

T. C.
Mersin Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

MİZAÇ VE KARAKTER ÖZELLİKLERİNİN EVLİLİK UYUMU VE CİNSİYET
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Mehtap DUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2012

T. C.
Mersin Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

MİZAÇ VE KARAKTER ÖZELLİKLERİNİN EVLİLİK UYUMU VE CİNSİYET
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Mehtap DUMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Zülal ERKAN

Mersin, 2012

Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Mehtap DUMAN tarafından hazırlanan 'mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelenmesi' başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı Başarısız

Üye

Yrd. Doç. Dr. Şehriban KOCA

Üye

Yrd. Doç. Dr. Binnaz KIRAN ESEN

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Zülal ERKAN

(Danışman)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylım.

Prof. Dr. Yüksel KELES

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın planlanıp yürütülmesinde değerli önerileriyle beni yönlendiren danışmanım Yrd. Doç. Dr. Zulal ERKAN başta olmak üzere, değerli yorumları için, jüri üyelerim Yrd. Doç. Dr. Binnaz KIRAN ESEN ve Yrd. Doç. Dr. Şehriban KOCA' ya, lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince emeği geçen tüm öğretim üyelerine teşekkür ederim.

Araştırmanın analiz aşamasında, onca yoğunluğuna rağmen yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Önder Sümbül' e desteğinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim. Araştırmanın veri toplama aşamasında sabırla bana yardımcı olan tüm arkadaşlarıma ve zaman ayırarak uzun ölçek ve envanteri doldurmayı kabul eden araştırmaya gönüllü olarak katılan 200 kişiye, araştırmanın literatür tarama aşamasında bana yardımcı olan Doç. Dr. Şennur Kışlak' a, Zi Chen' e , Norm O' Rourke' ye ve Mersin Üniversitesi ve Mustafa Kemal Üniversitesi Kütüphanesi çalışanlarına katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Son olarak, tüm eğitim hayatım boyunca beni destekleyen ve bana her zaman inanan sevgili aileme, varlıklarıyla hayatımı güzelleştiren Semir ve yeğenlerim Didem ve Asi' ye sonsuz teşekkürler.

ÖZET

Mizaç ve Karakter Özelliklerinin Evlilik Uyumu ve Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Mehtap DUMAN

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zülal ERKAN

Nisan, 2012; 150 Sayfa

Bu araştırmanın temel amacı, mizaç ve karakter özelliklerini, evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelemektir. Bu amaçla çalışmaya, en az bir yıldır evli ve en az bir çocuğa sahip olan 200 evli birey seçilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Köse ve Sayar tarafından 2001 yılında uyarlanan Mizaç ve Karakter Envanteri, Tutarel-Kışlak (1999) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Evlilik Uyum Ölçeği ve demografik özellikleri belirlemek amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre zarardan kaçınma mizaç boyutu ile evlilik uyumu arasında negatif yönde, kendini yönetme ve işbirliği yapma karakter boyutları ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yenilik arayışı, ödül

bağımlılığı ve sebat etme mizaç boyutları ve kendini aşma karakter boyutu ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ayrıca evlilik uyumu ve cinsiyetin, yenilik arayışı, zarardan kaçınma, sebat etme, kendini yönetme ve kendini aşma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür. Buna karşın, evlilik uyumu ve cinsiyetin ödül bağımlılığı ve işbirliği yapma alt ölçekleri puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. En yüksek ödül bağımlılığı puan ortalamalarına sahip olan grubun evliliği uyumlu olan erkekler, en düşük ödül bağımlılığı puan ortalamalarına sahip olan grubun ise evliliği uyumsuz olan erkekler olduğu görülmüştür. Ayrıca, en yüksek işbirliği yapma puan ortalamalarına sahip olan grubun, evliliği uyumlu olan erkekler, en düşük işbirliği yapma puan ortalamalarına sahip olan grubun da evliliği uyumsuz olan erkekler olduğu görülmüştür.

Bu araştırmada elde edilen bulgular, mizaç ve karakter özelliklerinin, evlilik uyumu ve cinsiyete göre farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Evlilik ilişkisini daha iyi anlamaya çalışırken ve evlilik danışmanlığında çalışmalar gerçekleştirilirken bu bulguları dikkate alarak yapılacak planlamaların önemi ortaya çıkmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kişilik, evlilik uyumu, mizaç ve karakter, cinsiyet

ABSTRACT**Analyse the Characteristics of the Temperament and Character in Terms
of Marital Adjustment and Gender****Mehtap DUMAN****Further Studies Thesis Educational Sciences Institute****Educational Sciences Department Psychological Consultancy and Guidance****Department****Counselor: Yrd. Doç. Dr Zülal ERKAN****April, 2012; 150 Pages**

The main purpose of this study is to analyse the characteristics of the temperament and character in terms of marital adjustment and gender. For this reason, two hundred individuals who have been married at least for a year and have at least a child were chosen. As a data gathering tool ,Temperament and character inventory adapted to Turkish in 2001 by Köse and Sayar and Marital Adjustment Test adapted to Turkish in 1999 by Tutarel – Kışlak are used and so as to determine demographic characteristics socio-demographic information form is used.

As a result, it has been found that while there is a negative relationship between Harm avoidance humour and marriage adjustment, there is a positive relationship between self directedness -cooperativeness character dimensions and marital adjustment. In addition, there is no relationship between novelty seeking, reward dependence, persistence humour dimensions, self- transcendence character and marital adjustment.

The common impact of marital adjustment and gender on sub-scale mean score of Novelty seeking, Harm avoidance, persistence, self directedness, self transcendence is not statically significant. However, the common impact of marriage harmony and gender on sub-scale mean score of reward dependence, cooperativeness is statically significant. It was observed that higher scored males on reward dependence, show harmony in their marriages, where as lowerscored males on reward dependence experience low harmonious marriages. Furthermore, higher scored males on cooperativeness showed harmony in their marriages, on the other hand lower scored males on cooperativeness showed low harmony in their marriages.

The findings of this study have revealed that temperament and character differed according to marital adjustment and gender. Hence, when one trying to understand the marital relationship and doing research on marital counselling, the importance of planning by considering the findings of this study is revealed.

Key words: Personality, marital adjustment, temperament and character, gender.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
I. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
I. 1. Problem	7
I. 2. Alt Problemler	7
I. 3. Araştırmanın Önemi	8
I. 4. Araştırmanın Amacı	9
I. 5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	10
I. 6. Araştırmanın Sayıtları.....	10
I. 7. Tanımlar.....	11

II.BÖLÜM	12
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	12
II.1. Kişilik, Mizaç ve Karakter Kavramları.....	12
II.1.1. Kişilik	12
II.1.2. Mizaç.....	14
II.1.3. Karakter.....	15
II.2. Cloninger'in Psikobiyolojik Kişilik Kuramı.....	16
II.2.1.Mizaç boyutları.....	18
II.2.1.1. Yenilik Arayışı.....	19
II.2.1.2. Zarardan Kaçınma.....	20
II.2.1.3. Ödül Bağımlılığı	21
II.2.1.4. Sebat Etme.....	23
II.2.2. Karakter Boyutları.....	24
II.2.2.1.Kendini yönetme.....	25
II.2.2.2. İş Birliği Yapma.....	26
II.2.2.3. Kendini Aşma.....	27
II.3. Evlilik.....	28
II.3.1 Evlilik ve Aile.....	33
II.4. Evlilik Uyumu.....	36
II.5. Evlilik ve Aile İlgili Yaklaşımlar	43
II.6. Sistem Yaklaşımı.....	44
II.7. Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar	49
II.8. Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar.....	66

III.BÖLÜM	73
YÖNTEM	73
III.1. Çalışma Grubu.....	73
III.2. Veri Toplama Araçları.....	76
III.2.1. Mizaç ve Karakter Envanteri.....	77
III.2.2. Evlilik Uyum Ölçeği.....	82
III.2.3. Kişisel Bilgi Formu.....	86
III.3. Verilerin Toplanması.....	86
III.4. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	87
IV. BÖLÜM	90
BULGULAR	90
IV.1. MKE Alt Ölçekleri ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkiye ilişkin Bulgular...90	
IV.2. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Yenilik Arayışı (YA) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark.....	92
IV.3. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Zarardan Kaçınma (ZK) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark.....	94
IV.4. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Ödül Bağımlılığı (ÖB) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark.....	96
IV.5. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Sebat Etme (SE) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark	99

IV.6 Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Yönetme (KY) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark	101
IV.7 Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin İşbirliği Yapma (İB) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark.....	103
IV.8 Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Aşma (KA) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark.....	106
V.BÖLÜM	109
TARTIŞMA VE YORUM	109
V.1. MKE Alt Ölçekleri ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki.....	109
V.2. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Yenilik Arayışı (YA) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu.....	113
V.3. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Zarardan Kaçınma (ZK) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu.....	114
V.4. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Ödül Bağımlılığı (ÖB) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu.....	117
V.5 Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Sebat Etme (SE) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu.....	119
V.6. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Yönetme (KY) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	121
V.7. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin İşbirliği Yapma (İB) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	123

V.8. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Aşma (KA) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	125
VI. BÖLÜM	127
SONUÇ VE ÖNERİLER	127
VI. 1. Sonuç.....	127
VI.2. Öneriler.....	131
KAYNAKÇA	133

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No :</u>	<u>Sayfa No:</u>
Tablo 1: Çalışma Grubuna Ait Demografik Veriler	75
Tablo 2: Mizaç ve Karakter Envanterinin Alt Ölçeklerinin Karşılaştırmalı Cronbach Alfa Değerleri.....	88
Tablo 3: Mizaç ve Karakter Envanteri Alt Ölçekleri ile Evlilik Uyum Ölçeğinden Alınan Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri.....	90
Tablo 4: Mizaç ve Karakter Envanteri Alt Ölçekleri ile Evlilik Uyum Ölçeğinden Alınan Puanların Korelasyon Değerleri	91
Tablo 5: Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Yenilik Arayışı (YA) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları.....	93
Tablo 6: Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Yenilik Arayışı (YA) Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	94

Tablo 7:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Zarardan Kaçınma (ZK) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları	95
Tablo 8:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Zarardan Kaçınma (ZK) Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	96
Tablo 9 :	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Ödül Bağımlılığı (ÖB) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları	97
Tablo 10:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Ödül Bağımlılığı (ÖB) Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	98
Tablo 11:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Sebat Etme (SE) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları.....	100
Tablo 12:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Sebat Etme (SE) Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	101
Tablo 13:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Yönetme (KY) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları.....	102

Tablo 14:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Yönetme (KY) Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	103
Tablo 15:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin İşbirliği Yapma (İB) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları.....	104
Tablo 16:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin İşbirliği Yapma (İB) Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	105
Tablo 17:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Aşma (KA) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları.....	107
Tablo 18:	Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Aşma (KA) Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	108

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Kişilik, bireyin kendine özgü düşünce ve davranışını belirleyen psikozyfiziksel sistemlerin dinamik örgütlenmesidir (Allport, 1961; Akt: İnanç ve Yerlikaya, 2008). Kişilik, bireyi başkalarından ayıran; bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı özelliklerin bir bütünüdür. Duygularımız, yeteneklerimiz, güdülerimiz, mizacımız (huyumuz), sosyal, fiziksel-psikomotor ve bilişsel özelliklerimiz, karakter ve değerlerimiz, inançlarımız, tutumlarımız, görüşlerimiz vb. tüm özelliklerimiz kişiliğimizi oluşturur. Kişilik, insan davranışlarının tüm yönlerini kapsayan bir kavramdır (Senemoğlu, 2004: 72).

Cloninger, mizacın temelini ve karakterin gelişmesini açıklayarak, kişiliğin ikisi arasındaki etkileşimin son ürünü olduğunu öne sürmektedir (Köse, 2003). Mizaç, duygusal uyarılara doğuştan yapısal olarak belli bir şekilde otomatik tepki gösterme eğilimidir (Cloninger, 1987; Cloninger, Przybeck, Svrakici, ve Wetzel, 1994). Mizaç, gelişimsel olarak sabit olan, duygusal temelli ve sosyokültürel öğrenmeden etkilenmeyen kişilik bileşenidir (Goldsmith, Buss, Plomin, Rothbart, Thomas, Chess, Hinde, ve Mccall, 1987). Karakter, çevrenin ve yetiştirilmenin etkisi altında gelişmiş, öğrenilmiş tutumlardır, dolayısıyla zamanla değiştirilebilecek özellikleri içerir (Akiskal, Hirschfeld ve Yerevanian,

1983). Cloninger, Przybeck ve Svrakic (1993)' e göre karakter, gönüllü hedefler ve değerlerdeki bireysel farklılıklara karşılık gelmektedir. Mizaç boyutları daha çok doğuştan varolan genetik yapıyı, karakter boyutları ise öğrenme sonucunda gelişen kişilik özelliklerini temsil etmektedir. Mizaç, kişinin dünyaya geldiği hali ise; karakter, kendisini niyetli olarak değiştirdiği halini tanımlar (Cloninger ve Svrakic, 1997).

Cloninger, Przybeck ve Svrakic (1993)' e göre, insanların kişiliği, kendi deneyimlerinden öğrenme yolu ile duygularını, düşüncelerini ve eylemlerini uyuma yöneltme biçimiyle karakterizedir. Kişilik, değişen çevreye karşı uyumu ayarlayan bireysel psikobiyolojik sistemlerin karşılıklı etkileşimi olarak tanımlanmıştır. Bu sistemler, bilişsel düzenleme, duygular, duygudurumu, dürtü kontrolü ve sosyal ilişkileri kapsamaktadır. Dolayısıyla kişilik özellikleri, kişinin bizzat kendisi, diğer insanlar ve bir bütün olarak dünyayı algılama, onlarla ilişki kurma ve onlar hakkında düşünmeyle ilgili olarak işleyen sürekli bir durumu ifade etmiştir.

Bireyler bir ilişkiye başlarken kişisel tutumlarını, dürtülerini, beklenti ve isteklerini bilinçli veya bilinçsiz biçimde belirleyerek hareket ederler. Bireyin duygu düşünce ve davranış tarzı onun kişiliğinin belirleyicisidir. İlişkiyi başlatma, sürdürme, ilişki sürecinden zevk alma, hayal kırıklıkları, uyum gösterme, sorun çözme ya da bunların tam tersi yaklaşımda bulunma ise tamamen kişiliğin etkisi altında gerçekleşen davranışlardır (Özbalcı, 2009: 50).

Tarih boyunca etkileşimde bir arada bulunan iki cins kadın ve erkek, kimi yönden birbirinden bütünüyle farklı, kimi yönden de birbirine benzer özellikler gösterirler. Fiziksel

alandaki pek çok özellik, kadın ve erkeğe özgü kimlik kazandırır. Kas yapısı, anatomik yapı, cinsel ve cinsiyet özellikleri farklıdır (Doğan, 2010).

Doğan (2010)' a göre toplum ve kültür tarafından etkilenen bu kişilik özellikleri bireyin diğer insanlarla ilişki kurma, geliştirme ve sürdürbilme özelliğine de etki edebilmektedir. Bireyler arkadaş seçerken, eş seçerken bu özelliklerin etkisi altında kalarak ilişkiye girmektedirler. Bu nedenle evlilikte ve evlilik öncesi flört döneminde bireylerin kişilik özellikleri önemli olmaktadır.

Evlilik, bir kadın ve bir erkeğin karı-koca rollerini edinerek yaşamlarını birlikte geçirmek ve soylarını yasaların koruduğu bir kurum içerisinde belirli bir statüye sahip çocuklar dünyaya getirerek sürdürmek üzere oluşturdukları bir ilişkiler sistemidir (Erdoğan, 2007). Özüğurlu (1990) evliliği, birbirinden farklı ilgi, istek ve ihtiyaçlara sahip iki insanın, birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla kurdukları bir ilişkiler sistemi; karşılıklı dayanışma, toplumsal onaylamayla gerçekleşmiş bir sözleşme ve tüm toplumsal yasaklamalar dışında tutulan cinsel gereksinmelerin karşılıklı olarak doyuma ulaştırıldığı bir kaynaşma olarak tanımlamıştır.

Bir ilişkiye başlama, ilişkiyi devam ettirebilme, ilişki sürecinde yaşanan problemlerle başa çıkabilme, sorunlara çözüm üretebilme kişilikle ilgili davranış şekilleridir. Evlilikte ilişkinin seyrini, bireylerin kişilikleri, yaşadıkları kültürel çevre ve geçmiş yaşantıları etkilemektedir (Doğan, 2010).

Evlilik kültürlerarası birtakım farklılıklar göstermekle birlikte, evrensel bir kurumdur ve hemen tüm insan topluluklarında görülmektedir. Toplumun temel birimi olan aile, evlilik ilişkisi ile başlayan bir sistemdir ve toplumun sosyal, ahlaksal ve kültürel sürekliliğinin sağlanması adına önem taşımaktadır. Evlilik ilişkisinin sürmesi ve sağlıklı bir aile yapısına ulaşılması, çiftlerin, temelde iki farklı bireyin, iki farklı kişilik yapısının uyumu çerçevesinde gerçekleşmektedir (Kansız ve Arkar, 2011).

Bir yaşam biçimi olarak, evlilik olgusuna, birbirinden çok farklı kültürlerde evrensel düzeyde rastlanması, evliliğin, kişisel ve toplumsal çeşitli işlevleri yerine getirmesinden ve toplumsal bir kurum olmasından kaynaklanmaktadır. Bu işlevler arasında, cinsel yaşamın sağlıklı olarak düzenlenmesi, soy çizgisinin, cinsiyet rollerinin ve iş bölümünün belirlenmesi, ekonomik üretim ve tüketim etkinliklerinin düzenlenmesi gibi temel görevleri sayılabilir. “Evlilik” kavramı, “aile” kavramına göre daha belirgin bir kavramdır. “Aile” bir grup veya örgüt, “evlilik” ise karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir “sözleşme”dir. Evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği, “karı-koca” olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan toplumsal yönden “devletin” kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. Eşlerin ve çocukların hak ve yükümlülükleri yasalarla olduğu kadar, toplumsal kurallar, gelenekler, inançlarla da belirlenmiştir (Özgüven, 2009: 19).

Doğan (2010)’ a göre evlilikte bireyin amacı sorun veya çatışma yaşamak değil, huzurlu ve mutlu olabilmektir. Çünkü insan, doğası gereği kendisi için iyi olan bir şeyi yapma eğilimindedir. Yuva kurarken de amacı mutlu olabilmek olan birey için eş uyumu

önemlidir. Bu nedenle kiminle evli olunduğu ve evlenilen kişinin nasıl bir kişiliğe sahip olduğu, evlilik içi uyumu, doyumu ve aile sağlığını etkileyen önemli bir unsurdur.

Evlilik, duygusal, davranışsal, biyolojik ve resmi yönleri olan sosyal bir sistemdir. Gülerce (1996)' ye göre iki insanın bir araya gelerek, aynı zamanı ve mekânı paylaşmaya başlamasıyla iki kişilik bir psikolojik sistem kurulmuş olur. Evlenerek bir araya gelen bu iki kişinin amacı, fizyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan birbirlerinin ihtiyaçlarını giderecek bir ortam yaratmaktır.

İki insanın bir araya gelmesiyle oluşan psikolojik sistemin sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi, uyuma bağlıdır. Evlilik uyumu, bir evliliğin zorunlu ve gönüllü yönlerinin dengeye ulaşmasıdır. Diğer bir deyişle evlilik uyumu, farklı kişilik özelliklerine sahip eşlerin, mutluluğu elde etmek ve ortak amaçlara ulaşmak için bir bütün olarak birbirlerini tamamlamaları olarak tanımlanabilir. Evlilik uyumu, çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlar (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002).

Evlilik hemen herkesin hayatında en az bir kez yaşadığı en popüler kurumlardan biridir. Ancak buna rağmen bu konu üzerine yapılan araştırmalar göreceli olarak sınırlıdır. Ülkemiz de bu durumu fazlasıyla paylaşmaktadır. Kadın erkek ilişkileri, cinsellik, evlilik içi çatışmalar ve sorunlar uzun yıllar tabu olarak görülmüş, tartışmaya açılmamıştır. Bu konuda genel yaklaşım ” kol kırılır yen içinde kalır ” olmuştur. Ancak son yıllarda bu

alandaki umut verici gelişmeler yaşanmış, evlilik sorunları hem toplumun hem de ruh sağlığı profesyonellerinin daha fazla gündemine girmiştir (Akar, 2005).

Evlilik, her toplumda görülen en eski ve en yaygın kurum olmasına rağmen, konunun bilimsel açıdan ele alınması oldukça geç gerçekleşmiş, alandaki sistematik çalışmaların başlangıcı, 19. yüzyılın ortalarını bulmuştur. Bu çalışmalarda birçok farklı değişken ile evlilik doyumu/uyumu arasındaki ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Kişilik değişkeni, yapılan araştırmalara konu olan değişkenlerden biri olmakla birlikte, literatürde bu konuyla ilgili yeterli sayıda araştırma yoktur. Az sayıdaki araştırma ise, dışa dönük veya içe dönük kişilik yapılarına sahip olma, tedbirli olma, başarıya odaklı olma, negativistik özellikler gösterme, güvensiz, kaygılı olma, nörotisizm düzeyi yüksek olma, anksiyöz özellikler gösterme gibi kişilik özelliklerinin doyuma etkisi üzerinde durmuştur (Kansız ve Arkar, 2011).

Bu araştırmada, kişilik özellikleri, evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelenmiştir. Çalışmanın evlilik kurumunda, Cloninger'in psikobiyolojik kişilik kuramı bağlamında, eşlerin kişilik yapılarının evlilik ilişkilerini hangi açılardan etkilediğini anlama ve uyumlu bir evliliğin göstergesi olarak evlilik uyumunun, evli bireylerin kişilik özelliklerinden etkilenip etkilenmediğini belirleme açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Birbirinden farklı özelliklere sahip ve her biri kendine özgü nitelikler taşıyan insanların nasıl olup da yaşamlarını birlikte sürdürebiliyor oldukları, hangi kişilik yapılarındaki bireylerin daha uyumlu evlilikler yaşayabildiği, cinsiyet faktörünün, evlilik uyumunda ya da sahip olunan mizaç ve karakter özelliklerinde önemli bir faktör olup

olmadığı gibi sorulara verilecek yanıtların, mizaç ve karakter özellikleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

I.1. Problem

Mizaç ve karakter özellikleri, evlilik uyumu ve cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

I.2. Alt Problemler

1. Mizaç ve karakter envanteri alt ölçekleri olan Yenilik Arayışı, Zarardan Kaçınma, Ödül Bağımlılığı, Sebat Etme, Kendini Yönetme, İşbirliği Yapma, Kendini Aşma ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Yenilik Arayışı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Zarardan Kaçınma puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Ödül Bağımlılığı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

5. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Sebat Etme puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Kendini Yönetme puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin İşbirliği Yapma puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Kendini Aşma puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

I.3. Araştırmanın Önemi

Evlilik ilişkilerinin uyumlu bir şekilde sürdürülmesi, toplumsal uyumun temelini oluşturan ön koşullardan biridir. Bu ilişkilerin uyumlu bir şekilde devam edebilmesi için ilişkiye etkide bulunacak faktörleri tespit etmek büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışma sonucunda elde edilecek bulgular ışığında gerek evlilik danışmanlığında, gerekse çift terapisinde, eşlerin mizaç ve karakter özelliklerinin irdelenerek, sorun yaratabilecek farklılıkların yönetilmesi konusunda gerekli müdahalelerin yapılmasının daha olanaklı hale geleceği düşünülmektedir.

Kişilik değişkeni ile evlilik uyumunu konu alan çalışmaların oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Ancak, özellikle son yıllarda, araştırmaların sayısında ve

çeşitliliğinde bir artış görülmektedir. Evlilik ilişkisi ve evlilik uyumuna etki eden faktörler, mercek altına alınmaya başlanmıştır. Mizaç ve karakter özelliklerinin de evlilik ilişkisinin anlaşılmasına ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Başlangıçtan itibaren bireylerin kişilik özelliklerinin farkında olmak, gerek evlilik öncesi, gerek evlilik sonrası, daha etkin terapi planlarının yapılmasında yararlı olabilecektir. Ayrıca sadece danışmanın değil, evli bireylerin de birbirlerinin mizaç ve karakter özelliklerinin ve bu çerçevede eşlerin birbirlerine karşı beklentilerinin farkında olmalarının, farklılıkları tolere edebilme ve ilişki uyumunu arttırmayı sağlamada önemli olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın evlilik kurumunda, Cloninger'in psikobiyojik kişilik kuramı bağlamında, eşlerin kişilik yapılarının, evlilik ilişkilerini hangi açılardan etkilediğini anlama ve uyumlu bir evliliğin göstergesi olarak bireylerin birbirlerinin kişilik özelliklerinden etkilenip etkilenmediğini belirleme açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Ülkemizde özellikle evlilik uyum ile mizaç ve karakter özellikleri ile ilgili olarak yapılan çalışmalarının sınırlı olduğu dikkati çekmektedir. Gerçekleştirilecek olan bu çalışmada elde edilecek sonuçların evlilik uyumunu bozan veya güçlendiren değişkenlerin daha iyi anlaşılmasını sağlamasının yanı sıra, elde edilecek bulguların evlilik danışmanlığı için önemli olacağı düşünülmektedir.

I. 4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, kişilik özellikleri, evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelenmiştir. Çalışma, evlilik kurumunda, Cloninger'in psikobiyojik kişilik kuramı

bağlamında, eşlerin kişilik yapılarının evlilik ilişkilerini hangi açılardan etkilediğini anlama ve uyumlu bir evliliğin göstergesi olarak evlilik uyumunun, evli bireylerin kişilik özelliklerinden etkilenip etkilenmediği belirlenmeye çalışılmıştır. Birbirinden farklı özelliklere sahip ve her biri kendine özgü nitelikler taşıyan insanların nasıl olup da yaşamlarını birlikte sürdürebiliyor oldukları, hangi kişilik yapılarındaki bireylerin daha uyumlu evlilikler yaşayabildiği, cinsiyet faktörünün, evlilik uyumunda ya da sahip olunan mizaç ve karakter özelliklerinde önemli bir faktör olup olmadığı gibi sorulara yanıt aramak amacıyla bu araştırmada, mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

I.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır;

1. Çalışma grubu, kartopu örnekleme yöntemiyle seçilen, farklı hizmet sınıflarında çalışan, en az 1 çocuklu ve en az 1 yıldır evli olan gönüllü 200 bireyle (100 kadın, 100 erkek) sınırlıdır.
2. Bu araştırmada incelenecek olan Mizaç ve Karakter Özellikleri ile Evlilik Uyumu, ölçmede kullanılan Mizaç ve Karakter Envanteri (Köse, Sayar, Ak, Aydın, Kalelioğlu, Kırpınar, Reeves, Przybeck, Cloninger, 2004) ile Evlilik Uyum Ölçeği (Tutarel-Kışlak, 1999) ve kişisel bilgi formundan elde edilen veriler ile sınırlıdır.

I.6. Araştırmanın Sayıtları

Bu araştırmada kabul edilen temel sayıtlı;

Araştırmaya katılan bireyler, veri toplamak için uygulanan ölçme araçlarını içtenlikle ve objektif olarak yanıtlamışlardır.

Tanımlar

Kişilik: Kişilik, kişinin deneyimler karşısındaki uyumunu belirleyen psikobiyojik sistemlerin, dinamik bir organizasyonudur (Cloninger Przybeck ve Svrakic, 1993).

Mizaç: Mizaç, duygusal uyarılara doğuştan yapısal olarak belli bir şekilde otomatik tepki gösterme eğilimidir (Cloninger, 1987; Cloninger, Przybeck, Svrakici, ve Wetzel, 1994).

Karakter: Karakter, bireyin yaşam tarzı veya davranış şekli olarak çevresi ile karşılıklı ilişkileri devam ettirmek için bilinçli veya bilinç dışı geliştirdiği tepki ve yanıt davranışlarıdır (Cloninger, 1987; Cloninger, Przybeck, Svrakic ve Wetzel, 1994).

Evlilik: Evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği karıkoca olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan ve toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir (Özgüven, 2000: 19).

Evlilik Uyumu: Eşlerin evliliklerinin tüm yönlerini gözden geçirdiklerinde öznel olarak hissettikleri memnuniyettir (Howkins, 1968; Akt: Demiray, 2006).

II. BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırmaya temel oluşturan mizaç ve karakter özellikleri ile evlilik uyumunun dayandığı kuramsal çerçeveden söz edilmektedir. Ardından mizaç ve karakter özellikleri ve evlilik uyumu ile ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan araştırmalara yer verilmektedir.

II.1. Kişilik, Mizaç ve Karakter Kavramları

Bu bölümde, çeşitli yönleriyle kişilik, mizaç, karakter ve bunların tanımları yer almaktadır.

II.1.1. Kişilik

Kişilik (personality), mizaç (temperament) ve karakter (character) sıklıkla birbiri ile karıştırılan ancak birbirinden farklı kavramlardır. Mizaç, kalıtımla geçen ve yaşam boyunca çok fazla değişmeyen yapısal özelliklerdir. Karakter, çevrenin ve eğitimin etkisi altında gelişmiş, öğrenilmiş tutumlardır. Bu durum karakterin zamanla değiştirilebilecek özellikleri içerdiğinin göstergesidir. Genetik olarak gelen mizaçla, sonradan elde edilmiş karakterin birleşmesinden ise kişilik oluşmaktadır (Akiskal ve Malya, 1987).

Özgüven (1992)' e göre kişilik kapsamı çok geniş bir kavram olduğundan üzerinde fikir birliğine varılmış tek bir tanımını yapmak güçtür. Bu güçlük aynı zamanda, kişilik kavramının genel çerçevesinin çok geniş olması ve ancak bu çerçeve içinde kişi hakkında

yargılara varılabilmemesinden kaynaklanmaktadır. Kişilik, bireyin birkaç niteliğine dayanan bir şey değildir. Bireyin, pratik olarak tüm niteliklerini ve bunların etkileşimini kapsamaktadır.

Kişilik, bireyi başkalarından ayıran; bireyin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı özelliklerin bir bütünüdür. Duygularımız, yeteneklerimiz, güdülerimiz, mizacımız (huyumuz), sosyal, fiziksel-psikomotor ve bilişsel özelliklerimiz, karakter ve değerlerimiz, inançlarımız, tutumlarımız, görüşlerimiz vb. tüm özelliklerimiz kişiliğimizi oluşturur. Kişilik, insan davranışlarının tüm yönlerini kapsayan bir kavramdır (Senemoğlu, 2004: 72).

Kişilik, bir kişinin fiziksel ve sosyal ortamıyla etkileşme tarzını tanımlayan, düşünce, duygu ve davranışın ayırt edici ve karakteristik örüntüleridir (Atkinson, Atkinson, Smith, Bem, ve Noel-Hoeksema, 2002).

Bir diğer tanıma göre kişilik, kişinin deneyimler karşısındaki uyumunu belirleyen psikobiyolojik sistemlerin, dinamik bir organizasyonudur (Cloninger, Przybeck ve Svrakic, 1993). İnsanda evrimsel (filojenetik) gelişmeye bağlı olgunlaşma (maturation) ve öğrenmeye bağlı bireyleşme–toplumsallaşma süreçleri birbirlerini etkileyerek kişilik gelişir (Öztürk, 2004: 75).

Kişilik kavramı, bireyin kendine özgü olan ve başkalarından ayırt ettiren uyum özelliklerini içerir. Kişiliğin oluşumu,

- a) Doğum öncesi, doğum sonrası ve çocukluk çağındaki fiziksel, ruhsal koşullar
- b) Olgunlaşma (maturation), öğrenme ve toplumsallaşma etkenleriyle biçimlenir (Öztürk, 2004: 427).

II.1.2. Mizaç

Kişilik ile bazen karıştırılan başka bir kavram da ‘mizaç’ tır. Mizaç, duygusal denge durumunun özellikleridir (Baymur, 1994: 252).

Doksat (2008)’ a göre mizaç, duygu, duygudurum ve dürtünün biyolojik temellerinin sonucu olup, duygulara dayalı becerilerin ve alışkanlıkların bütünleştirilmesinin altında yatan duyumsama, bağlantı kurma ve motivasyon süreçlerine karşılık gelmektedir. Yani, mizaç, duygusal uyarılara doğuştan yapısal olarak belli bir şekilde otomatik tepki gösterme eğilimidir.

Bir diğer deyişle mizaç, gelişimsel olarak sabit olan, duygusal temelli ve sosyokültürel öğrenmeden etkilenmeyen kişilik bileşenidir. Mizacın daima yetenek ve motivasyondan ayırt edilmesi gerekmektedir. (Goldsmith, Buss, Plomin, Rothbart, Thomas, Chess, Hinde, ve Mccall, 1987).

Mizaç duygusal uyarılara doğuştan yapısal olarak belli bir şekilde otomatik tepki gösterme eğilimidir (Cloninger, 1987; Cloninger, Przybeck, Svrakici, ve Wetzel, 1994).

Bu tepkiler genellikle otomatikleşmiş davranış özellikleri taşımakta, erken yaşlarda gözlenebilmekte ve nispeten tüm hayat boyunca devam eden alışkanlıklara temel oluşturmaktadır (Sadock ve Sadock, 2007; Akt: Karakaş, 2009).

II.1.3. Karakter

Karakter, ilk yaşlardan itibaren sosyal yaşantılar sonunda birtakım değer yargılarının benimsenmesi ile gelişir. Benimsenen değerler, elbette kişiliğin bir yanını oluşturur. Bu bakımdan karakter sözünün kişilik ile ilişkisi vardır. Ancak kişilik, karakteri de içine alan ve bir insanın kendine özgü fiziksel ve ruhsal bütün niteliklerini içeren daha kapsamlı bir terimdir (Baymur, 1994: 252).

Karakterin, mantık, formel yapı, sembolik yorum, yaratıcılık gibi yüksek bilişsel süreçlerde bireysel farklılıkları içerdiği varsayılmıştır (Svrakic, Draganic, Hill, Bayon, Przybeck ve Cloninger, 2002). Karakter, bireyin yaşam tarzı veya davranış şekli olarak çevresi ile karşılıklı ilişkileri devam ettirmek için bilinçli veya bilinç dışı geliştirdiği tepki ve yanıt davranışlarını da içerir (Cloninger, 1987; Cloninger, Przybeck, Svrakic ve Wetzel, 1994). Karakter, gönüllü hedefler ve değerlerdeki bireysel farklılıklara karşılık gelmektedir (Cloninger, Przybeck ve Svrakic, 1993; Arkar, 2008).

Cloninger, Bayon ve Svrakic (1998) karakterin, değerlendirme, yapılandırma, soyut sembollerin uyumu ve mantık süreçlerine uyan bilginin mantıksal kavramsal sunumunu temsil ettiğini ve sadece bir kısım olgun insanda iyi geliştiğini belirtmişlerdir.

Karakter, yürütücü, kurallar koyucu ve yargısal işlevleri içeren ruhsal açıdan kendini yönetebilme olarak tanımlanabilmektedir. Kişiliğin çekirdek kavramıdır. Kişisel değer ve amaçların yansıdığı nesne ilişkilerini ve kendilik kavramındaki bireysel farklılıkları içermektedir (Sadock ve Sadock, 2007; Akt: Karakaş, 2009).

II.2. Cloninger'in Psikobiyolojik Kişilik Kuramı

Kişilik konusunda ortaya atılmış kuramları altı yaklaşımda toplamak olasıdır: psikanalitik, ayırıcı özellik, biyolojik, insancıl, davranışsal/sosyal öğrenme ve bilişsel yaklaşımlar. Her yaklaşım, davranıştaki bireysel farklılıkları açıklamak için değişik bir noktayı temel alır (Burger, 2006: 40).

Araştırmaya temel oluşturan kişilik özellikleri, Cloninger'in Psikobiyolojik Kişilik Kuramına dayandırılmıştır.

Kişilik oldukça karmaşık ve emsalsiz bir yapıdır. İnsanlar, davranışlarının özellikleri açısından birbirinden farklılaşmaktadır. Kişiliğin temel işlevleri, düşünmek, duymak ve algılamaktır. Bunların neticesinde insan hedefe yönelik davranışlarda bulunmaktadır. Yapısal açıdan, kişiliğin mizaç (temperament), karakter ve zekâdan oluştuğu konusunda çoğu araştırmacı artık hem fikirdir. Mizaç, biyolojik faktörlerin kişiliğe katkılarını, karakter ise sosyal ve kültürel etkilerini yansıtmaktadır. Zeka, hem yapısal, hem sosyal özellikleri etkileyip, bütünsel kişilik işlevlerini düzenlemektedir (Kaplan ve Sadock, 1995; Akt: Sorias, 1998: 725-726).

Cloninger, kişiliğin iki temel bileşeni olarak mizaç ile karakterdeki normal ve anormal varyasyonları açıklayan boyutsal bir psikobiyojik kişilik modeli geliştirmiş ve tanımlamıştır (Cloninger, 1987; Cloninger, Przybeck, Svrakic ve Wetzel, 1994). Cloninger, mizacın temelini ve karakterin gelişmesini açıklayarak, kişiliğin ikisi arasındaki etkileşimin son ürünü olduğunu öne sürmektedir (Köse, 2003). Mizaç, duygusal uyarılara doğuştan yapısal olarak belli bir şekilde otomatik tepki gösterme eğilimi; karakter ise bireyin göreceli olarak değişmeyen, nesnel olarak gözlenebilen davranışları ve öznel olarak bildirilen iç deneyimleri olarak tanımlanmaktadır. Karakter, bireyin yaşam tarzı veya davranış şekli olarak çevresi ile karşılıklı ilişkileri devam ettirmek için bilinçli veya bilinç dışı geliştirdiği tepki ve yanıt davranışlarını da içerir (Cloninger, 1987; Cloninger, Przybeck, Svrakic, ve Wetzel, 1994).

Önceki kişilik modelleri, altta yatan sosyal ve biyolojik belirleyicileri dikkate almamış, belleğin tiplerini ayırt etmede başarısız olmuşlardır. Cloninger'in psikobiyojik kişilik modelinde, dört temel kişilik boyutu ile bir kişinin yenilik, tehlike ve çeşitli ödül tiplerine verdiği yanıtlar incelenmiştir. Bu yolla temel duyguların algısal bilgi süreçlerini değiştirdiği, özellikle şartlı uyarılara verilen bilinçdışı yanıtlar gibi erken öğrenme özelliklerini biçimlendirdiği tespit edilmiş ve bellek sistemleri tarafından işlenen bilginin kalıtsal eğilimleri yansıtılmıştır (Cloninger, Svrakic, ve Przybeck, 1993).

Cloninger'in kişilik kuramı kişiliğin genetik temelinden, davranışın nörobiyolojik temellerine, kişiliğin bilişsel ve emosyonel yapısı ve gelişiminden, kişilik boyutlarında bireysel farklılıkların davranışsal bağlarına, kişilik yapılarının gelişimsel etmenlerle

etkileşiminden, psikiyatrik bozukluklara yol açmasına uzanan çok sayıda alanda kapsamlı bilgi sağlama potansiyeline sahiptir (Köse, 2003).

Cloninger, Przybeck ve Svrakic (1993)' e göre, insanların kişiliği, kendi deneyimlerinden öğrenme yolu ile duygularını, düşüncelerini ve eylemlerini uyuma yöneltme biçimiyle karakterizedir. Kişilik, değişen çevreye karşı uyumu ayarlayan bireysel psikobiyojik sistemlerin karşılıklı etkileşimi olarak tanımlanmıştır. Bu sistemler, bilişsel düzenleme, duygular, duygu durumu, dürtü kontrolü ve sosyal ilişkileri kapsamaktadır. Dolayısıyla kişilik özellikleri, kişinin bizzat kendisi, diğer insanlar ve bir bütün olarak dünyayı algılama, onlarla ilişki kurma ve onlar hakkında düşünmeyle ilgili olarak işleyen sürekli bir durumu ifade etmiştir.

Cloninger, Przybeck, Svrakic, ve Wetzel (1994)' e göre, mizaç boyutları daha çok doğuştan var olan genetik yapıyı, karakter boyutları ise öğrenme sonucunda gelişen kişilik özelliklerini temsil etmektedir. Aşağıda mizaç ve karakter boyutları ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

II.2.1.Mizaç boyutları

Doksat (2008)' a göre mizaç, duygu, duygudurum ve dürtünün biyolojik temellerinin sonucu olup duygulara dayalı becerilerin ve alışkanlıkların bütünleştirilmesinin altında yatan duyumsama, bağlantı kurma ve motivasyon süreçlerine karşılık gelmektedir. Yani, mizaç, duygusal uyarılara doğuştan yapısal olarak belli bir şekilde otomatik tepki gösterme eğilimidir.

Cloninger (1987) ise mizacı, duygusal bir uyarana verilen otomatik yanıtlardaki bireysel farklılıklar olarak ifade etmiştir. Mizaç boyutları korkuya karşı soğukkanlılık, ürkekliğe karşı öfke, tiksitmeye karşı bağlanma, sebatkarlığa karşı cesaretsizlik gibi temel duygusal tepkileri içerir. Mizaç boyutlarına dayalı bireysel farklılıklar, erken çocukluk döneminde gözlenebilmekte, erişkin ve yetişkin davranışlarının da orta düzeyde yordayıcı olarak kabul edilmiştir. Kişiliğin mizaç faktörleri olarak kabul edilen özellikleri kalıtsaldır, yaşamın erken döneminde ortaya çıkarlar ve açık bir şekilde, öğrenmede kavram öncesi veya bilinçdışı yanlılıkları içerirler. Cloninger'in Psikobiyolojik kişilik kuramında tanımlanan dört mizaç boyutu, yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı ve sebat etme' dir. Bunları ayrı ayrı tanımlarsak;

II.2.1.1. Yenilik Arayışı

Yenilik arayışı (YA), yeniliğe yanıt olarak sık araştırmacı aktivite, dürtüsel karar verme, ödül alma olasılığı belirlediğinde aşırılık ve taşkınlık, çabuk kolay sinirlenme ve engellenmeden aktif kaçınma gibi davranışların etkinleşmesindeki veya başlamasındaki kalıtsal yatkınlık, eğilim olarak görülebilir (Cloninger, 1987).

Yenilik arayışı dört alt bileşenden oluşmuştur:

- Keşfetmekten heyecan duyma-katılık
- Dürtüsellik-düşüncelilik
- Savurganlık-tutumluluk
- Düzensizlik-düzenli olma

Yenilik arayışında yüksek puan alan bireyler çabuk sinirlenen, heyecanlı, meraklı, coşkulu, kolay sıkılan, dürtüsel, düzensiz ve sistemsiz olma eğilimindedirler. Bu durumun avantajı bu kişilerin aşına olmadıkları bir durum karşısında coşkuya kapılıp hızlıca sorumluluk almalarıdır. Dezavantajı ise istekleri engellendiğinde aşırı sinirlenmeleri ve sorumluluklarından kolaylıkla vazgeçmeleridir (Cloninger, 1987; Köse, 2003; Arkar, 2004).

Buna karşın yenilik arayışında düşük puan alan bireyler kolay kolay sinirlenmeyen, öğrenmeye ilgisiz, coşkusuz, duyarsız, dalgın, tutumlu, monotonluğa toleranslı, sistemli ve itaatkar olma eğilimindedirler. Yeni durumlarla çok yavaş bir şekilde ilgilenen, detaylarla meşgul olan, bir karar verirken çok fazla düşünen kişilerdir (Cloninger, 1987; Köse, 2003; Arkar, 2004).

II.2.1.2. Zarardan Kaçınma

Zarardan kaçınma (ZK), gelecekte olabilecek sorunlar için kötümser endişeler, belirsizlik korkusu ve yabancılardan utanma gibi pasif kaçınan davranışlar ve kolayca yorulma gibi davranışların ketlenmesinde veya durdurulmasındaki bir kalıtsal yatkınlık, eğilim olarak görülebilir (Cloninger, 1987; Arkar, 2004).

Zarardan kaçınma alt boyutu dört bileşenden oluşmuştur:

- Beklentsel endişe-İyimserlik
- Belirsizlik korkusu-Güven
- Utangaçlık – Topluluğu sevme
- Kolayca yorulma – Dinçlik

Zarardan kaçınma puanı yüksek olan bireyler tedbirli, dikkatli, endişeli, sinirli, çekingen, şüpheli, bezgin, güvensiz, pasif, diğer insanları endişelendirmeyen sıradan durumlarda negativistik veya kötümser olma eğilimindedirler. Bu bireyler sosyal ortamlarda sıklıkla utangaç ve çekingen davranmaktadırlar. Enerji düzeyleri düşüktür, kronik bir yorgunluk hissetmekte veya kolaylıkla tükenmektedirler. Diğer insanlardan daha fazla güvence ve teşvik edilme istemelerinin bir sonucu olarak eleştiri ve cezaya karşı daha duyarlıdırlar. Bu durumun avantajı, bu kişilerin olası tehlikeleri sezinyip daha tedbirli ve dikkatli davranmalarındır. Ancak tehlike olası değilse, sadece sezinyleniyorsa, kötümserlik özellikleri bu kişilerin gereksiz bir endişe duymalarına yol açmaktadır. Bu da bu durumun dezavantajıdır (Cloninger, 1987; Köse, 2003; Arkar, 2004).

Buna karşın zarardan kaçınma puanları düşük olan bireyler kaygısız, gevşek, cesur, korkusuz, sakin, diğer insanları endişelendiren durumlarda iyimser olma eğilimindedirler. Bu bireyler sosyal ortamlarda sempatik, cüretkar, kendine güvenen kişiler olarak tanımlanmaktadırlar. Enerji düzeyleri yüksektir ve dinamik, canlı, dinç kişiler olarak diğerlerini etkilemektedirler. Bu durumun avantajı bu kişilerin, tehlikeli veya şüpheli durumlarla karşılaştıklarında kendilerine güvenmeleri ve biraz sıkıntı duysalar da, iyimser ve enerjik bir çaba sarf etmeleridir. Dezavantajı ise bu kişilerin tehlike karşısında, tepkisiz kalacak kadar rahat olabilmeleridir (Cloninger, 1987; Köse, 2003; Arkar, 2004).

II.2.1.3. Ödül Bağımlılığı

Ödül bağımlılığı (ÖB), kendini aşırı duygusallık, sosyal bağımlılık ve diğerlerinin onayına bağımlılık gibi gösteren davranışların devamlılığı ve sürekliliğindeki bir kalıtsal yanlılık, eğilim olarak görülebilir (Cloninger, 1987; Arkar, 2004).

Ödül bağımlılığı üç bileşenden oluşmuştur:

- Duygusallık- Duyarsızlık
- Bağlılık – Uzak oluş
- Bağımlılık-Bağımsızlık

Ödül bağımlılığından yüksek puan alan bireyler, yufka yürekli, şefkatli ve samimi, hassas, diğerlerine kendini adayan, bağımlı ve sosyal olma eğilimindedirler. Ödüllendirilme beklentisiyle doyumlarını erteleyebilirler. Sosyal ilişki ararlar ve diğer insanlarla iletişime açıktırlar. Bu durumun temel avantajı bu bireylerin, yakın sosyal ilişkiler kurmayı ve diğerlerinin duygularını anlamayı kolaylaştıran sosyal işaretlere duyarlılıklarının olmasıdır. Dezavantajı ise bağımlı insanların bakış açılarının ve duygularının diğer insanlar tarafından kolaylıkla etkilenmesidir. Bu durum kişinin objektifliğinin kaybolmasına neden olmaktadır (Cloninger, 1987; Köse, 2003; Arkar, 2004).

Ödül bağımlılığı puanı düşük olan bireyler pratik, inatçı, soğuk ve sosyal açıdan duygusuz olarak tanımlanmaktadır. Yalnız olmaktan hoşnuturlar ve nadiren diğerleriyle iletişim başlatırlar. Diğerleriyle aralarındaki mesafeyi korumayı tercih ederler ve tipik olarak diğer insanlarla ortak noktalar bulmakta zorluk yaşarlar (Cloninger, 1987; Köse, 2003). Para gibi somut ödüllere yanıt verirlerken, “aferin” gibi sözel sosyal pekiştirmeye duyarsızdırlar. Onlara fazla doyum vermeyen ilişkilerden veya etkinliklerden kolaylıkla vazgeçip, o ilişki veya etkinliği sonlandırabilirler. Bu durumun avantajı, duygusal düşünceden bağımsız olan bu bireylerin olaylara pratik ve objektif bakış açılarıyla yaklaşabilmeleridir. Bu sosyal ayrılma, sosyal iletişimdeki hassasiyet eksikliği ile yakın

ilişki kurmaya yönelik yetiştirme tarzı çatıştığında, bir dezavantaj olabilmektedir (Cloninger, 1987).

II.2.1.4. Sebat Etme

Engellenme ve yorgunluğa karşı sebat etmeye olan kalıtsal eğilimdir. Sebat eden bireyler insanı engelleyen ödül yokluğu durumlarıyla karşılaştıklarında bu davranışın sönmesine karşı direnç sergilerler (Cloninger, 1987).

Sebat etme önceleri ödül bağımlılığının bir bileşeni olarak düşünülürken, sonradan dördüncü bir mizaç boyutu olarak kurama eklenmiştir. Sebat etme puanları yüksek olan bireyler becerikli, çalışkan, ısrarcı ve engellenme ve yorgunluğa rağmen sebatkar olma eğilimindedirler. Yapılması gereken bir şey olduğunda gönüllü olurlar ve verilen görev üzerinde gayretle çalışırlar. Engellenme ve yorgunluğu kişisel bir meydan okuma olarak algılama eğilimindedirler. İşleriyle ilgili eleştirildiklerinde veya bir hatayla karşılaştıklarında yaptıkları işten kolaylıkla vazgeçmezler, bunun yerine daha fazla çalışırlar. Beklenilenden daha başarılı olmak için hırslıdırlar ve bunun için birçok fedakarlık yapabilirler. Mükemmeliyetçi ve işkolik olma eğilimindedirler. Ödül alma ihtimali kalıcı olduğunda, ödüller aralıklı da olsa davranışsal stratejilerle bu duruma uyum gösterirler (Cloninger, 1987).

Sebat etme puanları düşük olan bireyler ise tembel, hareketsiz, güvenilmez, tutarsız olma eğilimindedirler. Bu kişilerin görüşmeciler tarafından değerlendirilmelerinde ve kendi kendilerini değerlendirdikleri (self-report) ölçeklerde tutarsız oldukları gözlenmiştir. Ödül alma olasılığı belirdiğinde dahi o iş üzerinde nadiren çabalarlar. Bu kişiler nadiren bir işi

yapmak için gönüllü olurlar ve tipik olarak bir işe başlama konusunda yavaşlırlar. Engellenme veya eleştiriyile karşılaştıklarında, yorulduklarında, kolaylıkla vazgeçme eğilimindedirler. Genellikle elde ettikleri başarılarıyla tatmin olurlar ve daha iyisini yapmak için çabalamazlar (Cloninger, 1987; Köse, 2003).

II.2.2. Karakter Boyutları

Karakter, çocuğun büyürken kullandığı savunma mekanizmalarının, endojen mizaç eğilimlerine, çevresel etki ve değişimlere adaptasyonunun bir sonucu olup kavramsal öğrenmeye dayanan sembolizasyon ve soyutlaştırma süreçlerine karşılık gelmektedir, yani karakter, bireyin göreceli olarak değişmeyen, nesnel olarak gözlenebilen davranışları ve öznel olarak bildirilen iç deneyimleri olarak tanımlanmaktadır (Doksat, 2008).

Mizacın aksine karakter, bireylerin kendi oluşturdukları hedef ve değerleri arasındaki farklılıkları yansıtır. Bu hedef ve değerler, sezgiler, kendimiz, diğerleri ve diğer nesnelere ile ilgili kavramlarımız ve öğrenmelerimize dayanır. Karakter özellikleri, yaşamın ilk yıllarında ebeveynlere olan bağlanma ile başlayan kendilik-nesne ilişkileri, sonrasında kendilik-nesne ayrışması ve yaşamın geri kalanında süren olgunlaşma aşamalarında ortaya çıkan bireylerarası farklılaşmalara işaret eder. Mizaç, kişinin dünyaya geldiği hali ise karakter, kendisini niyetli olarak değiştirdiği halini tanımlar (Cloninger ve Svrakic, 1997).

Cloninger (1987), kişilik kuramında üç karakter boyutu tanımlamıştır: Kendini Yönetme, İşbirliği Yapma ve Kendini Aşma. Bu boyutlar:

II.2.2.1.Kendini yönetme

Kendini Yönetme (KY), kişinin kendi tercihleri konusunda sorumluluğunu kabul etmesi, bireysel açıdan anlamlı amaçların belirlenmesi ve sorunları çözmeye beceri ve güvenin gelişimi ile kendini kabullenmeden oluşur. Kendini yöneten birey otonom bir bireydir, sorumludur, amaçları vardır, beceriklidir, kabul edicidir ve görev duygusu olan bir bireydir (Cloninger, 1987).

Kendini yönetme dört alt bileşenden oluşmuştur:

- Sorumluk alma – Suçlama
- Amaca yönelik olma – Hedef yönelim eksikliği
- Beceriklilik – Eylemsizlik
- Kendini kabul – Kendiyle çekişme
- Ahenkli alışkanlıklar –Uygunsuz alışkanlıklar

Kendini yönetme puanları yüksek olan kişiler, olgun, güçlü, kendi kendine yeten, sorumluluk sahibi, güvenilir, amaç yönelimli ve yapıcı olarak tanımlanmaktadır. Liderlik yapma fırsatı yakaladıklarında, oldukça iyi örgütlenirler. Özsaygı ve özgüvenleri yüksektir. En belirgin özellikleri ise bireysel seçimleri ve amaçları ile uyum içinde, davranışlarını buldukları ortama göre uyarlayabilmeleridir. Otorite konumundaki kişilerin emirlerini izlemeleri gerektiğinde asi ve sorun çıkaran olarak görülebilirler çünkü otorite konumundaki kişinin amaç ve değerlerine meydan okurlar (Cloninger, Przybeck ve Svračić, 1993).

Buna karşın kendini yönetme puanı düşük olan bireyler olgunlaşmamış, güçsüz, kırılğan, suçlayıcı, yıkıcı, sorumsuz ve güvenilmez olarak tanımlanmaktadır. Çoğunlukla klinisyenler tarafından olgunlaşmamış veya kişilik bozukluğu olan bireyler olarak tanımlanırlar. İçsel örgütlenme ilkelerinden yoksun gibi görünmektedirler. Bu durum onları anlamlı amaçlar belirlemede, amaçları tanımlamada ve izlemede beceriksiz kılar (Cloninger, Przybeck ve Svrakic, 1993).

II.2.2.2. İş Birliği Yapma

İş birliği yapma, sosyal kabul, empati, yararlılık, sevecenlik ve erdemli-viddanlı olmaktan oluşur. İş birliği yapan insanlar hoşgörölü, empati yeteneği olan, yararlı, sevecen ve erdemlidirler (Cloninger, 1987; Köse, 2003).

İş birliği yapma kendi içinde beş alt boyuttan oluşan bir karakter boyutudur.

- Sosyal kabul – Hoşgörüsüzlük
- Empati – Sosyal İlgisizlik
- Yardımseverlik – Yardımsever olmama
- Merhametlilik – Kincilik
- İlkeli olmak – Menfaatçilik

İşbirliği yapma alt boyutundan yüksek puan alan bireyler empatik, olaylar karşısında toleranslı, merhametli, destekleyici, centilmen ve ilkeli olarak tanımlanmaktadır. Başkalarına hizmet etmekten hoşlanırlar ve onlarla mümkün olduğunca işbirliği yapmaya çalışırlar. Başkalarının tercihlerine ve ihtiyaçlarına karşı duyarlıdırlar. Buna karşın işbirliği

yapma alt boyutundan düşük puan alan bireyler bencil, hoşgörüsüz, eleştirel, kinci ve fırsatçı olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler öncelikle kendilerini düşünürler. Başkalarının doğrularına ve duygularına duyarsız olma eğilimindedirler. Eğer bir sosyal lider kendini yöneten ancak işbirliği yapmayan biriye, genellikle zalim ve görgsüz olarak nitelendirilir. Çünkü empatiden, merhametten ve ahlaki ilkelerden yoksundur (Cloninger, Przybeck ve Svraic, 1993).

II.2.2.3. Kendini Aşma

Kendini aşma, kendilik kaybı, kişilerarası özdeşim ve manevi kabulden oluşur. Kendini aşan bireyler yaratıcı, bencil olmayan, inançlı, manevi duyguları olan, idealist bireylerdir (Cloninger, 1987).

Kendini aşma, üç alt bileşeni içermektedir:

- Kendinden geçmek – Bilinçli yaşamak
- Kişisel ötesi özdeşim – Kendini ayırma
- Ruhani kabul – Rasyonel materyalizm

Kendini aşma özelliğine sahip kişiler mütevazı, halinden memnun, hoşgörülü, yaratıcı, özverili ve ruhani olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler Doğu toplumlarında aydın ve bilge olarak tanımlanırken, batı toplumlarında bu özellik naiflik/saflik olarak tanımlanmaktadır. Bu kişilerin belirsizlik ve şüpheyeye karşı toleranslı oldukları gözlenmiştir. Sonucunu bilmedikleri ve kontrolleri dışında gelişen eylemlerden daha fazla keyif almaktadırlar. Kendini aşma puanları yüksek olan bireyler, ilerleyen yaşla birlikte

kişi için karşılaşılması kaçınılmaz olan acı ve ölümle karşılaştıklarında uyum avantajına sahiptirler (Cloninger, Przybeck ve Svrakic, 1993).

Buna karşın kendini aşma puanı düşük olan bireyler gururlu, hoşgörüsüz, yaratıcı olmayan, materyalist ve tatminsiz olma eğilimindedirler. Şüpheli ve belirsiz durumlar, sürprizler karşısında toleranslı değildirler. Bunun yerine her şeyi kontrol etmeye çalışırlar. İddialı, kendini beğenmiş, hiçbir şeyden memnun olmayan kişiler olarak diğerleri üzerinde baskı kurmaya çalışırlar. Bu kişiler akılcı, bilimsel ve materyalist başarılarından ötürü Batı toplumlarında takdir edilmektedirler. Ancak acı ve ölümle karşılaştıklarında, uyum sağlamada güçlük yaşarlar (Cloninger, Przybeck ve Svrakic, 1993).

Görüldüğü gibi Cloninger'in kişilik kuramı, kişiliği çok katlı düzeyde anlayabilmek için bize kapsamlı bir içgörü sunmaktadır. Ayrıca, Cloninger ve arkadaşları kişiliği, daha önceki kişilik kuramcılarından farklı olarak mizaç ve karakter boyutları çerçevesinde ele almışlardır ve böylece daha anlaşılabilir ve ölçülebilir bir kavram haline dönüştürmüşlerdir.

II.3. Evlilik

Bu bölümde, çeşitli yönleriyle evlilik ve evliliğin tanımları yer almaktadır.

Özüğurlu (1990), kimi zaman eleştirilip, kimi zaman savunulmasına karşın evliliğin, yaklaşık M.Ö.2000 yılından günümüze kadar değişip gelişerek ancak temel özelliklerini koruyarak devam eden vazgeçilmez bir olgu olduğunu belirtmiştir.

Evlilik ve aile ile ilgili çalışmalar, 19. yüzyılın ortalarında başlamıştır. Evlilikle ilgili ilk araştırma, Davis tarafından 1929 yılında gerçekleştirilmiş ve cinsel davranışın evlilik tatminine ve başarısına etkisi incelenmiştir (Fincham ve Bradbury, 1990; Akt: Kocadere, 1995).

İnsanların evliliklerinde yaşadıkları söz konusu çatışmalar, uyumsuzluklar nedeniyle, sıklıkla psikolojik rahatsızlık gösterdikleri ve psikolojik yardım için başvurdukları görülmektedir. Amerika'da 1987'de, evlenenlerin yarısı kadar da boşanma gerçekleşmiştir. Ancak, boşanma oranının yüksekliğine karşın, evlilik hala istenen ve gerçekleştirilen bir kurum olarak varlığını sürdürmektedir (Morell ve Apple, 1990).

Evlilik yaşantısı, yiyecek, barınma ve dış tehlikelere karşı korunmayı sağlayan birlik ve beraberlik, olumlu eş ilişkilerinin yarattığı doyum, cinsel olgunlaşmayı sağlayacak rollerin paylaşımı, sosyal rol ve sorumlulukları kabullenme, kişisel girişimcilik ve yaratıcılığı desteklemeyi içermektedir. Bu alanlarda birbirini bütünleyen eşlerin oluşturduğu evlilikler, toplumsal gelişimin ve olgunlaşmanın da yapı taşlarını oluşturmaktır (Gülsün, Ak ve Bozkurt, 2009).

Literatür incelediğinde evliliğin, farklı yazarlar tarafından farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir.

Evlilik, en önemli ve en temel insan ilişkisi olarak tanımlanmıştır çünkü evlilik, bir aile ilişkisi kurulabilmesi ve gelecek nesillerin yetiştirilebilmesi için temel bir yapı sağlar (Larson ve Holmon, 1994).

Erdoğan (2007) ise evliliği, bir kadın ve bir erkeğin karı-koca rollerini edinerek yaşamlarını birlikte geçirmek ve soylarını yasaların koruduğu bir kurum içerisinde belirli bir statüye sahip çocuklar dünyaya getirerek sürdürmek üzere oluşturdukları bir ilişkiler sistemi olarak tanımlamaktadır.

Güvenç (1984)' de evliliği, toplumsal normlara göre onaylanmış bir bağın kurulması ve doğumla sonuçlanabilen cinsel ilişkinin, toplumsal normlara uygun duruma getirilmesi olarak tanımlamaktadır.

Saxton (1982)' a göre evlilik, aile kurmayı ve türün devamını sürdürmeyi amaçlayan iki insanın kalıcı bir beraberlik için bir araya geldikleri, birbirlerine ve çocuklarına karşı ortak sorumlulukları üstlendikleri, birbirine bağlı ve etkileşim içerisinde olan sistemlerden oluşan evrensel bir kurumdur (Akt: Erdoğan, 2007). Tutarel- Kışlak (1999) ise evliliği, resmi, duygusal, davranışsal ve biyolojik yönleri olan bir sosyal sistem olarak tanımlamıştır.

Evlilik, yasalar önünde bir ortaklık sözleşmesidir (Heitler, 2008: 1). Erdoğan (2007) 'a göre evliliğin hem bireysel hem de toplumsal alanda pek çok işlevinin bulunması, bu olguyu gerek sosyolojik, gerekse tıbbi araştırmalar için önemli bir konu haline getirmektedir. Özügürlü (1990) evliliğin, karşılıklı dayanışma; toplumsal onaylama

sonucunda gerçekleşen bir sözleşme ve toplumsal yasaklamaların tamamen dışında tutulan, cinsel ihtiyaçların doyuma ulaştırıldığı bir kaynaşma durumu olarak tanımlandığını belirtmiştir.

Başkalarıyla bir arada yaşamaya programlanmış olan insanın, ilk toplumsallaşma davranışı olarak görülen evlilik, ilkel toplumlarda fiziksel hayatı sürdürmenin pratik bir sebebi olarak görülürken, daha sonra güvenlik ve aşk kavramları da buna eklenmiş; biyolojik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları gerçekleştirme isteği kişiyi evliliğe götüren etmenler olarak görülmüştür (Woody ve Woody, 1973; Akt: Kalkan ve Kaya, 2007).

Evlilik kurumu temel üç motivasyona dayanır;

1.Biyolojik Motivasyon: Uzun süreli beraber yaşama ve kendi cinsinden nesiller üretme arzusu, karşı cins ile ilişki hazzı, beraberliği ve kendini koruma arzusudur.

2.Psikolojik Motivasyon: Arzu duyduğu karşı cins tarafından beğenilme, sevilme, sevme, seçilme, kendi çocukları ile beraberliğin sürekli oluşundan duyulan güven ve hazdır.

3.Sosyal Motivasyon: Toplumun beklentilerine, yasalarına uyarak yaşamının verdiği rahatlık, toplumda kabul edilen değerlere uyumla kazanılan saygınlık hazzı ve güvendir (Boran, 2003).

Heitler (2008)' e göre evlilik, karşılıklı içilen bir sabah kahvesinden, akşam aynı yatağı paylaşmaya kadar, her konuda yaşamın en güzel armağanlarınının kapılarını ardına

kadar açar. Ayrıca evlilik, tutarlı bir toplumun yapı taşı oluşturur ve bireye çok önemli ayrıcalıklar sağlar.

Polat (2006), evliliğin, insan yaşamının birçok yönünü etkileyen çok önemli bir kurum olduğunu belirtmiştir. İki insan evlenmeye karar verdiğinde, çocuk sahibi olmak, cinsellik, hobiler, birbirine destek olmak, düş kırıklıklarını hazmetmek, kazanılan zaferleri kutlamak kısacası yaşamlarının müziğini birlikte bestelemek konusunda bir güç birliği oluşturmak için birbirlerine söz vermişler demektir (Heitler, 2008).

Tutarel-Kışlak (1999) evliliğin, çeşitli kültürlerde farklı şekillerde anlamlandırıldığını, günümüzde modern evliliğin, eş seçiminde ve ilişkide özgürlük, cinsellikte eşitlik ve yakın ilişki gibi özelliklerle tanımlanmakta olduğunu belirtmiştir.

Yakın ilişkiler toplumda önemli bir yere sahiptir. Yakın ilişki kurma insanların mutluluk bulma yollarından biridir. Evlilik de yakın ilişkilerin en önemlilerinden biridir. Yakın ilişki, cinsellikten ve sevgiden daha öte bir şey olarak görülmektedir.

Sevgi, sevdiğimiz şeyin büyümesi ve yaşaması için gösterdiğimiz etkin ilgidir. İlgi, sevginin bir unsuru olan sorumluluğu açığa çıkarır, yani diğer insanın gereksinimlerine verilen yanıttır. Sevgi, sadece haza dayalı bir duygu değildir, bir düşünce, bir yargı, verilen bir sözdür (Fromm,1982; Akt: Tutarel-Kışlak, 2002).

Üçgen Sevgi Kuramı'na (Tringular Theory of Love) göre sevginin üç bileşeni vardır. Bunlar; yakın/mahrem ilişki (intimacy), tutku (passion) ve karar/yükümlülük (decision/commitment)'tür. Yakın/mahrem ilişki; sevgi ilişkilerinde yaşanan yakınlık, beraberliğe, ilişkide yaşanan sıcaklığa, büyük oranda duygulara işaret eder. Tutku; aşka yol açan dürtüleri, fiziksel çekicilik ve cinsel doyuruculuğu, çoğunlukla güdüleri içermektedir. Ayrıca, kendine saygı, birlikte olma, boyun eğme ve kendini gerçekleştirilmeye işaret eder. Tutku yakın ilişki gelişince ortaya çıkabilir. Karar / yükümlülük boyutu ise büyük oranda bilişsel öğelere bağlı olup, kısa vadede bir diğerini sevmeye kararı ve uzun vadede o sevgiyi sürdürme yükümlülüğünü, sorumluluğunu içermektedir. Evlilik kurumu yükümlülüğün resmileşmesini temsil eder. Bu bileşen, zor durumlarda geçinip gitmeye ve hoş geçen zamanlara dönüşe yaramaktadır (Sternberg, 1986).

Evlilikle birlikte, kişilerin yaşamlarında birçok değişiklikler olmaktadır. Evlilik yaşantısıyla bekârlık rollerinden evlilik rollerine geçilmektedir (Demiray, 2006).

Evlilik bağının kurulması sonucunda eşler, aynı evde yaşayarak ortak hayatı paylaşmaya, birbirlerinin alışkanlıklarını benimsemeye, toplum içinde evlilik sonucu kazanılan rolleri ve gereksinimleri yerine getirmeye çalışırlar.

II.3.1 Evlilik ve Aile

Evlilik ve aile olgusu, tarih içinde ve bir toplumdaki diğerine farklı anlamlar taşıyabilmesine rağmen içinde neredeyse evrensel sayılabilecek bazı gelişimsel olayların yaşandığı bir birimi ifade eder.

Aile kurumu insanlık tarihi boyunca, evrensel olarak her kültürde toplumun temel bir birimi olma özelliğini korumuş; boyutları ve kapsamı bir takım değişimlere uğramakla birlikte varlığını sürdürmüştür (Özgüven, 2009: 1).

Bir yaşam biçimi olarak, evlilik olgusuna, birbirinden çok farklı kültürlerde evrensel düzeyde rastlanması, evliliğin, kişisel ve toplumsal çeşitli işlevleri yerine getirmesinden ve toplumsal bir kurum olmasından kaynaklanmaktadır. Bu işlevler arasında, cinsel yaşamın sağlıklı olarak düzenlenmesi, soy çizgisinin, cinsiyet rollerinin ve iş bölümünün belirlenmesi, ekonomik üretim ve tüketim etkinliklerinin düzenlenmesi gibi temel görevleri sayılabilir. “Evlilik” kavramı, “aile” kavramına göre daha belirgin bir kavramdır. “Aile” bir grup veya örgüt, “evlilik” ise karşı cinsten iki kişinin birlikte yaşamak, yaşantıları paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir “sözleşme”dir. Evlilik, kurumlaşmış bir yol, bir ilişkiler sistemi, bir kadınla bir erkeği, “karı-koca” olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan toplumsal yönden “devletin” kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. Eşlerin ve çocukların hak ve yükümlülükleri yasalarla olduğu kadar, toplumsal kurallar, gelenekler, inançlarla da belirlenmiştir (Özgüven, 2009: 19).

Evlilik resmi, duygusal, davranışsal ve biyolojik yönleri olan bir sosyal sistemdir. Aile, en güçlü sevgilerimizi, nefretlerimizi yaşadığımız, en derin doyumlarımızı aldığımız, acı veren hayal kırıklıklarımızı yaşadığımız bir gruptur (Click, Clarkin ve Kessler, 1987; Akt: Tutarel-Kışlak, 1999).

Toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen ailenin insan yaşamında vazgeçilmez bir önemi vardır. İnsanın ihtiyaçlarını karşılayabileceği doğal yer kendi ailesidir. Bireyin yaşamında doyum sağlaması, fonksiyonlarını etkili bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma uygun bir kişi olarak yetişmesi önce aile çevresinde sağlanır (Nazlı, 2001: 17).

Cutlar ve Radford (1999), aralarında iyi bir ilişki bulunan, çocuklarının geleceğini, güvenliğini düşünen ve geleceğe iyimser bakan bir evlilik sisteminin sağlıklı bir aile yapısını temsil ettiğini belirtmektedirler ve birbirlerine karşı sorumluluk duygusu taşıyan, birbirlerini sosyal açıdan destekleyen, birlikte isteyerek zaman geçiren, üyeler arasında açık bir iletişim olan, kriz durumunda birbirine kenetlenen bireylerin oluşturduğu sistemi evlilik olarak nitelemektedirler.

Aile, tüm uluslar için önemini korumaya devam eden bir kurumdur. Bir ulusun dilini, dinini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini yaşatması ve yeni nesillere aktarması açısından önemli bir görevi yerine getirmektedir (Doğan, 2010).

Aile temel bir sosyal grup olarak, temel fonksiyona sahiptir. Bunlar şu şekilde özetlenmektedir:

1. Aileyi oluşturan çift arasında toplumun onayladığı bir seks ilişkisi sağlar.
2. Aile ekonomik işbirliğinin ve işbölümünün sürdüğü uygun bir ortamdır. Çeşitli toplumlarda değişik biçimlerde ortaya çıkan bu işbirliği eşleri birbirine bağlamakla kalmaz, toplumun devamını sağlayan neslin bakılıp büyütülmesini sağlar.

3. Yeni doğan çocuğun potansiyelini geliştirmesi, eğitimi vb. konularda işlev görür.
4. Aile yetişmekte olan bireye içinde yaşadığı toplumun kültürel mirası ve değer sisteminin aktarılmasından sorumludur (Aktaş, 1998; Akt: Akar, 2005).

II.4. Evlilik Uyumu

Evlilik, insan yaşamının birçok yönünü etkileyen çok önemli bir kurumdur. M.Ö 2000 yılından beri varlığını sürdüren evlilik, çeşitli şekillerde tanımlanmıştır ancak evlilik temel olarak, iki kişinin yasal olarak ayrı ilan edilinceye kadar bir araya gelmesi olarak tanımlanabilir. Ancak, evlilikle ilgili araştırmalarda, evlilik yerine evlilik kalitesi, evlilik uyumu, evlilik tatmini gibi kavramlarla karşılaşılmaktadır. Bu kavramlar, gerek evlilik ilişkisinin kalitesine yönelik boyutlar olması nedeniyle, gerek evlilik ilişkisini değerlendirmesiyle birbirlerine benzer. Nitekim yapılan araştırmalarda bu kavramların birbirleriyle ilişkili olduğu bulunmuştur (Polat, 2006).

Yeni bir yüzyıla birlikte, tüm dünya toplumlarında olduğu gibi toplumumuzda da meydana gelen hızlı sosyal, ekonomik ve kültürel değişmelerin bir yansıması olarak evlilik ilişkileri de değişmekte, karmaşıklaşmakta, evlilikte yaşanan sorunlar geçmişe oranla çeşitlenmekte ve eşler arasındaki uyum sorunları artmaktadır (Şener ve Terzioğlu, 2008).

Evlilik uyumu ve evlilik uyumunu olumsuz anlamda etkileyen faktörler, günümüzde, profesyoneller tarafından çözüm bekleyen önemli konulardandır. İnsanın doğası gereği evlilikte, kadın ve erkek arasındaki uyum, geçmişten günümüze, önemli bir sorun olmakla birlikte, özellikle günümüzde uzmanların ilgilenmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Çünkü eşler arasında yaşanan uyumsuzluklar, sadece o evliliğin doğasını

ve yapısını bozmakla kalmamakta, aynı zamanda sosyal bir sorun olarak toplumun tümünü etkilemektedir.

Eşlerin, aile yaşantısına ilişkin konuları planlama ve uygulamada görüş birliğinde olmaları, aile içi ilişkilere, işbirliğine ilgi göstermeleri sağlam bir aile yapısının oluşmasında önemli rol oynar. Uyumsuz evlilikler ise, kuşaklar yoluyla mutsuz ve uyumsuz evliliklere yol açabilir, çünkü evlilik ile ilgili olumsuz duygu ve yargılar uyumsuz çiftlerin çocuklarına da geçebilmekte uyumsuz ve başarısız evliliklerin zincirleme sürüp gitmesine neden olabilmektedir. Bu durum da ailelerden meydana gelen toplumun yapısını ve gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bilen, 1983; Akt: Şener ve Terzioğlu, 2008).

Sosyal bir varlık olan insanın en önemli yetilerinden biri uyum sağlayabilmektir. İnsan, kendisi ve çevresiyle uyumlu olabildiği ve bu uyumu sürdürebildiği derecede mutlu, huzurlu ve sağlıklıdır. Sosyal hayatın bir parçası olan evlilik de bireylerin uyumlu olmasını gerektiren bir beraberliktir. Evlilik ilişkisindeki uyum, evli bir bireyin psikolojik iyilik hali için sahip olması gereken en önemli ilişkilerden biridir. Sosyal, fiziksel, psikolojik ve duygusal ilişkileri içeren evlilikte uyumun sağlanmış olması, hem eşlerin hem de ailedeki diğer bireylerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarının da temelini oluşturan en önemli etmenlerdendir.

Evlilik uyumu, evliliğin gönüllü ve zorunlu olan yönlerinin dengeye ulaşmasıdır. Evlilik uyumu, evli çiftler arasındaki ilişkinin uyumunu ve evlilik ve aile

hayatındaki değişen durumlar karşısında eşlerin, birbirlerinin beklenti ve ihtiyaçlarındaki dengeyi bulma ve bunlardaki değişimlere adaptasyonu içermektedir

Evlilik yaşantısında uyum, çok boyutlu bir olgudur ve maruz kaldığı biyolojik, psikolojik veya sosyal birçok etkiye açıktır.

Eşler arasında uyum, ilişkideki tüm alanları etkileyebilen önemli etkenlerden biridir. Zamanla, eş ilişkisinde olumlu ve olumsuz faktörlerin birlikte işlerlik gösterdiği bir denge kurulmakta, bu dengeler sistemi evliliği sürdürücü ya da bozucu rol oynayabilmektedir (Gülsün, Ak ve Bozkurt, 2009).

Mutlu ve doyumlu evliliklerde önemli role sahip olan evlilik uyumu, bireysel, durumsal ve ilişkisel birçok faktörden etkilenmektedir. Bunlara örnek olarak; ilişkiye yönelik algılar, iletişim şekilleri, sorun çözme becerileri, bağlılık, cinsellik, heyecan arama ve sosyal anksiyete seviyesi, dindarlık ve eğitim düzeyi verilebilir (Polat, 2006).

Uyumlu bir evliliğe bağlı olarak gelişen evlilik mutluluğu ve evlilik doyumu, insan yaşamında önemli bir rol oynamakta ve evli bireylerin psikolojik sağlığını yakından etkilemektedir. Evlilik uyumu bozulmaya başladığında bu tablo, eşler ve var ise çocuklar açısından bir yaşam krizine ya da travmaya dönüşmektedir. Bu durum mutlu ya da mutsuz evlilik olgusunu da ortaya çıkarmaktadır. Uyumlu bir evlilik ilişkisi eşlerin evlilikten sağladığı doyumu ve evlilik mutluluğunu etkilerken, diğer değişkenlerle birlikte gittikçe zorlaşan sosyo-ekonomik koşullar karşısında eşlerin psikolojik sağlığını da korumaktadır (Sardoğan ve Karahan, 2005).

Karşılıklı etkileşen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanır. Dolayısıyla; mutluluk, doyum ve beklentilerin gerçekleşmesi, evlilikte karşılıklı uyum ile mümkündür (Erbek, Beştepe, Akar, Eradamlar ve Alpkan, 2005).

Eşler arasındaki uyum, eşler arasındaki mutluluk, etkileşim, anlaşmazlıklar, problemler ve boşanma eğilimi olmak üzere beş faktörde toplanmaktadır. Bu beş faktör aşağıdaki şekilde tanımlanmaktadır:

1. Bireyin evliliğine ilişkin doyum hissi mutluluk faktörü,
2. Eşlerin günlük aktivitelerin ne kadarını birlikte yaptığını içeren etkileşim faktörü,
3. İlişkideki sözel ve fiziksel çatışmanın sıklığı ve yoğunluğunu gösteren anlaşmazlık faktörü,
4. Eşlerin kişisel özellikleri ya da davranışsal özelliklerinden (kıskançlık, kolay incinme, çabuk sinirlenme, savurganlık, alkol alma gibi) kaynaklanan problemler faktörü ve son olarak da
5. Evliliğin problemlili olduğunu ve boşanma olasılığını düşünme, eş ya da arkadaşlarla boşanma olasılığı hakkında konuşmayı içeren boşanma eğilimi faktörüdür (Johnson, White, Edwards ve Booth 1986; Akt: Yılmaz, 2001).

Spanier (1976) evlilikte uyumu, eşlerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde değişen koşullara uyum sağlaması ve belirli bir süre içinde birbirlerine uygun olarak değişmesi şeklinde tanımlamaktadır. Sabatelli (1988) ise uyumlu evliliği eşlerin birbirleriyle iletişim

kurabildiği, evliliğin önemli alanlarında fazla anlaşmazlık yaşanmadığı, anlaşmazlıkların her iki tarafı da hoşnut edecek şekilde çözümlendiği evlilik olarak tanımlamaktadır.

Sardoğan ve Karahan (2005) çalışmalarında, evlilikte eşlerin mutluluk algılarının üst düzeyde olmasının ve hem evlilikten hem de birbirlerinden hoşnut olarak doyum sağlamalarının evlilikte uyumu da beraberinde getirmekte olduğunu ve insan ilişkilerinin başlama, geliştirme, sürdürme ve sonlandırma şeklinde dört aşama da gerçekteğini; uyumlu evlilik ilişkilerinde sonlandırma aşamasının yalnızca eşlerden birinin ölümüyle mümkün olabileceğini, sürdürme aşamasının ise evlilikte yüksek uyumu gerektirdiğini aktarmışlardır.

Evlilik uyumu, farklı kişilik özelliklerine sahip eşlerin, mutluluğu elde etmek ve ortak amaçlara ulaşmak için bir bütün olarak birbirlerini tamamlamaları olarak tanımlanabilir.

Evlilik uyumu ayrıca çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlar. Bu noktada daha genel bir kavram olması nedeniyle evlilik doyumunu ile karışır. Oysa ki çift uyumunda, evlilik doyumunda olduğu gibi bireylerin öznel algısı aralarındaki ilişkinin niteliği değerlendirilmektedir. Bu nedenle evlilik uyumunda eşlerden her birinin iyi bir ilişki sürdürebilme kapasiteleri de önemlidir (Kışlak-Tutarel ve Çabukça, 2002).

Açık (2008), evlilik uyumu ve evlilik doyumunu kavramlarının çok farklı şekillerde tanımlandığını, uyum ya da doyum kavramlarının, bireyin ilişkilerine ait öznel

değerlendirmelerinden yola çıkılarak tanımlanmakta olduğunu, bazı araştırmacıların evlilik kalitesini, uyum, doyum ve mutluluk derecesi ile ilişkilendirdiklerini belirtmiştir.

Evlilik uyumu ile evlilik doyumu kavramları aralarında yüksek korelasyon olmasından dolayı birbirlerinin yerine kullanıldığı gözlenmektedir. Bu durum, doyumlu çiftlerin aynı zamanda uyumlu oldukları ifade edilerek açıklanabilmekte ve bu iki kavramın farklı kavramlar olmadığı ileri sürülmektedir. Ancak bazı araştırmacılar doyumun ve uyumun iki farklı kavram olduğunu belirtmişlerdir (Yılmaz, 2001). Evlilik uyumu karmaşık bir kavramdır. Bununla birlikte, tanımlanması ve kapsamıyla ilgili tartışmaların sürmesine rağmen birbiri ile iletişim halinde olan, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapabilen ve sorunlarını olumlu bir şekilde çözebilen çiftlerin evliliği uyumlu bir evlilik olarak tanımlanabilir. Ayrıca uyum, bir evliliğin zorunlu ve gönüllü boyutlarının dengede olması olarak da tanımlanmaktadır (Tutarel-Kışlak, 1999). Evlilik uyumu, çiftlerin uyumlu birlikteliklerinin sonucu olarak evlilik hayatındaki memnuniyeti ve mutluluğu da tanımlar. Bu noktada evlilik doyumu ile karışmaktadır (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002).

Spanner(1979)'a göre evlilik genel olarak iki basit şekilde değerlendirilir: İlk terim evliliğin iptali, boşanma, ayrılık, terk etme gibi konuları içeren evlilik sürekliliği kavramıdır. Sürekliliği olan bir evlilik eşlerden birinin doğal ölümü ile sonlanır. İstikrarsız bir evlilik eşlerden birinin ya da her ikisinin isteği ile sonlandırılır. Diğer bir terim ise, eğer evlilik devam ediyorsa evlilik kalitesi kavramıdır. Bu kavram evlilik süresince evlilik ilişkisinin nasıl olduğu, eşlerin bu konuda ne hissettiği ve bu durumdan nasıl etkilendiği ile doğrudan ilişkilidir. Evlilik uyumu, evlilik doyumu, mutluluğu, evlilik bütünlüğü

kavramları evlilik ilişkisinin kalitesini tanımlamak için kullanılan kavramlardır. Evlilik kalitesi kavramı evlilik doyumu, evlilik uyumu ve evlilik bütünlüğünü de kapsayan genel bir kavramdır. Evlilik kalitesi, evli çiftlerin ilişkilerinin öznel değerlendirilmesi olarak tanımlanır. Yüksek evlilik kalitesinin, iyi uyum, yeterli iletişim, evlilik ilişkisinde yüksek doyum ve mutluluk derecesi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Evliliğin niteliğini yordamada uyumun daha önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle evliliğin niteliğini değerlendiren çalışmalarda sıklıkla çift uyumunu değerlendiren ölçekler kullanılmaktadır. Tüm bu kavramların nasıl tanımlanacağı ya da nasıl ölçüleceği konusunda henüz bir fikir birliği olmaması nedeniyle, bazı araştırmacılar nasıl adlandırılırsa adlandırılınsın ya da nasıl ölçülürse ölçülsün, bu kavramların içeriklerinin benzer olduğu ve her birinin etkileşimi ve tutumları betimlediğini ileri sürmektedirler. Özellikle evlilik uyumu ve evlilik doyumu kavramları, aralarında yüksek korelasyon olması nedeniyle çok sık birbirine karıştırılmakta ve eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Doyumlu çiftlerin aynı zamanda uyumlu çiftler olduğu belirtilerek bu iki kavramın birbirinden farklı kavramlar olmadığı ileri sürülmektedir. Buna karşılık bazı araştırmacılar ise, bu korelasyon katsayısının böyle yorumlanmasının yanlış olduğunu ileri sürerek doyum ve uyumun iki farklı kavram olduğuna işaret etmektedirler (Yılmaz, 2001).

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı gibi evlilik uyumu, birçok değişkeni içinde barındırdığından dolayı, tanımlanması oldukça güç olan bir kavramdır.

II.5. Evlilik ve Aile İlgili Yaklaşımlar

Evlilik ve aile ile ilgili literatür incelendiğinde evlilik ve aile kavramlarını açıklayan kuramların iç içe olduğu dikkati çekmektedir. Kuramlar aile ve evliliğin humanistik, davranışsal yönünü, eşler arasındaki ilişkinin niteliğinin nasıl olduğunu ve eşlerin birbirlerini nasıl etkilediğini vurgulamaktadır. Teoriler, aile üyelerini etkileyen problemleri (ekonomik, iletişimle ilgili, duygusal, cinsel sorunlar) değerlendirmektedir. Fonksiyonel olmayan ailede eşlerin rolleri birbirinden farklıdır. Bu nedenle yaklaşımlar, aile ve evliliğin yapısının eşler, çocuklar ve diğer fertler açısından irdelenmesinin önemli olduğunu ve eşlerin beklentilerinin, isteklerinin, umutlarının karşılanmasının aile ve evlilik doyumu açısından büyük önem taşıdığını vurgulamaktadır. Ayrıca kuramlar açısından aile ve evliliği etkileyen faktörler olarak, ailenin yaşam döngüsü süreci, sosyo-ekonomik düzeyi, eşlerin eğitim düzeyi, etnik köken, din, cinsiyet rolleri belirtilmekte ve faktörlerin eşler arasındaki doyumu olumlu veya olumsuz etkilediği ifade edilmektedir (L'abate, 1994; Akt: Çelik, 2006).

Araştırmacılar, evlilik ve aile ile ilgili birçok yaklaşımın olduğunu, özellikle psikoanalitik, yapısal, stratejik, bilişsel-davranışçı ve sistem yaklaşımlarının aile ve evlilik çalışmalarının kuramsal yapısını oluşturduğunu belirtmektedirler. Everett (1990) 'de aile ve evlilik yapısının son 60 yıl içerisinde değişim gösterdiğini, aile ve evlilik çalışmalarının benzer yaklaşımlarla açıklandığını ifade etmektedir.

Evlilik ve aile ile ilgili yaklaşımlar genel olarak değerlendirildiğinde, İletişim Yaklaşımı eşler arasındaki iletişim biçimi ve duygular üzerinde odaklanırken, Davranışçı Yaklaşım eşler arasındaki davranış biçiminin ne derece doyum sağlayıcı olduğu üzerinde durmaktadır. Stratejik Yaklaşım, aile içi dengenin nasıl sağlandığını, kimin daha baskın

olduğunu ifade etmektedir. Bilişsel Yaklaşım, özellikle bilişteki mantıksız inançların evlilikte ve ailede duyguları, iletişimi, eşler arasındaki ilgi ve uyumu nasıl etkilediği üzerinde durmaktadır. Yaşantısal Yaklaşım, aile üyelerinin yeteneklerini, duygularını fark ettirme ve iletişim örüntülerini geliştirme üzerinde durmaktadır. Gelişimsel Yaklaşım ise aile yaşam döngüsünü önemsemekte, evlilik ve aile sisteminin yaşam döngüsü içerisinde alt sistemler tarafından nasıl etkilendiğini vurgulamaktadır (Çelik, 2006).

Aile ve evlilik, farklı sistemler gibi görülse de birbirini tamamlayan yapılar olarak ele alınmaktadır. Aile zaman içinde değişmekte ve gelişmektedir. Aile yaşam döngüsü modeli bu değişimi ve gelişimi açıklayan iyi bir model olarak karşımıza çıkmaktadır. Model, sistem kavramları ile bütünleşmekte ve yaygın olarak kullanılmaktadır. Aile yaşam döngüsü modeli, genellikle ailenin zaman içinde gelişimini betimlemek için kullanılır. Bu model bireyin yaşam sürecinin bütün boyutlarını içerir. Ancak burada aile bir bütün olarak vurgulanır (Gladding, 2002). Aile yaşamı döngüsü modeli evlilik ve aileyi gelişimsel anlamda anlayabilmek ve sınıflamak açısından önem taşımaktadır. Bu modelde aile ve evlilik birleştirilmiş bir biçimde gösterilmektedir.

Aileyi bir sistemler bütünü olarak ele alan genel yaklaşımlara bakıldığında karı-koca arasındaki sistemin aile kurumunun temelinde yer aldığı görülmektedir (Erdoğan, 2007).

II.6. Sistem Yaklaşımı

Ludwig Von Bertalanfy, 1940' larda sistem yaklaşımını geliştirmiş ve ailenin çok geniş bir sistem olduğunu vurgulayarak aile ve evlilikteki kişilerarası etkileşimlerin

önemini belirtmiştir. Özellikle evlilikteki etkileşimin ailenin diğer sistemlerini de etkilediğini vurgulamıştır. Evlilik, aile sisteminin oluşumunu sağlamaktadır. Bu nedenle evlilikle ilgili danışma yaklaşımları (sistem yaklaşımı, stratejik yaklaşım, bilişsel-davranışçı yaklaşım, yapısal yaklaşım, iletişim yaklaşımı), evlilikle ilgili problemleri, eşler arasındaki ilişkiyi ve iletişim biçimini, eşlerin diğer özelliklerini (yaş, eğitim, meslek, çocuk sayısı, evlilik süresi, cinsiyet, evlenme biçimi gibi), eşlerin çocukları ile olan ilişkilerini birlikte incelemenin önemini belirtmektedirler. (Goldenberg ve Goldenberg, 1996: Akt; Çelik, 2006).

Sistem yaklaşımı aileyi çevresiyle ve birbirleriyle ilişki ve etkileşim içinde bulunan parçaların oluşturduğu dinamik bir bütün olarak ele alır. Ailede yer alan alt sistemlerin (anne-baba çocuklar...) bir işlevi, dolayısıyla bir amacı vardır ve her bir aile kendine özgü bir amaç etrafında şekillenmektedir. Aile, çevresinden çeşitli kaynaklar (girdi) alan açık bir sistem olarak değerlendirilebilir. Çevresinden kendisine aktarılanlardan uygun olanları kabul eder, benimser, çevreye (dış sisteme, aktardıkları (çıktı) kültürel faaliyetlerle, sosyal ilişkileriyle) de dolaylı olarak kendisine yeniden dönebilir. Yani toplum içinde yaşayan aile, hem içindeki üyeleri, hem de dışındaki büyük sistemle karşılıklı bağılıkları onu bir bütün olarak ayakta tutar. Bu ilişki dış sistemde meydana gelen değişikliklerin aile sistemine de yansımaya neden olur (Aktaş, 2004).

Psikodinamik yaklaşım olarak ifade edilen sistem yaklaşımı evlilik ile ilgili literatürde birçok alan çalışmasının kuramsal zeminini oluşturmaktadır. Von Bertalanffy'nin çalışmalarını temel alan aile kuramcıları ailenin açık bir sistem olduğunu vurgulamaktadır. Sistem, içinde varolan iç ve dış uyaranlarla etkileşime girerek kendini geliştirebilmekte

veya parçalanabilmektedir (Von Bertalanffy, 1968; Akt: Jones, 1994). Ayrıca sistem, bireysel ve ortak fonksiyonelliği olan kendi içinde etkileşime sahip ve sistemi oluşturan bireyleri etkileyebilecek elementler grubudur. Buna paralel olarak sistem açık, dış faktörlerle de karşılıklı etkileşim halinde olan bir bütündür. Bu yaklaşıma göre aile kapalı bir birim olarak görülmemektedir. Aksine aile içinde var olan farklı birimlerden oluşan (aile üyelerini oluşturan bireyler, eşler, çocuklar, ailenin yanında kalan akrabalar, arkadaşlar, iş arkadaşları vs.) ve bu ünitelerle etkileşim halinde olan dış olaylardan (içinde bulunulan toplum, ekonomik kriz gibi) etkilenebilmektedir ve bu etkilenme eş sisteminin evlilikten aldığı doyumun düzeyini değiştirmektedir. Sistem içerisindeki elementler- aileyi ele aldığımızda bireyler- diğer elementlerin bakış açılarından etkilenecek kendi kimliklerini, iletişim biçimlerini, aile üyelerinin etkileşim süreci içerisinde savunucu tutumlarını oluşturmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında aile ve evlilik etkileşen sistemler bütünü olarak tanımlanabilmektedir (Watzlawick, 1984; Akt: Jones, 1994).

White, Epston (1990) gibi postmodern kuramcılar ise sistem yaklaşımının günümüz koşullarına uygun olduğunu evliliği ve aileyi geniş bir perspektiften değerlendirebildiğini belirtmektedir. Ayrıca bu yaklaşıma göre, sistem içerisinde var olan bireylere karşı duygusal sorumluluklar, eşler arasındaki güç ve eşitlik, eşlerin birbirlerini kabul etmeleri, yaptıklarını onaylamaları ve benliklerine karşılıklı değer vermeleri, o ailenin dışındaki dışsal faktörlerin (iş, eşlerin ebeveynleri, okul gibi) eşlerin evlilik yaşantısını etkileme biçimi, cinsel yaşamla ilgili görevlerin yerine getirilmesi gibi bazı önemli noktaların özellikle eş sistemi arasındaki ilişkiden alınan doyumun en çok etkileyebileceğini ve eşler arasında evlilik doyumuna ya da doyumsuzluğuna neden olabileceğini ifade etmektedir (Akt: Çelik, 2006).

Sistem olarak görülen ailenin karakteristik özellikleri; bütünlük, geribildirim ve eşsonluluktur. Bütünlük özellikle eşler arası etkileşimler eşlerin birbirlerini ve özelliklerini nasıl algıladıkları, kişilik özelliklerini, rollerini nasıl gördükleri evlilikte eşler arası bir bütünlüğün oluşması açısından önemlidir. Bu anlamda eşler birbirlerine bağımlıdırlar ve aile üyelerinin davranışları birbiriyle ilişkili ve birbirine bağımlı bir yapı göstermektedir. Bütün parçaların tamamından oluşur ve bütünü oluşturan parçalar birbirini önemli derecede etkilemektedir. Sistem yaklaşımına göre geribildirim ve eşsonluluk eş sistemini, var olan diğer sistemleri etkilemektedir. Çünkü eş sistemini oluşturan karı-koca arasındaki bütünlüğün sağlanmasında önemli unsurlardan bir tanesi, eşlerin cinsellik ihtiyaçlarının giderilmesi olmaktadır ve bu ihtiyacın giderilmesi eşler arasındaki evlilik ilişkisinden doyum sağlanmasına neden olmaktadır. Eş sisteminin cinsel ihtiyaçlarının giderilmesi, cinsel hayatın sağlıklı olması ise bu gereksinimlerin giderilmesi konusunda birbirlerine verdikleri geribildirimler ve etkileşimler (eşsonluluk) büyük önem taşımakta ve bu etkileşim her üyeyi aynı oranda etkilemektedir. Ayrıca eşler arasındaki geribildirim sistem içinde var olan üyeleri ve çevreden gelen uyarınları da aynı oranda etkileyerek sistemin devamlılığını sağlamaktadır. Ayrıca sistemin devamlılığını sağlayabilmek için aile sisteminin içerisinde yer alan eşler bir takım temel fonksiyonları yerine getirmekle yükümlüdürler. Bu temel fonksiyonlar sistem içerisindeki üyelerin gelişimi, onların ihtiyaçlarının giderilmesi, sevgi ve şevkat göstermek, inanç sistemlerinin oluşmasını ve cinsiyet rollerini benimsemelerini sağlamak, ev işlerinin yapılmasını sağlamak, sosyal ve kültürel kuralları benimsetebilmek, eşlerin duygusal tatminlerinin giderilmesi, iletişim kurabilmeyi öğrenmek, eşlerin birbirlerine kendilerini ifade edebilmesi ve saygı göstermek gibi bireysel sorumlulukları içermektedir (Jones, 1994).

Sistem yaklaşımına göre evlilik, sistemin temelini oluşturmaktadır ve ailenin çeşitli alt sistemler içerdiği, alt sistemler arasında karşılıklı etkileşimin bulunduğu, eşlerin benzer kişilik yapısına sahip olmaları ve farklılıklarını anlamaya çalışmaları ile doyumun ve bu şekilde de sistemin sağlıklı bir biçimde devamının mümkün olacağı varsayılmaktadır (Jones, 1994).

Ebert (1978), Stinnet ve DeFrain (1985) sağlıklı aile ve evliliğin işlevsel özelliklerini, eşlerin bireysel farklılıklarıyla birbirlerini kabul etmeleri, yaptıkları davranışları ve paylaşımları onaylamaları, eşler arasında varolan özel ilişki sürecinde yaşanan cinsellikte sevgi ve şevkat duygularını paylaşmaları, diğer sistemlerle (eşlerin ailesi ve çocuk sistemi) ilgili sınırları açık ve belirgin olması için çaba göstermeleri biçiminde açıklamakta ve bu kavramların eşlerin evlilik ilişkisinden aldığı doyumunu ve kalitesini etkilediğini belirtmektedir. Skyner (1976)' da, sistem teorisine göre, eş sistemini oluşturan evli bireylerin birbirlerinin kişilik özelliklerini kabul etmesinin, eşlerin bireysel farklılıklarını benimsemesi için çaba sarf etmesinin evlilik doyumunu etkileyen önemli bir etken olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, eşlerin özellikle bireysel farklılıklarını onaylaması eş sisteminin sağlıklı ilişki kurması ve doyum alması açısından büyük öneme sahip olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle sistem yaklaşımına göre, bireyler bilinçli ya da bilinçsiz olarak kendi kişilik özelliklerine benzer bireyleri tercih etmektedirler, bu durumun eş sisteminin ilişkiden doyum alması açısından önemli olduğunu ifade etmektedir (Akt; Çelik, 2006).

Sistem teorisi eşlerin birbirlerini algılama biçiminin eş sisteminden alınan doyumun önemli belirleyicilerinden biri olduğunu belirtmektedir. Teoriye göre eşler çeşitli bireysel farklılıklara ve kişilik özelliklerine sahiptirler, eşlerden biri dominant, agresif özellikler sergilerken, diğeri sessiz, duygusal, mazoşist özellikler gösterebilmektedir. Böyle bir durumda eşlerin farklı özelliklerini anlamaya çalışması eş sisteminden dolayısıyla evlilikten alınan doyumun artmasına neden olmaktadır. Yaklaşımına göre eşlerin benzer kişilik yapısına sahip olması ve varolan farklılıkları anlamaya çalışması, eşlerin fiziksel özelliklerini, tutum ve düşüncelerini algılama biçimi ile evlilik doyumunu arasında bir ilişkinin varolduğu belirtilmektedir (Jensen, 1978: Akt; Çelik, 2006).

II.7. Yurt İçinde Yapılan İlgili Araştırmalar

Yurt içinde evlilik uyumuyla ilgili araştırmalar incelendiğinde özellikle son yıllarda bu alandaki araştırma sayısında bir artış olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda birçok farklı değişken ile evlilik uyumu veya doyumunu arasındaki ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Kişilik değişkeni, gerçekleştirilen araştırmalara konu olan değişkenlerden biri olmakla birlikte literatürde bu konuyla ilgili yeterli sayıda araştırma yoktur.

Yurt içinde gerçekleştirilen, kişilik değişkeni ile evlilik uyumunu içeren az sayıdaki araştırma aşağıda verilmiştir.

Akar (2005) tarafından yapılan araştırmada, yardım almak için Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi Evlilik Danışma Merkezine (EDAM) başvuran çiftlerin, çift uyum düzeyleri, demografik özellikleri ve kişilik özelliklerini tespit etmek ve bu verilerin boşanma aşamasında olan çiftler ve yardım talebi olmayan kontrol grubu ile karşılaştırmak,

bu üç grup arasındaki benzerlik ve farklılıkları saptamak amacıyla Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Evlilik Danışma Merkezine (EDAM) psikiyatrik yardım almak için ilk kez başvuran 30 evli çift (30 kadın, 30 erkek) ile mahkeme tarafından psikolojik yardıma ihtiyaç duyup duymadıklarının belirlenmesi için EDAM' a yönlendirilen boşanma aşamasındaki 30 çift alınmıştır. Karşılaştırma grubu olarak da herhangi bir psikolojik yardım almamış rastlantısal olarak seçilen 30 çift alınmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) , çeşitli demografik bilgilerin toplandığı bilgi formu ve Minnesota çok yönlü kişilik envanteri (MMPI) kullanılmıştır. Sonuç olarak eşler arası uyumun en yüksek olduğu grup kontrol grubu iken, bunu EDAM grubunun takip ettiği, mahkeme grubundaki çiftlerin uyumunun ise en düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca her üç grubun kadınlarının MMPI profilleri karşılaştırıldığında EDAM grubunda histeri, depresyon, psikopati, hipokondri skalaları anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Üç grubun erkeklerinin MMPI'larının karşılaştırması sonucunda, mahkeme grubu erkeklerinde paranoya skalası yüksek bulunmuştur.

Kansız ve Arkar (2011)' ın, evli çiftlerde kişilik özellikleri ile evlilik doyumu arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla 55 evli çift üzerinde yaptıkları araştırmada Mizaç ve Karakter Ölçeği (MKÖ) ile Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, eşlerin memnuniyet-doyum, fikir birliği ve genel olarak evlilik doyumları ile ödül bağımlılığı mizaç boyutu arasında tutarlı bir ilişki saptanmıştır. Ödül bağımlılığı mizaç özelliğinin yüksek oluşunun eşler arasındaki memnuniyet-doyum, fikir birliği, bağıllık ve genel evlilik uyum düzeylerini doğrudan yordadığı görülmüştür.

Erdoğan (2007) tarafından yapılan, evlilik ilişkisinde sorunlar yaşamakta olan çiftlerin bu sorunlarla neden-sonuç ilişkisi içerisinde olabilen sosyo-demografik özelliklerin, mevcut olası psikiyatrik rahatsızlıkların, mizaç ve karakter özelliklerinin ve yakın ilişkilerdeki bağlanma stillerinin araştırıldığı çalışmaya, Psikiyatri Anabilim Dalı'na evlilikte ilişki sorunları nedeniyle başvuran 25 çift dahil edilmiştir. Çalışmada, Yapılandırılmış Psikiyatrik Görüşme Ölçeği (SCID-II), Mizaç ve Karakter Envanteri, Birtchnell Eş Değerlendirme Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre evlilikte sorunlar yaşayan çiftlerde kadınların bağlanma stillerinde kaçınma ve kaygı boyutlarının öne çıktığı, erkeklerde ise kaçınma boyutundan yüksek puanlar alındığı görülmüştür. Yapılan psikiyatrik değerlendirmeler sonucunda hasta grubunda kadınlarda %48 oranında depresyona rastlanmıştır. Ayrıca çalışmaların sonuçlarında, genel olarak depresyon tanısı olan kişilerin sağlıklı kontrollere göre yenilik arayışı (YA), kendi kendini yönetme (KKY), işbirliği yapma (İY) skorlarının düşük, zarardan kaçınma (ZK), kendini aşma (KA) skorlarının yüksek, olduğu belirtilmektedir. Evlilik sorunları olan kadınlarda kontrol grubuna göre farklılık gösterdiği dikkat çeken bir diğer MKE sonucu da bu kadınlarda empati skorlarının kontrol grubuna göre anlamlı derecede düşük oluşudur. Erkekler için böyle bir farklılığa rastlanmamaktadır. Hasta grubundaki kadınların ZK alt skalalarından beklenti endişesi ve karamsarlık (ZK1), belirsizlik korkusu (ZK2) ve ZK toplam skoru; ödül bağımlılığı alt skorlarından duygusallık (ÖB1) hasta grubunda kontrol grubuna göre anlamlı olarak yüksek iken, İY2 (Empati) skorlarının kontrol grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür.

Evli çiftlerin kişilik özellikleri ile evlilik uyumları arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştırmak amacıyla 120 evli çift üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada Çift Uyum Ölçeği ile 16 PF Kişilik Envanterini kullanılmıştır. Genel amaç çerçevesinde, ilişki bulunması halinde gerek çiftlerde gerekse ayrı ayrı kadınlarda ve erkeklerde evlilik uyumu ve uyumsuzluğunda, hangi kişilik özelliklerinin etkin rol oynadığının belirlenmesi hedeflenmiştir. Bireylerin kişilik özelliklerinin farklı ya da benzer olmasının evlilik uyumları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu, araştırmanın cevap bulmayı amaçladığı sorulardan birisi olmuştur. Araştırma sonuçlarına göre evlilik uyumu ile 16PF Kişilik Envanterinin nevrotizm ile ilgili boyutları arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durumun hem kadınlar, hem de erkekler için benzer olduğu bulunmuştur. Ayrıca kadın ve erkek ayrı ayrı değerlendirildiğinde; evlilik uyumu yüksek olan kadınların düşük olanlara göre daha organize ve disiplinli; evlilik uyumu yüksek erkeklerin ise daha baskın olduğu görülmüştür. Ayrıca sonuçlar, eşlerin kişilik özelliklerindeki benzerlik arttıkça evlilik uyumlarının da artacağını göstermektedir. Buna karşın duyarlılık, baskınlık gibi bazı kişilik özelliklerinde ise çiftlerin farklı olmasının benzer olmasından daha olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (http://www.dbe.com.tr/Assets/Documents/yetiskin_sunumlar/16PF_DAS.pdf).

Birçok araştırmacı, bazı evliliklerin uyumlu iken, bazılarının neden uyumsuz olduğu sorusuna yanıt aramış ve evlilik kavramının çok çeşitli değişkenlerle ilişkisini incelemiştir. Evlilik uyumunu konu olarak alan araştırmalar oldukça çeşitlilik göstermektedir. Bu bölümde, evlilik uyumunun, çeşitli değişkenler açısından incelendiği bazı araştırmalara yer verilecektir.

Evlilik uyumunun çeşitli değişkenler açısından incelendiği diğer araştırmaların bir bölümü aşağıda verilmiştir.

Düvgün (2009), evli kişilerde depresyon, ilişkiye ilişkin inanç, kendini ayarlama düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi ve cinsiyet, yaş, evlilik süresi, eşin yaşı, evlenme yaşı, eşin destek düzeyi, evliliğin geleceğini değerlendirme biçimi gibi demografik faktörlerin evlilik uyumuyla ilişkilerini araştırdığı çalışmada, 157 (74 kadın, 83 erkek) evli katılımcı yer almıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ), Beck Depresyon Envanteri (BDE), İlişkilerde İnanç Envanteri (İİE) ve Gözden Geçirilmiş Kendini Ayarlama Ölçeği (G-KA) kullanılmıştır. Sonuç olarak, evlilik uyumu ile depresyon arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yüksek düzeyde evlilik uyumuna sahip kişilerin depresyon düzeyi, düşük düzeyde evlilik uyumuna sahip kişilere kıyasla daha düşüktür. Ayrıca analiz sonucunda yaş, evlilik süresi, evlenme yaşı, evliliğin geleceğini değerlendirme biçimi ve depresyon puanının evlilik uyumunu yordadığı bulunmuştur. Ayrıca, yüksek ve düşük evlilik uyumuna sahip kişiler sadece depresyon puanları açısından farklılaşmaktadırlar. Yüksek düzeyde evlilik uyumuna sahip kişilerin depresyon düzeyi, düşük düzeyde evlilik uyumuna sahip kişilere kıyasla daha düşüktür.

Kalkan (2002)' in evlilik ilişkisini geliştirme programının evli çiftlerin evlilik uyum düzeylerine etkisini incelemek amacıyla 28 evli kişiden oluşan deney ve kontrol grubu üzerinde yaptığı araştırmada Evlilik Uyum Ölçeği ön-test ve son-test olarak uygulanmıştır. Evlilik ilişkisini geliştirme grubuna katılmanın evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini

artırmaya yardımcı olduğu, cinsiyete göre anlamlı bir değişimin olmadığı, bu programdan hem kadınların hem de erkeklerin anlamlı düzeyde yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Polat (2006) tarafından yapılan, evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelendiği araştırmada, evli kadın ve erkeklerden oluşan 204 kişiyle çalışılmıştır. Çalışmada veriler, Çatışma Eğilimi ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği ve Aldatma Eğilimi Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre evlilik uyumu yüksek olan hem kadınların hem de erkeklerin çatışma eğiliminin düşük olduğu görülmektedir. Kadınların sosyoekonomik düzeyi yükseldikçe evlilik uyumları yükselmekte; çatışma eğilimleri düşmektedir. Evlilik uyumu yüksek olan kadınlar ve erkekler aldatma eğilimlerini düşük belirtmişlerdir. Aldatma eğilimi yüksek olan kadınların ve erkeklerin çatışma eğilimlerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre çatışma eğilimi düşük olanlar karşılaştırıldığında, çatışma eğilimi düşük olan erkeklerin, çatışma eğilimi düşük kadınlardan daha fazla aldatma eğilimleri oldukları görülmektedir. Aldatma eğilimi en iyi yordayan değişkenler sırasıyla, evlilik uyumu, cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve ilişkinin başlangıcı ile evlilik kararı arasındaki süredir. Erkeklerde ilişkinin başlangıcı ile evlilik kararı arasındaki süre arttıkça aldatma eğilimi düzeyinin de arttığı görülmektedir.

Kocadere (1995) iyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirdiği betimsel çalışmada 119'u kadın 105'i erkek toplam 224 evli bireyle çalışmıştır. Bu çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan 66 soruluk anket ile çocuklar, iletişim, cinsel yaşam, duygular ve boş zaman etkinlikleri gibi evlilikle ilgili on

yedi alanda iyi ve kötü evliliklerin özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda, iyi evliliklere göre kötü evliliklerde olumsuz özellikler çok daha yüksek oranda ortaya çıkmıştır. İyi ve kötü evlilikler arasında en çarpıcı farklılıklar, güven, yakınlık gibi duygular ile boşanmayla ilgili düşüncelerde ortaya çıkmıştır. Bu araştırmaya göre kötü evlilikleri olan denekler, ele alınan her alanda, iyi evlilikleri olan deneklere göre daha fazla sorunla karşılaşmışlardır.

Demiray (2006)' in evli çiftler arasındaki evlilik uyumunun bazı demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim, evlilik süresi, çocuk sayısı, çalışma durumu, aile ziyaretleri, evlilik biçimi, gelir düzeyi, aile tipi) ile ilişkisinin incelendiği araştırmada 51 evli çift ile çalışılmıştır. Veri toplamak amacıyla bilgi formu ve Çift Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda evlilik uyumu ve yaş arasında önemli bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Evlilik uyumu açısından evlilik süresi önemli bir rol oynamaktadır. Evlilik uyumunun, aile ile görüşme sıklığına bağlı olarak değiştiği, sıklık arttıkça uyumun arttığı görülmüştür. Evlilik uyumu ile cinsiyet arasındaki ilişkiye bakıldığında, kadın eşlerde; evlilik süresi, yaş ve aile ile görüşme sıklığı, erkek eşlerde; evlilik süresi ve aile ile görüşme sıklığının önemli olduğu saptanmıştır.

Yaşar (2009)' in ilköğretime devam eden 4., 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin annelerinin evlilik uyum ve doyum düzeyiyle bir ilişkisi olup olmadığını incelediği ve öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri ile annenin evlilik doyum ve uyum düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeyi amaçladığı

çalışmada 220' si kız 193' ü erkek çocuk ve annelerini kapsayan bir örneklem grubuyla çalışmıştır. Çalışmada Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği, Evlilik Doyum Ölçeği ve Evlilikte Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca annelerin yaşı, çocuk sayısı, evlenme biçimi ile ilgili soruların ve sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek amacıyla Sosyo-Ekonomik Düzey Ölçeği'nin bulunduğu kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda annelerin evlilik uyum ve doyum düzeylerine göre çocukların anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeylerinin anlamlı olarak farklılaştığı, demografik değişkenlere göre annelerin evlilik uyumu düzeyleri incelendiğinde, değişkenlerin evlilik uyumuyla anlamlı düzeyde farklılaştığı, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip annelerin evlilik uyumunun daha yüksek olduğu, eğitim düzeyi düşük olan annelerin evlilik uyumunun daha düşük olduğu, fazla çocuğa sahip annelerin evlilik uyumunun daha düşük olduğu, flört ederek evlenen annelerin evlilik uyumunun, görücü usulü ile evlenen annelerden daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tuncay (2006), evlilik uyumu ile mükemmeliyetçiliğin kişilerarası bağlamda ilişkisini incelemeyi amaçladığı çalışmada ilk evliliğini sürdüren 105 kadın ve 105 erkek olmak üzere 210 kişi üzerinde çalışmıştır. Çalışmada Çift Uyum Ölçeği, Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Algılanan Eleştiri Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri - Sürekli Kaygı Formu uygulanmıştır. Sonuçlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, kadınların başkalarınca belirlenen mükemmeliyetçilik boyutundaki yüksek puanları, depresyon ve sürekli kaygısındaki yüksek puanları ile çocuğunun olması, evlilik uyumundaki düşük puanlar ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca kadının, eşinin ona karşı eleştirel olduğu algısına sahip olduğu durumlarda, evlilik uyumu puanlarının düşmekte olduğu bulunmuştur. Bunların yanı sıra, erkeklerin başkalarınca

belirlenen mükemmeliyetçilik ve depresyon puanları yükseldikçe, evlilik uyumu puanlarının düşmekte olduğu, erkeğin eşine karşı eleştirel olduğu algısına sahip olduğu durumda, evlilik uyumunun azalmakta olduğu bulguları elde edilmiştir.

Turarel-Kışlak ve Çabukça (2002) tarafından yapılan araştırmada, demografik değişkenler ile empatinin evlilik uyumunu yordamadaki katkılarını araştırmak ve cinsiyete bağlı olarak empati puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla 75 kadın ve 75 erkek olmak üzere 150 evli kişiye Empatik Eğilim Ölçeği ve Evlilikte Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Çalışmalarının analiz sonuçlarına göre, evlilik uyumunu yordayan anlamlı değişkenin empati olduğu belirlenmiştir. Empati puanlarının cinsiyete bağlı olarak değişmediği belirtilmiştir. Empatik anlayışın, ben-merkezcilikten uzak olan davranış olduğu düşünüldüğünde, eşin bencil yönlerinin davranışlarına ne kadar az yansır evlilik uyumunun da buna bağlı olarak artmakta olduğu bulunmuştur.

Berk (2009) evli öğretmenlerin yüklenme tarzları (alt boyutları olan nedensellik-sorumluluk yüklemeleri ve onların alt boyutları olan odak, istikrar, genellik, niyet, güdü, suçlama) ve evlilik doyum algılarını, cinsiyet, yaş, evlenmeden önceki tanışma süresi, evlilik yaşı, evlilik biçimi, çocuk sahibi olma durumu gibi değişkenler açısından incelediği çalışmasını 165 evli öğretmen (91 Kadın, 74 Erkek) üzerinde yürütmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla Evlilik Yaşam Ölçeği (EYÖ) ve İlişki Yükleme Ölçeği (İYÖ) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, evli öğretmenlerin eşlerinin davranışlarına yaptıkları sorumluluk ve nedensellik yüklemeleri ve evlilik doyumunu arasında negatif yönde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Yükleme tarzlarının nedensellik boyutunun alt boyutlarından istikrar ve genellik ile evlilik doyumunu arasında anlamlı bir farklılık

bulunurken, odak boyutu ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Yükleme tarzlarının sorumluluk boyutunun alt boyutlarından niyet, güdü ve suçlama ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Demografik değişkenlerle evlilik doyumu ve yükleme tarzları arasındaki anlamlı farklılığa bakıldığı zaman, cinsiyet değişkeni ile evlilik doyumu arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı, yükleme tarzlarında ise sadece sorumluluk yüklemelerinin alt boyutu olan güdü boyutunda kadınların erkeklere göre eşlerinin davranışlarını açıklarken daha fazla güdü boyutuna başvurdukları görülmüştür. Demografik değişkenlerden yaş, tanışma süresi, evlenme yaşı, evlenme biçimi ve çocuk sahibi olma durumu ile evlilik doyumu ve yükleme tarzları açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Evlenme süresine bakıldığı zaman ise, evlilik doyumuyla anlamlı bir farklılık bulunamamış, yükleme tarzlarının ise sadece nedensellik boyutunda ve onun alt boyutu olan genellik boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Sardoğan ve Karahan (2005)' in araştırmalarında ise 10 oturumluk İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'nın evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma grubu, 12 si deney 12'si de kontrol grubunda olmak üzere 24 evli bireyden oluşmuştur. Araştırmaya katılan evli bireylerin evlilik uyum düzeyleri Kışlak-Tutarel (1999) tarafından Türkiye uyarlaması yapılan "Evlilikte Uyum Ölçeği" ile ölçülmüştür. Araştırma bulguları; 10 oturumluk İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı'na katılan evli bireylerin evlilik uyum düzeylerinin, programa katılmayan bireylerin evlilik uyum düzeylerinden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular, İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programı' nın evli bireylerin evlilik uyum düzeylerini olumlu yönde etkilediği şeklindedir.

Açık (2008) tarafından yapılan araştırmada, evlilik uyumu ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Boşanmış ve evli, toplam 100 birey ve çiftte, Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ), Evlilik Yaşamı Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II uygulanmıştır. Araştırmada mevcut veya sonlanmış evliliklerini uyumlu ya da uyumsuz olarak değerlendiren katılımcıların, bağlanmaya ilişkin kaygı ve kaçınma ile evlilik doyumunu açasından farklılaştığı; uyumluların daha yüksek evlilik doyumunu ve daha düşük bağlanmaya ilişkin kaçınma ve kaygı puanları elde ettiği bulunmuştur. Bununla birlikte evlilik uyumunu yordama açasından, bağlanmaya ilişkin kaçınmanın, bağlanmaya ilişkin kaygıdan daha belirleyici bir öngörücü olduğu bulunmuştur.

Tutarel-Kışlak ve Çabukça (2002) ise evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmada 100 evli çiftle çalışmışlardır. Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Evlilikte Uyum Ölçeği, İlişkiler Yükleme Ölçeği, İlişki ölçekleri Anketi, Rosenberg Benlik saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, bağlanma biçimlerine göre evlilik uyumu puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca güvenli bağlanma biçimindeki kişilerin evlilikte uyumu puanları, korkulu bağlanma biçimindeki kişilerin puanlarından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Cinsiyet temel etkisi ile bağlanma biçimi ve cinsiyet değişkenlerinin ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Doğan (2010) tarafından yapılan araştırmada, evli bireylerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleriyle evliliklerinde çatışma yaşama durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla 327 evli bireye Kişisel Bilgi Formu ile Sosyotropi-tonomi Ölçeği ve Evlilik

Çatışma Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, Sosyotropik-otonomik kişilik özelliklerine sahip bireylerin evlilikte çatışma yaşama sıklıklarına bakıldığında bu iki durum arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Onaylanma kaygıları ile evliliklerinde çatışma yaşama sıklığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Evli bireylerin, ayrılık kaygıları yaşamaları ile evliliklerinde çatışma yaşama sıklığı arasında, başkalarını memnun etmeleri ile evliliklerinde çatışma yaşama sıklığı arasında, kişisel başarıları ile evliliklerinde çatışma yaşama sıklığı arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki görülmüş. Ayrıca özgürlüklerini yaşamaları ile evliliklerinde çatışma yaşama sıklığı arasında ve yalnızlıktan hoşlanmaları ile evliliklerinde çatışma yaşama sıklığı arasında da düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çoban, Nehir, Demirci, Özbaşaran ve İnceboz (2008)' un klimakterik dönemindeki evli kadınların eş uyumları ve menopoza ilişkin tutumlarının menopozal yakınmalar üzerine etkisini belirlemek amacıyla gerçekleştirdikleri araştırmada, menopozal semptomları nedeniyle polikliniğe başvuran ve araştırmaya katılmayı kabul eden toplam 226 evli kadına, araştırmacılar tarafından oluşturulan 40 soruluk anket formu, Menopoz Semptomlarını Değerlendirme Ölçeği, Evlilik Uyum Ölçeği ve Menopoza İlişkin Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda araştırma kapsamına alınan kadınların evlilik uyum puanları ve menopoza ilişkin tutum puanları arttıkça menopoz semptom değerlendirme puanlarının azaldığı belirlenmiştir. Klimakterik dönemdeki kadınların menopozal yakınmalarını, iyi evlilik uyumu ve olumlu menopoza ilişkin tutumlarının pozitif yönde etkilediği bulunmuştur.

Keskin-Gürbüz (2007)' ün, İnfertil çiftlerde evlilik uyumu ve depresif durumun İn vitro fertilizasyon-embriyo transferi (ivf-et) sonuçlarına etkisini incelediği çalışmaya, Sağlık Bakanlığına bağlı bir Eğitim ve Araştırma Hastanesinin Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezine IVF-ET tedavisi için başvuran infertilite nedenine göre, her grupta 35 çift olmak üzere, Kadın Faktörlü İnfertilite Grubu (KFI), Erkek Faktörlü İnfertilite Grubu (EFI) ve Nedeni Bilinmeyen İnfertilite Grubu (NBI) olmak üzere 105 çift katılmıştır. Veri toplamak amacıyla Vaka Tanılama Formu, Çift Uyum Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri, tedavi sürecini ve tedavinin sonucunu takip etmek amacıyla Vaka Takip ve Tedavi Sonucunu Değerlendirme Formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Kadın ve erkeğin sorunlarla başa çıkma mekanizmalarının birbirinden farklılık gösterdiği, kadınların genellikle konuyla ilgili daha fazla bilgi edinme, okuma, problemlerini paylaşabileceği sosyal gruplara katılma eğilimlerine yönelirken, erkeklerin bu tür aktivitelere pek ilgi göstermedikleri bulunmuştur. Çiftlerin savunma mekanizmalarındaki bu farklılık evlilik ilişkisinde gerginliklere neden olabilmektedir. Sonuç olarak infertilitenin, çiftlerin psiko-sosyal, cinsel ve evlilik ilişkilerini olumsuz etkilediği, genel olarak eşlerin her ikisinin de etkilenmesine rağmen, infertilite nedeninin kadınlardan kaynaklandığı durumlarda, kadınlardaki negatif etkilenmenin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ÇUÖ ve BDE toplam puan ortalamaları ile sağlıklı embriyo oluşumu, embriyo transferi yapılma ve gebelik oluşma durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur.

Tüzer, Tuncel, Göka, Bulut, Yüksel, Atan ve Göka (2010) tarafından yapılan araştırmada, infertil çiftlerde evlilik uyumu ve duygusal belirtilerle bağlantılı psikososyal ve demografik faktörler bakımından kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla infertilitesi olan 60 çift üzerinde çalışılmıştır. Çalışmada Beck Depresyon

Envanteri, Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanteri ve Çift Uyum Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda Çift Uyum Ölçeğinin duyguların ifadesi ve cinsel doyum alanlarında cinsiyetler arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar gözlenmiş, özellikle infertilite erkek faktörüne bağlı olduğunda evlilik uyumunun çeşitli alanlarının, infertil erkeklerdeki anksiyete ve depresif belirtiler üzerinde yordayıcı etkisi olduğu bulunmuştur.

Okanlı ve Ekinci (2008) meme kanserli hasta ve eşlerinin yaşam doyumları, duygu kontrol düzeyleri ve evlilik uyumlarının mastektomi öncesi ve sonrası karşılaştırılması amacıyla yaptıkları çalışmada 38 meme kanserli hasta ve eşleriyle çalışmışlardır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Yaşam Doyumu Ölçeği, Duygu Kontrol Ölçeği ve Evlilik Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda hasta ve eşlerinin mastektomi öncesi ve sonrası yaşam doyum ve evlilik uyumu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı, duygu kontrol düzeyi toplam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Mastektomi ameliyatının, hasta ve eşlerin duygu kontrol düzeyleri üzerinde etkili olduğu, ancak yaşam doyum ve evlilik uyumunu etkilemediği bulgularına ulaşılmıştır.

Fidanoğlu (2007) tarafından yapılan, evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi ve sosyodemografik değişkenlerle karşılaştırma yapmayı amaçlayan çalışmaya 270 gönüllü evli çift katılmıştır. Katılımcılara Çiftler uyum Ölçeği ve Somatizasyon Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, çift uyumu alt ölçeklerinden bazıları ile anlamlı derecede ilişkisi saptanan değişkenlerin, cinsiyet, eğitim durumu, çocuk sahibi olma, babanın hayatta olması, ayrı yaşanan süre olması, eşlerin akrabalık durumu ve evlilik süresi olduğu bulunmuştur. Somatizasyonla anlamlı derecede

ilişkili bulunmuş değişkenler ise cinsiyet, eğitim, sosyal güvence, kız çocuğuna sahip olma, bireysel ve ailevi sağlık durumu, kilo farkı ve evlilik süresidir. Çift uyumu ile somatizasyon arasındaki negatif yönde zayıf ilişki bulunmuştur. Somatizasyon puanı azaldıkça çift ilişkisindeki doyumun, fikirbirliğinin, duyguların ifadesinin ve genel evlilik uyumunun arttığı bulguları elde edilmiştir.

Güngör ve İlhan (2008) çalışmalarında, evli bireylerin evlilik uyumları ile sahip oldukları mizah tarzları arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Bu çalışmaya katılan 170 evli bireye Çift Uyum Ölçeği ve Mizah Tarzları Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda kadınların erkeklere göre mizahı evlilik ilişkilerinde daha önemli bir faktör olarak algılamakta oldukları bulunmuştur.

Fidanoğlu (2006)' nun, evli bireylerin evlilik uyumu, mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmada, 225 çifte Çift Uyum Ölçeği, Mizah Tarzı Ölçeği ve Spielberger Sürekli Kaygı Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, çiftlerin evlilik uyumuna anlamlı etkisi olan değişkenlerin, evlilikte ayrı kalınan süre olması, erkeğin kaygı durumu, erkeğin yaşı ve çiftin mizahi özellikleri olarak bulunmuştur. Olumlu mizah özelliklerinin yüksek olduğu çiftlerde evlilik uyum düzeyinin de yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırmadaki çiftlerde mizahi özelliklerinin yüksek olmasının evlilik uyumunu olumlu etkilediği, mizahi özelliklerinin olmamasının ise olumsuz etkilemediği bulunmuştur. Kadının kaygı düzeyinin yüksek olduğu kadınların evlilik uyumunun kaygı düzeyi düşük kadınlardan daha düşük olduğu bulunmuştur.

İlişkilerde cinsiyet farklılıklarının rolü de araştırmacıları merakla düşürmüştür. Araştırmacılarca cinsiyetin evlilik uyumu ya da doyumunu üzerinde etkili olup olmadığı diğer bir deyişle evli kadınlarla erkeklerin, evlilik uyumları bakımından farklılaşıp farklılaşmadıkları sıkça sorulan sorulardan biri olmuştur. Bu konuda yapılan çalışmalarda da farklı sonuçlar elde edilmiştir (Ergin, 2008). Cinsiyetin evlilik doyumunu üzerinde etkili olmadığını gösteren çalışmalar (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002; Hamamcı, 2005; Polat, 2006; Çelik, 2006) olduğu gibi erkeklerin evlilik doyumlarının daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (şener ve Terzioğlu, 2002).

Erbek, Beştepe, Akar, Alpkan, ve Eradamlar (2005)' in cinsellik ve çift uyumu arasındaki ilişkiyi inceledikleri karşılaştırmalı çalışmada, evlilik sorunları nedeniyle Evlilik Danışma Merkezi'ne (EDAM)'a başvuran 50 kişilik ve mahkeme tarafından EDAM'a yönlendirilen 50 kişilik iki grup evli çift ile genel populyasyondan daha önce herhangi bir psikolojik yardım almamış olan ve 50 kişiden oluşan evli çiftler alınmış ve üç grup evli çiftte cinsellik ile çift uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Veri toplamak amacıyla Çift Uyum Ölçeği ve eşlerin cinsel yaşamları ile ilgili soruları da içeren yarı yapılandırılmış sosyodemografik veri formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre cinsel sorunu olan çiftler ile cinsel sorunu olmayan çiftler uyum açasından üç grupta karşılaştırıldığında kontrol grubunda cinsel sorunu olmayanların çift uyumu daha yüksek bulunurken EDAM ve mahkeme grubunda farklılık saptanmamıştır. Bu durum EDAM ve mahkeme grubunda zaten kötü olan çift uyumunun daha çok çiftler arasındaki ciddi sorunlardan kaynaklandığı ve cinsel işlev bozukluğunun bu sorunlara ikincil olarak geliştiği veya ağır çatışma yaratan sorunların yanında cinsel sorunların önemsiz kaldığı

şeklinde yorumlanmıştır. Ayrıca, cinsellik ve çift uyumunun yakından ilişkili olduğu ve birbirlerini karşılıklı olarak etkileyebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Ergin (2008) tarafından yapılan araştırmada, evli, boşanma sürecinde ve boşanmış kişileri evlilik uyumları ve cinsiyetçilik bakımından karşılaştırmak amacıyla, çalışmaya katılan 90' ı halen evli, 76' sı boşanma sürecinde, 76' sı boşanmış toplam 242 kişiye, Evlilikte Uyum Ölçeği, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği ve Bem Cinsiyet Rolü Envanteri-Kısa Formu uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; halen evli kişilerin evlilik uyumu düzeyleri, boşanma sürecinde olan ve boşanmış kişilerin evlilik uyumu düzeylerinden yüksektir, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi düşük olan erkeklerin evlilik uyumu, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi yüksek olan erkeklerin evlilik uyumundan yüksektir. Boşanma sürecindeki kadınlarda, evlenme yaşı arttıkça evlilik uyumu artmaktadır, halen evli erkeklerde, düşmanca cinsiyetçilik arttıkça evlilik uyumu azalırken, kadınsılık arttıkça evlilik uyumu artmaktadır.

Taysi (2010)' nin Türk evli çiftlerin evlilik ilişkilerinde yaşadıkları tek bir ihlali bağışlamalarını yordayan değişkenler hakkında bilgi edinmeyi amaçladığı çalışmaya 80 evli çift katılmış ve veri toplamak amacıyla bu çiftlere Evlilikte Uyum Ölçeği, İlişkilerde Yükleme Ölçeği ve Suça İlişkin Kişilerarası Motivasyonlar Ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, yüklemelerin özellikle sorumluluk yüklemelerinin, bağışlamanın en iyi yordayıcısı olduğu, evli kadınlar için sadece sorumluluk yüklemelerinin, bağışlamanın en iyi yordayıcısı olduğu, ve evli erkeklerde sorumluluk yüklemeleri ile evlilik uyumunun, bağışlamayı en iyi yordayan değişkenler olduğu gibi bulgular elde edilmiştir. Ayrıca sadece incinme derecesi yönünden cinsiyetler arasında bir farklılık gözlenmiştir. Diğer bir

deyişle, evli kadınlar evli erkeklere göre zararı daha incitici bulmuşlardır ve zararın şiddeti arttıkça bağışlamanın zorlaştığı bulunmuştur.

II.8. Yurt Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar

Batı literatüründe eşler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar çok yaygın olmakla birlikte bu araştırmalar, ülkemize nazaran daha uzak bir geçmişte başlamıştır. Yapılan araştırmalarda birçok farklı değişken ile evlilik uyumu veya doyumunu arasındaki ilişkiler açıklanmaya çalışılmıştır. Kişilik değişkeni de gerçekleştirilen araştırmalara konu olan değişkenlerden biri olmuştur. Evlilik uyumunun, kişilik ve cinsiyet açısından incelendiği araştırmalar, aşağıda verilmiştir.

Chen, Tanaka Hiramura, Shika, ve Uji (2007)' nin Japon Çiftlerin Evlilik Uyumunda Kişiliğin Rolü'nü araştırdıkları çalışmalarında, 66 çifte, Locke ve Wallace'nin Evlilikte Uyum Ölçeği ve Eysenck Kişilik Envanteri uygulamışlardır. Bu çalışmaya göre çiftlerin evlilik memnuniyeti birbiriyle alakalıdır. Çalışmalar eşlerin kişilik özelliklerinin bireyin evlilik uyumunu belirlediğini savunmaktadır.

Blum ve Mehrabian (1999), yaşları 20 ile 85 arasında değişen 166 çift ile evlilik uyumlarını incelemek için Mehrabian'ın Pleasantness-Arousal-Dominance kişilik ölçeğini kullanarak yaptıkları çalışmada mutlu ve baskın mizaçların evliliklerinde mutluluk yönünde bir eğilim olduğunu, uysal ve mutsuz kadınların evlilik uyumlarını yıprattıklarını açıklamakla birlikte, geçmişte benzer çalışmalarda mizaç ve evlilik uyumu arasında pozitif

yönde korelasyona rastlandığı halde kendi çalışmalarında kişilik yapısının evliliği yordamada, çeşitli değişkenler rol alabileceği için, yetersiz kaldığını açıklamışlardır.

Evlilik ilişkisinin uyumlu ya da uyumsuz oluşunda bireylerin tutumları, güdüleri gibi içsel süreçler kadar kişilikleri de önemlidir.

Gaunt (2006)' un çift benzerliği ve evlilik memnuniyetini, bu kapsamda benzer eşlerin daha mutlu olup olmadıklarını incelediği araştırmasında 248 evli çiftle çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, çiftler arasındaki büyük benzerliğin, yüksek düzeyde evlilik doyumu ile ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir.

Nemecek ve Olson (1999), eşlerin kişilikleri arasındaki benzerliğin evlilik uyumu ile ilişkisini inceledikleri çalışmada 99 çiftle çalışmış ve çalışma sonucunda, yumuşak başlılık boyutundaki eş benzerliğinin evlilik uyumu ile ilgili olduğunu bulmuştur. Dehle ve Weiss (2002) de, 45 evli çiftin katılımıyla yaptıkları çalışmada, eşlerden birinde gözlenen yüksek kaygının, evlilik uyumuyla ilişkisi olan önemli bir değişken olduğunu belirtmişlerdir.

Kitamura, Aoki, Fujino, Ura, Watanabe, Watanabe, ve Fujihara (1998), tarafından, 67 Japon evli erkek ile 79 evli Japon kadının katılımıyla gerçekleştirilen araştırmada, veri toplamak amacıyla Locke ve Wallance' ın Evlilik Uyum Ölçeği ile Sosyal Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmada, kişilerin evlilik uyumlarının sosyal uyumları üzerinde etkili

olduğunu, evlilik uyumu ile sosyal uyum arasında olumlu yönde bir ilişki bulunduğunu gösteren sonuçlara ulaşmışlardır.

Birbirini tamamlayan kişilik özelliklerinin ilişkiye olumlu etkisi olduğunu ileri süren Reik (1957), kişinin isteyip de elde edemediği özellikleri olan bir kişiye aşık olduğunu savunmuştur. Böylece kişi, kendi kişilik özellikleriyle veya kendisine benzer birisinin kişilik özellikleriyle elde edemeyeceği yararları kendisine sağlar. Robert Winch (1958), tamamlayıcılık yaklaşımını savunmuş ve kişinin eşini seçerken, kendi kişilik özelliklerine benzemeyen ancak tamamlayan kişiyi seçtiğini ileri sürmüştür. Örneğin pasif kişilik yapısına sahip bir kişi, baskın bir eş arayışına girecektir veya saldırgan bir kişi, diğer cinsten pasif bir kişiye yakınlık duyacaktır (Akt; Kocadere, 1995).

Ficher, Zuckerman ve Steinberg (1988)' ın duygu arayışında ahenk ile evlilik uyumunu inceledikleri araştırmalarına 60 çift katılmıştır. Araştırma sonucunda, çiftlerden biri rutin, aynı ve sıradan olaylara toleranslı iken, diğer kişi heyecanlı bir hayat istiyorsa çiftlerin evlilik uyumunun yüksek olacağından şüphe duyulabileceği, evliliklerinde çarpıklıkların olabileceği belirtilmiştir.

Carter ve Carter (1993), göğüs kanseri olup tek göğse sahip bireylerin ve eşlerinin bireysel uyum ve evlilik uyumlarını incelemiştir. Araştırmaya 20 çift katılmıştır. Sonuçlar, hem kadın hem de erkeklerin tek göğüslülüğe uyum sağlayabildiklerini ve bireysel uyumlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Cole, Cole ve Dean (1980) tarafından duygusal olgunluk ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan çalışmada 143 çiftle çalışmıştır. Katılımcılara Dean Duygusal Olgunluk Ölçeği ve Locke-Wallace Kısa Formu uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, kadının duygusal olgunluk seviyesinin kocanın evlilik doyumunu, erkeğin duygusal olgunluk seviyesinin de kadının evlilik doyumunu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Creamer ve Campbell (1988) evlilik uyumunda kişiler arası algıyı inceledikleri araştırmada, 20 evli çiftle çalışmışlardır. Araştırma sonucunda, uyumlu çiftlerin uyumsuz çiftlere göre kendilerini tanımlamalarının benzer olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca bu çalışmada benzerlik ile çift uyumu arasında olumlu ilişki olduğu da belirtilmektedir.

Baron, Butner, Hawkins, Moore, Smith ve Uchino (2007) düşmanlık, öfke ve evlilik uyumunda psikososyal incinebilirlik ile eşzamanlı olası ilişkiyi incelemek amacıyla 122 çiftle çalışmıştır. Bu araştırmaya göre düşmanlık, psikososyal açıdan rahatsızlıkların oluşmasına katkı sağlayabilmekte ayrıca yakın ilişkilerin kalitesini de erozyona uğratmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre bayan veya erkek eş olmak ile düşmanlık ve öfkenin evlilik uyum ve çatışma derecesiyle ilişkili olduğu, eşlerden kadının düşmanlığı ve öfkesinin evlilik uyumunu değiştirmekle ilişkili olduğu ve kadınların öfkesinin, evlilik uyumunun değişiminde yegane belirleyici olduğu görülmüştür. Ayrıca kadınların öfkesi ve erkeklerin evlilik doyumları arasındaki ilişkinin, evlilikte çatışma derecesiyle bağlantılı olduğu sonucu elde edilmiştir.

Bazı araştırmacılar, evlilik ilişkisinin doğası ile gerçekçi olmayan inanışların çok yüksek oranda evlilikteki kötü uyumu öngörebildiğini ileri sürmüş ve bilişsel içeriğin evlilik sorunlarına eşlik eden genel mantıksızlıktan daha önemli olduğuna dikkati çekmişlerdir. Aynı zamanda kişinin kendisini ve eşini algılayışının yani kişilerarası ilişkilerdeki algının evlilik uyumunun önemli bir göstergesi olduğunu da vurgulamışlardır (Mller ve Zyl, 1991).

Levy-Shiff (1994) yaptığı araştırmada yüz iki çifti gebeliğin başlangıcından, dokuzuncu ayın sonuna kadar izlemiş ve ebeveynlik dönemine geçişte evlilik uyumlarında değişme olup olmadığını incelemiştir. Genel olarak kadınların evlilik uyumlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu dikkati çekerken, gebelik sonrası dönemde kadınların evlilik uyumlarının erkeklere göre anlamlı bir şekilde düştüğü gözlenmiştir. Çünkü kadınların bebek bakımına ayırdıkları zaman evlilik aktiviteleri için enerji ve zaman ayırmalarını güçleştirmekte, bu da evlilik uyumlarında düşüşe yol açmaktadır.

Wunderer ve Schneewind (2008) tarafından evlilik standartları, başa çıkma ve evlilik doyumunu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılan araştırmaya 663 Alman evli çift katılmıştır. Araştırma sonucunda, stresli durumlarda destekleyici davranışların, kadın ve erkeklerde farklı durumlara aracılık ettiği, özellikle eşlerin destekleyici davranışlarının, evliliğin kalitesi açısından önemli olduğu ve eşlerin başa çıkma becerilerinin, evliliklerinden memnuniyet duymalarını sağladığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Ekonomik stres ve çiftler arasında evlilik uyumunu araştıran Kinnunen ve Feldt (2004)' in araştırmasına 608 Finli çift katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, kötü ekonomik koşullarla bağlantılı olan ekonomik gerginlikler, psikolojik sıkıntıların artışına sebep olmakta ve evlilik uyumu üzerinde olumsuz yansımalara sebep olmaktadır.

Burley (1995), kariyer sahibi kadın ve erkeklerin evlilik uyumu ile iş-aile çatışmaları arasındaki ilişkide, aile içindeki sosyal psikolojik süreçlerin aracı rolünü araştırmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, eşin sosyal desteğinin ve ev işlerinin paylaşılmasındaki eşitliğin, her ne kadar küçük olsa da, iş-aile çatışması ve evlilik uyumu arasındaki olumsuz ilişkide önemli bir aracı rol oynadığı görülmüştür.

Evlilik süresi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi alışan Anderson, Russel ve Schumm (1983) ve Hicks ve Platt (1970), evliliğin ilk yıllarının, özellikle çocuğun ailede olduğu dönemlerde evlilik uyumunun düşük olduğu, çocukların evden ayrılmalarından sonra yükseldiği, daha sonra ise tekrar düştüğünü bulmuşlardır. Spanier, Lewis ve Cole (1975) da, evlilik süresi ile evlilik uyumu arasında buna benzer, gittikçe artan ve daha sonra azalan bir ilişki belirtmişlerdir. Aynı konuda Wilcox ve Hovestadt (1985), ilk yıllarda, özellikle eşlerin yetiştikleri aile ortamlarının farklılıklarının, evlilik uyumunu olumsuz yönde etkileyen en önemli unsur olduğunu bulmuşlardır. Houseknecht ve Macke (1981) ve Filsinger ve Wilson (1984)' un kadınlar üzerine olan sonuçları da, evlilik süresi uzadıķa, kadınların evliliklerinden daha az memnun olduklarını göstermiştir. Gaesser ve Whitbourne (1985)' nin erkeklerle yaptıkları çalışmada ise, erkeklerin evlilik süresi uzadıķa evlilik uyumlarının arttığı bulunmuştur (Akt: Fidanoğlu, 2007).

Literatürde evlilik uyumu ile çocuğun ilişkisini araştıran çalışmalar da vardır. Çocuk faktörü, evlilik uyumu ya da uyumsuzluğu noktalarında belirleyici bir faktördür. Çocuğun evliliğe etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar anne-baba olmaya geçiş ile birlikte evlilik uyumu, evlilikteki etkileşimlerin sıklığı, doğası ve kalitesinin değiştiğini göstermektedir.

Bazı araştırmalarda, çocuk sayısı ile eşlerin evlilik uyumları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu ve yine çocuk sayısı ile kadınların evlilik uyumları arasında da olumsuz yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur (Blum ve Mehrabian, 1999).

Bireylerin benimsedikleri cinsiyet rolleri, evlilikteki sorunlarla başa çıkma tarzlarını ve uyumlarını doğrudan etkileyebilmektedir. Isaac ve Shah (2004), 40 Hintli çiftin katıldığı bir çalışmada kadın ve erkeğe ait cinsiyet rollerinin evlilik uyumuna etkisini araştırmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, hem kadın hem de erkek cinsiyet rollerine sahip bireylerin, daha iyi evlilik uyumuna sahip oldukları bulunmuştur.

Yazın taraması sonucunda, farklı örneklem grupları üzerinde, evlilik uyumu ile depresyon, evlilik ilişkisini geliştirme programı, aldatma ve çatışma eğilimleri, anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyleri, mükemmeliyetçilik, empati, bağlanma stilleri, menopoza ilişkin tutumlar, infertilite, mastektomi, mizah tarzı ve kaygı düzeyi, eşlerin somatizasyon düzeyleri, evlilik süresi, çift benzerliği, ekonomik stres, düşmanlık-öfke, duygusal olgunluk, duygu arayışında ahenk, cinsiyet farklılıklarının rolü ve cinsellik arasındaki ilişkilerin anlaşılabilmesi için çeşitli araştırmaların yapıldığı ancak mizaç ve karakter özelliklerine yönelik çalışmaların oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmektedir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu çalışma, mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelenmesini amaçlayan betimsel bir çalışmadır.

Bu bölümde, çalışma grubu, veri toplama araçları ile verilerin toplanması ve verilerin analizi konularına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

III.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2010-2011 yılları arasında Hatay Merkez ve ilçelerinde yaşayan, farklı hizmet sınıflarında çalışan, en az 1 çocuklu ve en az 1 yıldır evli olan, kartopu örnekleme yöntemiyle seçilen gönüllü 200 bireyden (100 kadın, 100 erkek) oluşmaktadır.

Evliliğin ilk yıllarının eşlerin birbirlerini tanımakla ve birlikte yaşamaya alışmakla geçtiği bu süre zarfında henüz evliliklerin oturmadığı düşünüldüğünden bir yıldan daha az süredir evli olan bireyler çalışmaya dahil edilmemiştir.

Ayrıca araştırma sonuçlarına bakıldığında çocuk sahibi olmanın bazı çalışmalara göre evlilik uyumunu olumlu yönde etkilerken (Demiray, 2006; Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002), bazı araştırmalara göre de evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilediği (Fidanoğlu, 2007; Tuncay, 2006; White, Booth, ve Edvard, 1986) ifade edilmektedir.

Evlilik uyumuna çocuğa sahip olmanın etkisini sabit tutabilmek için bu çalışma en az bir çocuklu evli bireyler ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışma grubuna ait temel demografik veriler Tablo. 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1

Çalışma Grubuna Ait Demografik Veriler

	Kadınlar	Erkekler	Total
Özellikler	n (%)	n (%)	n (%)
Cinsiyet	100 (%50)	100 (%50)	200 (%100)
Yaş			
20-30	22 (%11)	13 (% 6,5)	35 (%17,5)
31-41	64 (%32)	56 (% 28)	120 (% 60)
42-52	8 (%4)	23 (%11,5)	31 (%15,5)
ve üstü	6 (%3)	8 (% 4)	14 (% 7)
Çocuk Sayısı			
1	34 (%17)	40 (%20)	74(%37)
2	61 (%30,5)	53 (%26,5)	114(%57)
3	4 (%2)	7 (%3,5)	11 (%5,5)
4	1 (%0,5)	0	1 (%0,5)
Öğrenim Durumu			
Lise	1 (%0,5)	2 (%1)	3 (%1,5)
Yüksek Okul	14 (%7)	11 (%5,5)	25 (%12,5)
Üniversite	75 (%37,5)	72 (%36)	147 (%73,5)
Lisans üstü	9 (%4,5)	15 (%7,5)	24 (%12)
Evlilik Yılı			
1-5	21 (%10,5)	21 (%10,5)	42(%21)
6-10	38 (%19)	34 (%17)	72(%36)
11-15	27 (%13,5)	24 (%12)	51(%25,5)
16-20	8 (%4)	10 (%5)	18 (%9)
ve üstü	6 (%3)	11 (%5,5)	17(%8,5)

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan bireylerin 100’ü (%50’si) kadın, 100’ ü (%50) erkektir. Araştırmaya katılan kadınların 22’si (%11) 20-30 yaş aralığında,

64'ü (%32) 31-41, 8'i (%4), 42-52 yaş aralığında, 6'sı (%3) ise 52 yaşın üzerindedir. Araştırmaya katılan erkeklerin ise 13'ü (%6,5) 20-30 yaş aralığında, 56' sısı (%28) 31-41, 23'ü (%11,5) 42-52 yaş aralığında, 8'i (% 4) ise 52 yaşın üzerindedir.

Araştırmaya katılan kadınların 34'ünün (%17) 1, 61'inin (%30,5) 2, 4' ünün (%2) 3, 1'inin (%.5) ise 4 tane çocuğu vardır. Araştırmaya katılan erkeklerin 40'ının (%20) 1, 53' sinin (%26,5) 2, 7'sinin (%3,5) ise 3 çocuğu vardır. Araştırmaya katılan kadınların 1' i (%.5) lise, 14' ü (%7) yüksek okul, 75' i (%37,5) üniversite mezunu, 9' u (%4,5) ise lisans üstü eğitimlerini tamamlamışlardır. Araştırmaya katılan erkeklerin eğitim durumlarına bakıldığında, 2'sinin (%1) lise, 11' inin (%5,5) yüksek okul, 72'sinin (%36) üniversite mezunu, 15' inin (%7,5) ise lisansüstü eğitimlerini tamamlamış oldukları görülmektedir. Çalışma grubunu oluşturan bireylerin evlilik sürelerine bakıldığında da, araştırmaya katılan kadınların 21'inin (%10,5) 1-5, 38'inin (%19) 6-10, 27'sinin (%13,5) 11-15, 8' inin (%4) 16-20 yıllık evli ve 6'sının (%3) ise 20 yıldan daha uzun süredir evli olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan erkeklerin de 21'inin (%10,5) 1-5, 34' ünün (%17) 6-10, 24'ünün (%12) 11-15, 10' unun (%5) 16-20 yıllık evli ve 11' inin (%5,5) ise 20 yıldan daha uzun süredir evli olduğu görülmektedir.

III.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak mizaç ve karakter özelliklerini belirlemek için Mizaç ve Karakter Envanteri (MKÖ), evlilikte uyumu belirlemek için Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ) ve kişisel bilgileri almak için araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

III.2.1. Mizaç ve Karakter Envanteri

Mizaç ve Karakter Envanteri (MKE) kişiliğin yedi temel boyutunu ölçmeye yarayan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. MKE önceden geliştirilmiş kişilik modellerini kuramsal ve ampirik açıdan desteklerken, klinik kullanımdaki bazı sınırlılıkları ortadan kaldırmıştır (Köse, 2003).

Cloninger' in kişilik kuramını temel alarak geliştirdiği Mizaç ve Karakter Envanteri (Temperament and Character Inventory; TCI), 240 maddeden oluşan “Doğru” ya da “Yanlış” şeklinde yanıtlanan bir kendini değerlendirme ölçeğidir, zaman sınırlandırması yoktur, 20-30 dakikada doldurulabilir. Bu yedi-faktörlü kişilik envanterinin geçerlik ve güvenilirliği hem genel popülasyonda hem de psikiyatrik hastalarda sınanmış ve replike edilmiştir. MKE içerik olarak 15 yaş ve üstü bireyler için uygulama alanına sahiptir. MKE'nin 125 maddeli kısa formu, 140 maddeli formu ve en yaygın olarak kullanılan 240 maddeli formu mevcuttur (Cloninger, Przybeck, Svrakic ve Wetzel RD., 1994; Köse, Sayar, Ak, Aydın, Kalelioğlu, Kırpınar, Reeves, Przybeck ve Cloninger, 2004).

MKE çeşitli dillere çevrilmiş, çeşitli kültürlerde geçerlik ve güvenilirliği gösterilmiştir. Şu ana değin İsveççe, Hollandaca, Çekçe, Almanca, Fransızca, Japonca, İspanyolca, Polonyaca, Korece, Çince versiyonları geliştirilmiş ve psikometrik özellikleri bildirilmiştir. İtalyanca versiyonu psikiyatrik hasta örnekleminde çalışılmıştır, geçerlik-güvenirliği henüz yapılmamıştır. MKE'nin ayrıca Belçika ve Avustralya toplumlarında geçerlik güvenilirliği bildirilmiştir. MKE'nin Türkçeye kazandırılma işlemi 2001 yılında Köse ve Sayar tarafından gerçekleştirilmiş ve bu versiyon Türkçe MKE olarak Cloninger

tarafından onaylanmıştır (Köse, Sayar, Ak, Aydın, Kalelioğlu, Kırpınar, Reeves, Przybeck ve Cloninger, 2004).

MKE' nin İngilizce formu (Version 9, 240 madde), Köse tarafından Türkçe'ye çevrilmiş, tersine çevirme (“back-translation”) işlemi ölçeği daha önce hiç görmemiş olan Sayar tarafından yapılmıştır (“blind-translation”). Tersine çevrilen ölçek Köse tarafından asıl ölçekle karşılaştırılıp, anlaşılmasında zorluk olan maddeler sadeleştirilerek değiştirilmiştir. MKE' nin Türkçe uyarlamasının kültürel geçerliliğini sağlamak için, kültürel açıdan anlaşılması zor maddelerin varlığı dikkatle incelenmiş, Türk toplumu normlarına uymayan bir maddeye rastlanmamıştır. Ölçeğin son şekli yazarlarca geçerlik-güvenirlilik çalışmasında kullanılmak üzere Cloninger tarafından onaylanmıştır (Köse, Sayar, Ak, Aydın, Kalelioğlu, Kırpınar, Reeves, Przybeck ve Cloninger, 2004).

Ölçek “Doğru” ya da “Yanlış” şeklinde yanıtlanan 240 maddeden oluşan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. MKE 7 üst-sıra (higher order) ölçekten oluşmaktadır. Sebati Etme (SE) dışında tüm boyutlar, üç ve beş arasında alt ölçeklere ayrılmıştır. Mizaç boyutunda Yenilik Arayışı (YA) 4 alt ölçeğe, Zarardan Kaçınma (ZK) 4 alt ölçeğe, Ödül Bağımlılığı (ÖB) 4 alt ölçeğe, karakter boyutunda Kendini yönetme (KY) 5 alt ölçeğe, işbirliği Yapma (İY) 5 alt ölçeğe, Kendini aşma (KA) 3 alt ölçeğe ayrılmıştır. Ölçekler, alt ölçeklerin toplamından oluşmaktadır. Mizaç boyutu 12 alt-sıra (lower-order) alt ölçekten oluşmaktadır. Yenilik Arayışı (YA, 40 madde), YA1 (Keşfetmekten heyecan duyma, 11 madde), YA2 (Dürtüsellik, 10 madde), YA3 (Savurganlık, 9 madde) ve YA4 (Düzensizlik, 10 madde) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Zarardan Kaçınma (ZK, 35), ZK1 (Beklenti

endişesi, 11 madde), ZK2 (Belirsizlik korkusu, 7 madde), ZK3 (Yabancılardan çekinme, 8 madde) ve ZK4 (Çabuk yorulma ve dermansızlık, 9 madde) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Ödül Bağımlılığı (ÖB, 24 madde), ÖB1 (Duygusallık, 10 madde), ÖB3 (Bağlanma, 8 madde) ve ÖB4 (Bağımlılık, 6 madde) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Sebat Etme (SE, 8) alt ölçeği olmayan tek mizaç ölçeğidir. Karakter boyutu 13 alt-sıra (lower-order) alt ölçekten oluşmaktadır. Kendini yönetme (KY, 44 madde), KY1 (Sorumluluk alma, 8 madde), KY2 (Amaçlılık, 8 madde), KY3 (Beceriklilik, 5 madde), KY4 (Kendini kabullenme, 11 madde) ve KY5 (Uyumlu ikincil huylar, 12 madde) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. İş Birliği Yapma (İY, 42 madde), İY1 (Sosyal onaylama, 8 madde), İY2 (Empati duyma, 7 madde), İY3 (Yardımsızlık, 8 madde), İY4 (Acıma, 10 madde) ve İY5 (Erdemlilik-vicdanlılık, 9 madde) alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Kendini aşma (KA, 33), KA1 (Kendilik kaybı, 11 madde), KA2 (Kişiler ötesi özdeşim, 9 madde) ve KA3 (Manevi kabullenme, 13 madde) alt ölçeklerinden oluşmaktadır (Köse, Sayar, Ak, Aydın, Kalelioğlu, Kırpınar, Reeves, Przybeck ve Cloninger, 2004).

MKE ölçeğinin değerlendirilmesinde bazı maddeler tersine puanlanmaktadır. Bu maddelerin puanlanmasında Yanlış seçeneği işaretlenen maddeler 1 puan alır. Ayrıca MKE içinde yer aldıkları halde puanlanmayan maddeler de mevcuttur (Madde 69, 75, 101, 111, 118, 134, 140, 170, 176, 190, 213, 230, 239, 240 (Köse, Sayar, Ak, Aydın, Kalelioğlu, Kırpınar, Reeves, Przybeck ve Cloninger, 2004).

Bu envanterin 4 mizaç boyutu ve bunların alt birimleri şunlardır:

- Yenilik Arayışı (YA):

- YA1: Keşfetmekten heyecan duyma-Kayıtsız bir katılım

- YA2: Dürtüsellik- İyice düşünme
- YA3: Savurganlık- Tutumluluk
- YA4: Düzensizlik- Düzenlilik

- Zarardan Kaçınma (ZK):

- ZK1: Beklenti endişesi ve karamsarlık-Sınırsız iyimserlik
- ZK2: Belirsizlik korkusu
- ZK3: Yabancılardan çekinme
- ZK4: Çabuk yorulma ve dermansızlık

- Ödül Bağımlılığı (ÖB):

- ÖB1: Duygusallık
- ÖB2: Bağlanma
- ÖB3: Bağımlılık

- Sebat Etme (SE)

MKE'deki 3 karakter boyutu ve bunların alt birimleri ise şöyledir:

- Kendi Kendini Yönetme (KKY):

- KKY1: Sorumluluk alma-Kınama
- KKY2: Amaçlılık-Amaçsızlık
- KKY3: Beceriklilik
- KKY4: Kendini kabullenme-Kendisiyle çekişme

- KKY5: Aydınlanmış ikinci mizaç

- İşbirliği Yapma (İY):

- İY1: Sosyal kabullenme- Sosyal hoşgörüsüzlük
- İY2: Empati duyma- Sosyal ilgisizlik
- İY3: Yardımseverlik- Yardım sevmezlik
- İY4: Acıma- İntikamcılık
- İY5: Temiz kalplilik/vicdanlılık- Kendine yarar sağlama

- Kendini Aşma (KA):

- KA1: Kendini kaybetme-Kendilik bilincinde yaşantı
- KA2: Kişiler arası özdeşim- Kendi kendine ayrışma
- KA3: Manevi kabullenme- Akılcı maddecilik

Türkçe MKE' nin geçerlik ve güvenilirliği, ölçek puanlarının dağılımı, yüksek iç tutarlık katsayısı ve yapı geçerliği tarafından desteklenmiştir. Bu çalışma Türkçe MKE'nin Türk toplumunda Cloninger'in yedi-faktörlü kişilik modelini başarıyla ölçebileceğini göstermektedir. Ölçeğin faktör yapısı dört mizaç, üç karakter boyutunu tutarlı biçimde çıkarmıştır. Türkçe MKE' nin Türk toplumunda sağlıklı deneklerde geçerlik- güvenilirliğini gösteren bu çalışma, ölçeğin normal kişilik yapısını incelemenin yanı sıra psikiyatrik hasta popülasyonunda klinik uygulamalarda kullanımı açısından yararlı bir araç olduğunu göstermektedir (Köse, Sayar, Ak, Aydın, Kalelioğlu, Kırpınar, Reeves, Przybeck ve Cloninger, 2004).

III.2.2. Evlilikte Uyum Ölçeği (EUÖ)

Bu araştırmada, evlilikte uyumu ölçmek amacıyla, Tutarel-Kışlak (1999) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Evlilikte Uyum Ölçeği kullanılmıştır.

Locke ve Wallace Evlilikte Uyum Ölçeği: EUÖ (Marital Adjustment Test: MAT), evliliğin niteliğini ölçmek amacıyla geliştirilmiş, en temel ve ayırt edici sorulardan oluşmuş bir ölçek olup, son 30 yıldır pek çok araştırmada, geçerli ve güvenilir olarak kabul edilerek kullanılmış ve bugün de kullanılmaktadır (Crowther,1985; Akt: Kitamura, Aoki, Fujino, Ura, Watanabe ve Fujihara, 1998).

Locke ve Wallace' ın geliştirdiği EUÖ, evliliğin niteliğini ölçen 15 maddelik bir ölçektir. EUÖ' deki puanlar, uyumsuzluktan uyumluluğa doğru artmaktadır. Bu durumda en düşük uyum puanı 2, en yüksek uyum puanı ise 158 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin orijinalinin geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapıldığı örneklem, birbiriyle evli olmayan 118 evli erkek ve 118 evli kadından oluşmuştur. Geçerlik çalışması için, boşanmış, ayrı yaşayan ya da evlilik terapisi gören 22 erkek ve 26 kadın ile yakınları tarafından uyumlu olarak tanımlanan 48 kişinin uyum puanları karşılaştırılmıştır. Ölçeğin uyumlu ve uyumsuz grubu anlamlı olarak birbirinden ayırt ettiği anlaşılmıştır. Klinik görüşmeler sonucu, uyumsuz olarak belirlenen grubun sadece % 17' si, uyumlu grubun ise % 96' sı evlilik uyumunu ifade eden 100 ve üzeri puan almışlardır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Ölçeğin orijinal formunun test-tekrar test güvenilirliğine bakılamamıştır (Locke ve Wallace, 1959; Akt: Tutarel-Kışlak, 1999). Eşlerin ölçekten aldıkları puanlar ile, evlilikteki anlaş-

mazlıklarla ilgilenen klinisyenlerin kararlarının birbiriyle ilişkili olduğu da belirlenmiştir (Crowther, 1985 aktaran Tutarel-Kışlak, 1999).

Orijinal haliyle EUÖ, on farklı madde ağırlığı olan karmaşık bir puanlama sistemine sahip olup, pratikte sıkıntı yaratmaktadır. Hunt (1978) söz konusu puanlamayı basitleştirerek, 158 olan toplam puanı 60'a indirmiştir. Bu durumda en düşük uyum puanı 1, en yüksek uyum puanı ise 60'dır. Yeni ölçek ile orijinali arasındaki korelasyon değerleri erkekler için .94, kadınlar için ise .92 bulunmuştur. EUÖ'nin değerlendirilmesinde, giriş bölümünde de yer verilen Hunt (1978)'in puanlama sistemi dikkate alınmış, daha sonra Freeston ve Plechaty (1997)'nin önerileri doğrultusunda 10. ve 12. maddelerin puanları değiştirilerek, ölçek tekrar değerlendirilmiştir (Akt: Tutarel-Kışlak, 1999).

Tutarel-Kışlak (1999)'in, Evlilikte Uyum Ölçeğinin (EUÖ) güvenilirlik ve geçerlik çalışmasında 149'u kadın ve 162'si erkek olmak üzere, Ankara, İstanbul ve İzmir ile bu şehirlerin ilçelerinden toplam 311 gönüllü, evli denek kullanılmıştır. Evliliklerinin birinci yılını doldurmamış olanlar örnekleme alınmamışlardır. Araştırmada EUÖ'nin güvenilirliğini belirlemek amacıyla, iç tutarlık katsayısı, iki yarım test güvenilirliği, test-tekrar test güvenilirliği ve tüm denekler için madde test korelasyonları hesaplanmıştır. Bu değerlendirmenin sonucunda, ölçeğin iç tutarlık katsayısı .84 olarak bulunmuştur. Söz konusu değer kadınlar için .85, erkekler için ise .83'dür. Ölçeğin ilk yarısı ve son yarısındaki puanlamalar birbirinden farklı olduğundan, numarası tek olan ve çift olan maddeler karşılaştırılmıştır. Buna göre iki yarım test güvenilirliği .84 olarak bulunmuştur. Kadınlar için iki yarım test güvenilirliği .84, erkekler için ise .83'dür.

Elde edilen bulgular, ölçeği anlaşma ya da anlaşmama durumları ve ilişki tarzını içeren iki yapıya ayırmıştır. Birinci faktör ilk 9 maddeden oluşmuştur. Söz konusu maddeler incelendiğinde, genel uyum ve duygu, cinsellik, toplumsal kurallar gibi durumlardaki anlaşmayla ilgili oldukları görülmektedir. İkinci faktörde yer alan son 6 madde ise, boş zaman etkinlikleri, çatışma çözme, güven gibi ilişki tarzı ile ilgili maddelerdir.

EUÖ' nin çevirisi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş ve iki kişi ile birlikte gözden geçirilmiştir. Daha sonra çeviri, ABD' de eğitimini tamamlamış 5 uzman psikolog ve bir de yabancı dil uzmanından oluşan yargıcılar tarafından orijinaliyle karşılaştırılmış ve düzeltilmiştir. Çeviri bu haliyle, diğer bir yabancı dil uzmanınca tekrar İngilizceye çevrilerek kontrol edilmiştir. Sonuçta, uzmanların uzlaştığı şekilde düzenlemeler yapılarak çevirilere son şekli verilmiştir. Çeviri ilk güvenilirlik-geçerlik çalışmasında denenmiş ve 12. maddede yaşanan sorunun çeviriden kaynaklandığı tespit edilerek, bu maddenin çevirisi tekrar gözden geçirilmiş ve madde test korelasyonu daha yüksek bulunmuştur (Tutarel-Kışlak, 1999).

Tutarel-Kışlak (1999)' ın araştırmasında, EUÖ' nin ayırdedici ve homojen maddelerden oluşmasını sağlamak için madde-test korelasyonları hesaplanmış yapılan analiz sonucu 15 maddeden 14' ü homojen ve ayırt edicilik özelliği taşıırken yalnızca 10. maddenin korelasyon katsayısı .09 olup anlamlı bulunmamıştır. Bunun üzerine Freeston ve Plechaty' nin önerileri dikkate alınmış, 10. maddenin 0, 1, 2 biçiminde olan eski puanlaması 0, 0, 1 olarak değiştirilmiştir. 12. maddenin ise (anlaşmazlık: 0, dışarıda bir

şeyler yapmak: 1, evde oturmak: 2) biçiminde olan puanlaması (0, 1, 1) olarak değiştirilmiştir. Bu durumda toplam puan 60' dan 58' e düşmüştür. Yeni puanlamaya göre madde-test korelasyonu tekrar hesaplanmış ve 10. ve 12. maddelerin korelasyon değerleri anlamlı bulunmuştur. Yeni puanlamaya göre uyumlu ve uyumsuz evli kişileri ayırt etmesini sağlayan puan değerinin 43.5 olduğu tespit edilmiştir. Buna göre araştırmada kullanılan ölçeğin puanlama sistemi aşağıdaki gibidir:

1. madde : 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 puan

2 ile 9 arası maddeler : 5, 4, 3, 2, 1, 0 puan

10. madde : 0, 0, 1 puan

11. madde : 3, 2, 1, 0 puan

12. madde : anlaşmazlık: 0 puan

dışarıda bir şeyler yapmak: 1 puan

evde oturmak: 1 puan

13. madde : 0, 1, 2, 3, puan

14. madde : 2, 1, 0 puan

15. madde : 0, 1, 2, 2 puan

Ölçeğin puanlama sisteminden anlaşılacağı üzere ölçekten alınabilecek en yüksek puan 58, en düşük puan ise 0' dır. Uyumlu ve uyumsuz evli kişilerin ayırt edilmesini sağlayan puan değeri ise 43.5' dir.

Yaklaşık 30 yıldır kullanılan ölçeğin, güvenilir ve geçerli olduğu belirlenmiş, evlilik uyumunu ölçen kısa ve hızlı bir ölçek olarak Türk kültürüne kazandırılmıştır. EUÖ'

nin 15 maddelik olması, ayrıca farklı maddelerin eşit olmayan ağırlıklarına rağmen puanlanmasının ve uygulanmasının kolay olması nedenleriyle kullanımı sürmektedir. Ölçek, hem genel evlilik doyumunu ya da niteliğini ölçmekte, hem de çeşitli konularda (aile bütçesi, duyguların ifadesi, arkadaşlar, cinsellik, toplumsal kurallar, yaşam felsefesi) anlaşma ya da anlaşmama ile ilişki tarzını (boş zaman, ev dışı etkinlikler, çatışma çözme, güven) ölçmektedir (Tutarel-Kışlak, 1999).

III.2.3. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu, cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, sosyo-ekonomik düzey gibi demografik değişkenlere ilişkin soruların yanı sıra evlilik süresi, çocuk sayısı gibi evlilik ilişkisine yönelik soruların yer aldığı bir formdur.

III.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri Kasım 2010 ile Mart 2011 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu süre zarfında, 100 kadın 100 erkekten oluşan 200 evli bireye ulaşılmıştır.

Çalışma grubunu oluşturan 200 evli birey, araştırma ve uygulama hakkında bilgilendirilmiştir. Ölçekler, bir zarf içine yerleştirilmiş ve katılımcılardan isim yazmamaları, bilgilerin gizliliğini sağlamak için ölçekleri doldurduktan sonra, kendilerine verilen zarfa koyup ağzını kapatarak uygulayıcıya geri vermeleri istenmiştir. Katılımcılar ölçekleri ya işyerlerinde ya da evlerinde doldurmuşlardır. Her iki eşe de aynı anda uygulama yapıldığında, eşlerin yanıtlarını birbirlerine göstermemeleri ve puanlama üzerinde tartışmamaları gerektiği vurgulanarak, evlilik konusunda doğru bilgi alma

olasılığı arttırılmaya çalışılmıştır. Uygulayıcı ölçekleri, ortalama 30-40 dakika içerisinde cevaplayacaklarını belirtmiştir.

III.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada Mizaç ve Karakter Envanteri'nin 4 mizaç boyutu (Yenilik Arayışı, Zarardan Kaçınma, Ödül Bağımlılığı ve Sebat Etme), 3 karakter boyutu (Kendini Yönetme, İşbirliği Yapma ve Kendini Aşma) 'ndan oluşan alt ölçekleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanmıştır. Ayrıca cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin yenilik arayışı (YA), zarardan kaçınma (ZK), ödül bağımlılığı (ÖB) sebat etme (SE), kendini yönetme (KY), işbirliği yapma (İY) ve kendini aşma (KA) alt ölçek puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemek amacıyla verilere Çift Yönlü Varyans Analizi (F Testi) uygulanmıştır. Büyüköztürk (2010), çift yönlü varyans analizi tekniğinin, gruplararası iki faktörün bir bağımlı değişken üzerindeki etkisini ayrı ayrı test etmek yerine, faktörlerin temel etkilerini ve iki faktörün bağımlı değişken üzerindeki ortak etkisini eş zamanlı olarak test etmek amacıyla kullanılmakta olduğunu belirtmiştir.

Evlilik uyumu ve cinsiyetin, mizaç ve karakter envanteri alt ölçekleri puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucunun elde edildiği durumların ardından veriler, tekrar kategorikleştirilmiş ve farklılığın kaynağını bulmak için de Tukey post hoc testi yapılmıştır.

EUÖ'nin puanlama sistemine göre uyumlu ve uyumsuz evli kişilerin ayırt edilmesini sağlayan puan değerinin 43,5 olduğu tespit edilmiştir. Bu kesme noktasının

altında puan alan bireylerin evlilikleri uyumsuz, üstünde puan alan bireylerin ise evlilikleri uyumlu olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada hata payı 0.05 olarak kabul edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 11.5 paket programı kullanılmıştır. Kişisel Bilgi Formu, Mizaç ve Karakter Envanteri ve Evlilik Uyum Ölçeği maddeleri kodlanarak her birey için bilgisayara girilmiştir.

Araştırmada kullanılan Evlilik Uyum Ölçeği ve Mizaç ve Karakter Envanterinin alt ölçeklerinin Cronbach Alfa değerleri hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda Evlilik Uyum Ölçeğinin değeri .90 olarak bulunmuştur. Tutarel-Kışlak (1999)' ın uyarlama çalışmasında ise bu değer .84 olarak bulunmuştur. Aşağıdaki tabloda da Mizaç ve Karakter Envanterinin alt ölçeklerinin bu çalışmadaki Cronbach Alfa değerleri, Köse ve Sayar (2001) tarafından gerçekleştirilen uyarlama çalışmasından elde edilen değerlerle karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 2
Mizaç ve Karakter Envanterinin Alt Ölçeklerinin Karşılaştırmalı Cronbach Alfa değerleri

MKE Alt Ölçekleri	Bu araştırmada elde edilen Cronbach Alfa değerleri (n=200)	Uyarlama çalışmasında elde edilen Cronbach Alfa değerleri (n=683)
Yenilik Arayışı (YA)	.65	.74
Zarardan Kaçınma (ZK)	.78	.85
Ödül bağımlılığı (ÖB)	.51	.60
Sebat Etme (SE)	.57	.62
Kendini Yönetme (KY)	.83	.83
İşbirliği Yapma (İY)	.82	.82
Kendi Kendini Aşma (KA)	.77	.82

Tablo. 2' de görüldüğü gibi genel olarak güvenirlik katsayıları .70 ten büyük olmakla birlikte, yenilik arayışı (YA), ödül bağımlılığı (ÖB) ve sebat etme (SE) alt

ölçeklerinin güvenilirlik katsayılarının .70 ten küçük ve uyarlama çalışmasına nazaran düşük çıktığı görülmektedir. Ölçeğin uygulandığı birey sayısının daha az olmasının buna sebep olduğu düşünülmektedir. Uyarlama çalışmasından elde edilen ödül bağımlılığı (ÖB) ve sebat etme (SE) alt ölçeklerinin güvenilirlik katsayılarının da .70 ten küçük çıktığı görülmektedir.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma bulguları her bir araştırma problemi için ayrı ayrı incelenmiştir. Alt problemler paralelinde her problem için sırasıyla betimsel bulgular, ilgili analiz sonucu, anlamlı ilişki veya fark çıkması durumunda bunların kaynağına ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

IV.1. MKE Alt Ölçekleri ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki

Araştırmada, Mizaç ve Karakter Envanteri Alt Ölçekleri ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda elde edilen bulgular Tablo. 3' te verilmiştir.

Tablo 3

Mizaç ve Karakter Envanteri Alt Ölçekleri ile Evlilik Uyum Ölçeğinden Alınan Puanların Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

	n	\bar{X}	Ss
YA	200	18.32	4.83
ZK	200	15.06	6.08
ÖB	200	13.87	3.12
SE	200	5.23	1.88
KKY	200	30.74	6.66
İY	200	28.35	6.52
KA	200	18.22	5.45
EUÖ	200	41.62	8.86

P* < 0.001

Tablo. 3' te görüldüğü gibi araştırmaya katılan bireylerin Evlilik Uyum Ölçeğinden almış oldukları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=41.62$ standart sapması $Ss= 8.86'$ dir.

Yenilik Arayışı alt ölçeğinden almış oldukları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=18.32$ standart sapması $Ss=4.83'$ tür. Zarardan Kaçınma alt ölçeğinden almış oldukları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=15.06$ standart sapması $Ss=6.08'$ dir. Ödül Bağımlılığı alt ölçeğinden almış oldukları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=13.87$ standart sapması $Ss=3.12'$ dir. Sebat Etme alt ölçeğinden almış oldukları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=5.23$ standart sapması $Ss=1.88'$ dir. Kendini Yönetme alt ölçeğinden almış oldukları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=30.74$ standart sapması $Ss=6.66'$ dir. İşbirliği Yapma alt ölçeğinden almış oldukları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=28.35$ standart sapması $Ss=6.52'$ dir. Kendini Aşma alt ölçeğinden almış oldukları puanların aritmetik ortalaması $\bar{X}=18.22$ standart sapması $Ss=5.45'$ tir.

Tablo 4

Mizaç ve Karakter Envanteri Alt Ölçekleri ile Evlilik Uyum Ölçeğinden Alınan Puanların Korelasyon Değerleri

	YA	ZK	ÖB	SE	KKY	İY	KA
EUÖ	-0.130	-0.193*	0.161	0.114	0.394*	0.212*	-0.005

*p < 0.001

Tablo. 4'te görüldüğü gibi, Mizaç ve Karakter Envanteri'nin ikinci mizaç boyutu olan zarardan kaçınma (ZK) ile evlilik uyumu arasında negatif yönde ($r=-0.193$) ve 0.01

düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani zarardan kaçınma puanı arttıkça evlilik uyumu azalmaktadır.

Mizaç ve Karakter Envanteri'nin birinci karakter boyutu olan kendini yönetme (KKY) ile evlilik uyumu arasında pozitif ($r=0.394$) ve 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır. Yani kendini yönetme puanı arttıkça evlilik uyumu da artmaktadır.

Mizaç ve Karakter Envanteri'nin ikinci karakter boyutu olan işbirliği yapma ve evlilik uyumu arasında pozitif ($r=0,212$) ve 0.01 düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır. Yani işbirliği yapma puanı arttıkça evlilik uyumu da artmaktadır.

Mizaç ve Karakter Envanterinin birinci mizaç boyutu olan yenilik arayışı (YA), üçüncü mizaç boyutu olan ödül bağımlılığı (ÖB) ve dördüncü mizaç boyutu olan sebat etme (SE) ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Mizaç ve Karakter Envanterinin üçüncü karakter boyutu olan kendini aşma (KA) ile evlilik uyumu arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

IV. 2. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Yenilik Arayışı (YA)

Puan Ortalamaları Arasındaki Fark

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin yenilik arayışı (YA) puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin yenilik arayışı (YA) puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo. 5' te verilmiştir.

Tablo 5
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Yenilik Arayışı (YA) Puanlarının
Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Evlilik Uyumu	Cinsiyet	Yenilik Arayışı Puanı		
		n	\bar{X}	Ss
Uyumsuz	Kadın	56	18.85	4.64
	Erkek	56	18.05	4.87
Uyumlu	Kadın	44	18.15	4.34
	Erkek	44	18.11	5.54

Tablo. 5'e göre evliliği uyumsuz kadınların yenilik arayışı puan ortalamasının $\bar{X}=18.85$, evliliği uyumsuz erkeklerin yenilik arayışı puan ortalamasının $\bar{X}=18.05$, evliliği uyumlu kadınların yenilik arayışı puan ortalamasının $\bar{X}=18.15$, evliliği uyumlu erkeklerin yenilik arayışı puan ortalamasının $\bar{X}=18.11$ olduğu görülmektedir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin yenilik arayışı (YA) puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo. 6' da sunulmuştur.

Tablo 6
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Yenilik Arayışı (YA) Puan
Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Ortalama Kareler	F	P
Evlilik Uyumu	5.01	1	5.01	.213	.645
Cinsiyet	8.88	1	8.88	.376	.540
Evlilik UyumuXCinsiyet	7.08	1	7.08	.300	.584
Hata	4624.01	196	23.59		
Toplam	71735.00	200			

Tablo. 6'da görüldüğü gibi cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Yenilik Arayışı (YA) puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin Yenilik Arayışı (YA) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ($F_{1,196} = .21, p > .05$) ve cinsiyete ($F_{1,196} = .37, p > .05$) göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Ayrıca evlilik uyumu ve cinsiyetin yenilik arayışı alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. ($F_{1,196} = .30, p > .05$). Başka bir deyişle, evlilik uyumunun, yenilik arayışı alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

IV. 3. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Zarardan Kaçınma (ZK) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin zarardan kaçınma (ZK) puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu

farklı bireylerin zarardan kaçınma (ZK) puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo. 7' de verilmiştir.

Tablo 7
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Zarardan Kaçınma (ZK) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Evlilik Uyumu	Cinsiyet	Zarardan Kaçınma Puanı		
		n	\bar{X}	Ss
Uyumsuz	Kadın	56	17.10	6.19
	Erkek	56	15.17	5.54
Uyumlu	Kadın	44	14.52	5.98
	Erkek	44	12.86	6.02

Tablo. 7' ye göre evliliği uyumsuz kadınların zarardan kaçınma puan ortalamasının $\bar{X}=17.10$, evliliği uyumsuz erkeklerin zarardan kaçınma puan ortalamasının $\bar{X}=15.17$, evliliği uyumlu kadınların zarardan kaçınma puan ortalamasının $\bar{X}=14.52$, evliliği uyumlu erkeklerin zarardan kaçınma puan ortalamasının $\bar{X}=12.86$ olduğu görülmektedir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin zarardan kaçınma (ZK) puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo. 8' de sunulmuştur.

Tablo 8
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Zarardan Kaçınma (ZK) Puan
Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Ortalama Kareler	F	P
Evlilik Uyumu	295.72	1	295.72	8.39	.004
Cinsiyet	158.57	1	158.57	4.50	.035
Evlilik UyumuXCinsiyet	.89	1	.89	.02	.874
Hata	6905.73	196	35.23		
Toplam	52757	200			

Tablo. 8’de görüldüğü gibi cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin zarardan kaçınma (ZK) puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin Zarardan Kaçınma (ZK) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ($F_{1,196}= 8.39, p<.05$) ve cinsiyete ($F_{1,196}=4.50, p<.05$) göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiştir.

Ayrıca, evlilik uyumu ve cinsiyetin zarardan kaçınma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. ($F_{1,196}=.02, p>.05$). Başka bir değişle, evlilik uyumunun, zarardan kaçınma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

IV. 4. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Ödül Bağımlılığı (ÖB) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin ödül bağımlılığı (ÖB) puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin ödül bağımlılığı (ÖB) puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo. 9’da verilmiştir.

Tablo 9
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Ödül Bağımlılığı (ÖB) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Evlilik Uyumu	Cinsiyet	Ödül Bağımlılığı Puanı		
		n	\bar{X}	s
Uyumsuz	Kadın	56	14.23	2.88
	Erkek	56	12.51	3.23
Uyumlu	Kadın	44	14.20	2.93
	Erkek	44	14.63	3.05

Tablo. 9’ a göre evliliği uyumsuz kadınların ödül bağımlılığı puan ortalamasının $\bar{X}=14.23$, evliliği uyumsuz erkeklerin ödül bağımlılığı puan ortalamasının $\bar{X}=12.51$, evliliği uyumlu kadınların ödül bağımlılığı puan ortalamasının $\bar{X}=14.20$, evliliği uyumlu erkeklerin ödül bağımlılığı puan ortalamasının $\bar{X}=14.63$ olduğu görülmektedir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Ödül Bağımlılığı (ÖB) puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo. 10' da sunulmuştur.

Tablo 10
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Ödül Bağımlılığı (ÖB) Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Ortalama Kareler	F	P
Evlilik Uyumu	53.86	1	53.86	5.87	.016
Cinsiyet	20.26	1	20.26	2.21	.13
Evlilik UyumuXCinsiyet	56.74	1	56.74	6.18	.014
Hata	1797.30	196	9.17		
Toplam	40219.00	200			

Tablo. 10'da görüldüğü gibi cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin ödül bağımlılığı (ÖB) puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin ödül bağımlılığı (ÖB) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ($F_{1,196}= 5.87$, $p<.05$) göre anlamlı düzeyde fark elde edilmiştir ancak cinsiyete ($F_{1,196}=2.21$, $p>.05$) göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Evlilik uyumu ve cinsiyetin ödül bağımlılığı alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucu elde edilmiştir. ($F_{1,196}=6.18$, $p<.05$). Başka bir değişle, evlilik uyumunun, ödül bağımlılığı alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Evlilik uyumu ve cinsiyetin ödül bağımlılığı alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucunun elde edilmesinin ardından veriler tekrar kategorikleştirilmiş ve farklılığın kaynağını bulmak için Tukey post hoc testi yapılmıştır.

Analiz sonuçları, evlilik uyumu ve cinsiyetin Ödül Bağımlılığı alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testinin sonuçlarına göre, evliliği uyumlu olan erkeklerin ($\bar{X}=14.63$, $S=3.05$), evliliği uyumsuz olan kadınların ($\bar{X}=14.23$, $S=2.86$) ve evliliği uyumlu olan kadınların ($\bar{X}=14.20$, $S=2.93$) ödül bağımlılığı puan ortalamalarının, evliliği uyumsuz erkeklerin ($\bar{X}=12.51$, $S=3.23$) ödül bağımlılığı puan ortalamalarından anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir. .

IV.5. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Sebat Etme (SE) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin sebat etme (SE) puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin sebat etme (SE) puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo. 11’de verilmiştir.

Tablo 11
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Sebat Etme (SE) Puanlarının
Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Evlilik Uyumu	Cinsiyet	Sebat Etme Puanı		
		n	\bar{X}	Ss
Uyumsuz	Kadın	56	5.25	1.85
	Erkek	56	4.98	1.94
Uyumlu	Kadın	44	5.43	2.01
	Erkek	44	5.31	1.73

Tablo. 11' e göre evliliği uyumsuz kadınların sebat etme puan ortalamasının $\bar{X}=5.25$, evliliği uyumsuz erkeklerin sebat etme puan ortalamasının $\bar{X} 4.98$, evliliği uyumlu kadınların sebat etme puan ortalamasının $\bar{X}=5.43$, evliliği uyumlu erkeklerin sebat etme puan ortalamasının $\bar{X}=5.31$ olduğu görülmektedir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin sebat etme (SE) puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo. 12' de sunulmuştur.

Tablo 12
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Sebat Etme (SE) Puan
Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Ortalama Kareler	F	P
Evlilik Uyumu	3.30	1	3.30	.923	.338
Cinsiyet	1.79	1	1.79	.501	.480
Evlilik UyumuXCinsiyet	.293	1	.293	.082	.775
Hata	701.82	196	3.58		
Toplam	6178.00	200			

Tablo. 12' de görüldüğü gibi cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Sebat Etme (SE) puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin Sebat Etme puan ortalamalarında evlilik uyumuna ($F_{1,196} = .92, p > .05$) ve cinsiyete ($F_{1,196} = .50, p > .05$) göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Ayrıca evlilik uyumu ve cinsiyetin sebat etme (SE) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. ($F_{1,196} = .08, p > .05$). Başka bir değişle, evlilik uyumunun, sebat etme (SE) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

IV.6. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Yönetme (KY) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini yönetme (KY) puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu

farklı bireylerin kendini yönetme (KY) puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo. 13'te verilmiştir.

Tablo 13
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Yönetme (KY) Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Evlilik Uyumu	Cinsiyet	Kendini Yönetme Puanı		
		n	\bar{X}	s
Uyumsuz	Kadın	56	28.71	6.97
	Erkek	56	29.28	5.99
Uyumlu	Kadın	44	32.61	6.42
	Erkek	44	33.29	6.14

Tablo. 13' e göre evliliği uyumsuz kadınların kendini yönetme puan ortalamasının $\bar{X}=28.71$, evliliği uyumsuz erkeklerin kendini yönetme puan ortalamasının $\bar{X}=29.28$, evliliği uyumlu kadınların kendini yönetme puan ortalamasının $\bar{X}=32.61$, evliliği uyumlu erkeklerin kendini yönetme puan ortalamasının $\bar{X}=33.29$ olduğu görülmektedir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Kendini Yönetme (KY) puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo. 14' te sunulmuştur.

Tablo 14
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Yönetme (KY) Puan
Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Ortalama Kareler	F	P
Evlilik Uyumu	770.66	1	770.66	18.72	.000
Cinsiyet	19.35	1	19.35	.47	.493
Evlilik UyumuXCinsiyet	.15	1	.15	.00	.952
Hata	8046.44	196	41.05		
Toplam	197826.00	200			

Tablo. 14' te görüldüğü gibi cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini yönetme (KY) puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin kendini yönetme (KY) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ($F_{1,196}= 18.72$, $p<.05$) göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiş ama cinsiyete ($F_{1,196}=.47$, $p>.05$) göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Ayrıca, evlilik uyumu ve cinsiyetin kendini yönetme (KY) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. ($F_{1,196}=.00$, $p>.05$). Başka bir değişle, evlilik uyumunun, kendini yönetme (KY) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

IV. 7. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin İşbirliği Yapma (İB) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin İşbirliği Yapma (İB) puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin İşbirliği Yapma (İB) puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo. 15' te verilmiştir.

Tablo 15
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin İşbirliği Yapma (İB) Puanlarının
Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Evlilik Uyumu	Cinsiyet	İşbirliği Yapma Puanı		
		n	\bar{X}	Ss
Uyumsuz	Kadın	56	27.60	6.89
	Erkek	56	26.69	6.55
Uyumlu	Kadın	44	28.02	6.43
	Erkek	44	31.72	4.87

Tablo. 15' e göre evliliği uyumsuz kadınların işbirliği yapma puan ortalamasının $\bar{X}=27.60$, evliliği uyumsuz erkeklerin işbirliği yapma puan ortalamasının $\bar{X}=26.69$, evliliği uyumlu kadınların işbirliği yapma puan ortalamasının $\bar{X}=28.02$, evliliği uyumlu erkeklerin işbirliği yapma puan ortalamasının $\bar{X}=31.72$ olduğu görülmektedir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin İşbirliği Yapma (İB) puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo. 16' da sunulmuştur.

Tablo 16

Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin İşbirliği Yapma (İB) Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Ortalama Kareler	F	P
Evlilik Uyumu	365.45	1	365.45	9.20	.003
Cinsiyet	96.16	1	96.16	2.42	.121
Evlilik UyumuXCinsiyet	262.42	1	262.42	6.60	.011
Hata	7784.90	196	39.71		
Toplam	169220.00	200			

Tablo. 16' da görüldüğü gibi cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin işbirliği yapma (İB) puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin işbirliği yapma (İB) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ($F_{1,196}= 9.20$, $p<.05$) göre anlamlı düzeyde fark elde edilmiştir ancak cinsiyete ($F_{1,196}=2.42$, $p>.05$) göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Evlilik uyumu ve cinsiyetin işbirliği yapma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucu elde edilmiştir. ($F_{1,196}=6.60$, $p<.05$). Başka bir değişle, evlilik uyumunun, işbirliği yapma (İB) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Evlilik uyumu ve cinsiyetin işbirliği yapma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu sonucunun elde edilmesinin ardından veriler tekrar kategorikleştirilmiş ve farklılığın kaynağını bulmak için Tukey post hoc testi yapılmıştır.

Analiz sonuçları, evlilik uyumu ve cinsiyetin işbirliği yapma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermektedir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testinin sonuçlarına göre, evliliği uyumlu olan erkeklerin ($\bar{X}=31.72$, $S=4.87$) İşbirliği Yapma puan ortalamalarının, evliliği uyumlu olan kadınların ($\bar{X}=28,02$, $S=6,43$), evliliği uyumsuz olan kadınların ($\bar{X}= 27.60$, $S=6.89$) ve evliliği uyumsuz olan erkeklerin ($\bar{X}= 26.69$, $S=6.55$) İşbirliği Yapma puan ortalamalarından anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir.

IV.8. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Aşma (KA) Puan Ortalamaları Arasındaki Fark

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Kendini Aşma (KA) puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Kendini Aşma (KA) puanlarının aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo. 17' de verilmiştir.

Tablo 17
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Aşma (KA) Puanlarının
Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

Evlilik Uyumu	Cinsiyet	Kendini Aşma Puanı		
		n	\bar{X}	Ss
Uyumsuz	Kadın	56	19.12	4.40
	Erkek	56	17.60	5.75
Uyumlu	Kadın	44	18.34	5.76
	Erkek	44	17.75	5.94

Tablo. 17' ye göre evliliği uyumsuz kadınların kendini aşma puan ortalamasının $\bar{X}=19.12$, evliliği uyumsuz erkeklerin kendini aşma puan ortalamasının $\bar{X}=17.60$, evliliği uyumlu kadınların kendini aşma puan ortalamasının $\bar{X}=18.34$, evliliği uyumlu erkeklerin kendini aşma puan ortalamasının $\bar{X}=17.75$ olduğu görülmektedir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini aşma (KA) puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını saptamak amacıyla yapılan çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo. 18' de sunulmuştur.

Tablo 18
Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Aşma (KA) Puan
Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	s.d.	Ortalama Kareler	F	P
Evlilik Uyumu	5.06	1	5.06	.170	.680
Cinsiyet	54.78	1	54.78	1.840	.177
Evlilik UyumuXCinsiyet	10.58	1	10.58	.356	.552
Hata	5835.61	196	29.77		
Toplam	72343.00	200			

Tablo. 18’ de görüldüğü gibi cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini aşma (KA) puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin kendini aşma (KA) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ($F_{1,196} = .17, p > .05$) ve cinsiyete ($F_{1,196} = 1.84, p > .05$) göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Ayrıca evlilik uyumu ve cinsiyetin kendini aşma (KA) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir. ($F_{1,196} = .35, p > .05$). Başka bir değişle, evlilik uyumunun, kendini aşma (KA) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki etkisinin cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermediği bulunmuştur.

V. BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırma bulguları alt problemler sırasında tartışılmıştır.

V.1. MKE Alt Ölçekleri ile Evlilik Uyumu Arasındaki İlişki

Araştırma bulguları incelendiğinde Mizaç ve Karakter Envanteri'nin ikinci mizaç boyutu olan zarardan kaçınma (ZK) ile evlilik uyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Zarardan kaçınma puanı yükseldikçe evlilik uyumunun azaldığı ya da zarardan kaçınma puanı düştükçe evlilik uyumunun arttığı söylenebilir.

Zarardan kaçınma (ZK), gelecekte olabilecek sorunlar için kötümser endişeler, belirsizlik korkusu ve yabancılardan utanma gibi pasif kaçınan davranışlar ve kolayca yorulma gibi davranışların ketlenmesinde veya durdurulmasındaki bir kalıtsal yatkınlık, eğilim olarak görülebilir (Cloninger, 1987; Arkar, 2004). Zarardan kaçınma puanı yüksek olan bireyler tedbirli, dikkatli, endişeli, sinirli, çekingen, şüpheli, bezgin, güvensiz, pasif, diğer insanları endişelendirmeyen sıradan durumlarda negativistik veya kötümser olma eğilimindedirler. Bu bireyler sosyal ortamlarda sıklıkla utangaç ve çekingen davranmaktadırlar. Enerji düzeyleri düşüktür, kronik bir yorgunluk hissetmekte veya kolaylıkla tükenmektedirler. Diğer insanlardan daha fazla güvence ve teşvik edilme istemelerinin bir sonucu olarak eleştiri ve cezaya karşı daha duyarlıdırlar. Bu durumun avantajı, bu kişilerin olası tehlikeleri sezinyip daha tedbirli ve dikkatli davranmalarıdır. Ancak tehlike olası değilse, sadece sezinyorsa, kötümserlik özellikleri bu kişilerin

gereksiz bir endişe duymalarına yol açmaktadır. Bu da bu durumun dezavantajıdır (Cloninger, 1987; Köse, 2003; Arkar, 2004). Buna karşın zarardan kaçınma puanları düşük olan bireyler kaygısız, gevşek, cesur, korkusuz, sakin, diğer insanları endişelendiren durumlarda iyimser olma eğilimindedirler. Bu bireyler sosyal ortamlarda sempatik, cüretkar, kendine güvenen kişiler olarak tanımlanmaktadırlar. Enerji düzeyleri yüksektir ve dinamik, canlı, dinç kişiler olarak diğerlerini etkilemektedirler. Bu durumun avantajı bu kişilerin, tehlikeli veya şüpheli durumlarla karşılaştıklarında kendilerine güvenmeleri ve biraz sıkıntı duysalar da, iyimser ve enerjik bir çaba sarf etmeleridir. Dezavantajı ise bu kişilerin tehlike karşısında, tepkisiz kalacak kadar rahat olabilmeleridir (Cloninger, 1987; Köse, 2003; Arkar, 2004).

Zarardan kaçınma alt boyutunun içeriğine baktığımızda, gelecekte olabilecek sorunlar için kötümser endişeler, belirsizlik korkusu ve yabancılardan utanma gibi pasif kaçınan davranışlar ve kolayca yorulma, endişeli, sinirli, çekingen, şüpheli, bezgin, güvensiz, pasif, diğer insanları endişelendirmeyen sıradan durumlarda negativistik veya kötümser olma gibi özelliklerin, evlilik yaşantısında evlilik uyumunu azalttığını, bu sonuçlara bakarak söyleyebiliriz. Araştırma sonucumuzda zarardan kaçınma ile evlilik uyumu arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu görülürken, benzer bir çalışmada Kansız ve Arkar (2001), araştırmamızda elde edilen sonuçtan farklı olarak, zarardan kaçınma puanı ile evlilik uyumu puanı arasında herhangi bir ilişki belirtmemişlerdir. Bunun yanında, zarardan kaçınmanın evlilik uyumunu yordamadığı görülmüştür.

Mizaç ve Karakter Envanteri'nin birinci karakter boyutu olan Kendini Yönetme (KKY) ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Kendini yönetme puanları yüksek olan kişiler, olgun, güçlü, kendi kendine yeten, sorumluluk sahibi, güvenilir, amaç yönelimli ve yapıcı olarak tanımlanmaktadırlar. Liderlik yapma fırsatı yakaladıklarında oldukça iyi örgütlenirler. Özsaygı ve özgüvenleri yüksektir. En belirgin özellikleri ise bireysel seçimleri ve amaçları ile uyum içinde, davranışlarını buldukları ortama göre uyarlayabilmeleridir. Otorite konumundaki kişilerin emirlerini izlemeleri gerektiğinde asi ve sorun çıkarıcı olarak görülebilirler çünkü otorite konumundaki kişinin amaç ve değerlerine meydan okurlar. Buna karşın kendini yönetme puanı düşük olan bireyler olgunlaşmamış, güçsüz, kırılgan, suçlayıcı, yıkıcı, sorumsuz ve güvenilmez olarak tanımlanmaktadır (Cloninger ve ark., 1993).

Kendini yönetme alt boyutunun içeriğine baktığımızda, olgun, güçlü, kendi kendine yeten, sorumluluk sahibi, güvenilir olma, yüksek özgüvene sahip olma, bireysel seçimler ile amaçların uyum içinde olması gibi özelliklerin, evlilik yaşantısında evlilik uyumunu arttırdığını, bu sonuçlara bakarak söyleyebiliriz. Araştırma sonucumuzda kendini yönetme ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu görülürken, Kansız ve Arkar (2001)' in araştırmasında, araştırmamızda elde edilen sonuçtan farklı olarak, kendini yönetme puanı ile evlilik uyumu puanı arasında herhangi bir ilişki görülmemiş ve kendini yönetmenin evlilik uyumunu yordamadığı görülmüştür.

Mizaç ve Karakter Envanteri'nin ikinci karakter boyutu olan İşbirliği Yapma ve evlilik uyumu arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

İşbirliği yapma alt boyutundan yüksek puan alan bireyler empatik, olaylar karşısında toleranslı, merhametli, destekleyici, centilmen ve ilkeli olarak tanımlanmaktadır. Başkalarına hizmet etmekten hoşlanırlar ve onlarla mümkün olduğunca işbirliği yapmaya çalışırlar. Başkalarının tercihlerine ve ihtiyaçlarına karşı duyarlıdırlar. Buna karşın işbirliği yapma alt boyutundan düşük puan alan bireyler bencil, hoşgörüsüz, eleştirel, kinci ve fırsatçı olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler öncelikle kendilerini düşünürler. Başkalarının doğrularına ve duygularına duyarsız olma eğilimindedirler. Eğer bir sosyal lider kendini yöneten ancak işbirliği yapmayan biriye, genellikle zalim ve görgüsüz olarak nitelendirilir. Çünkü empatiden, merhametten ve ahlaki ilkelerden yoksundur (Cloninger ve ark., 1993).

İşbirliği yapma alt boyutunun içeriğine baktığımızda, empatik, olaylar karşısında toleranslı, merhametli, destekleyici, centilmen ve ilkeli olma, başkalarına hizmet etmekten hoşlanma ve onlarla mümkün olduğunca işbirliği yapmaya çalışma, başkalarının tercihlerine ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olma gibi özelliklerin, evlilik yaşantısında evlilik uyumunu arttırdığını, bu sonuçlara bakarak söyleyebiliriz. Araştırma sonucumuzda İşbirliği yapma ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu görülürken, Kansız ve Arkar (20011)' in araştırmasında, araştırmamızda elde edilen sonuçtan farklı olarak, İşbirliği yapma puanı ile evlilik uyumu puanı arasında herhangi bir ilişki görülmemiş ve İşbirliği yapmanın evlilik uyumunu yordamadığı görülmüştür.

Mizaç ve Karakter Envanterinin birinci mizaç boyutu olan Yenilik Arayışı (YA), üçüncü mizaç boyutu olan Ödül Bağımlılığı (ÖB) ve dördüncü mizaç boyutu olan Sebat Etme (SE) ile evlilik uyumu arasında, bu çalışma kapsamında herhangi bir ilişki

bulunamamıştır. Mizaç ve Karakter Envanterinin üçüncü karakter boyutu olan Kendini Aşma (KA) ile evlilik uyumu arasında da bir ilişki bulunamamıştır.

Bu çalışma kapsamında ödül bağımlılığı mizaç boyutu ile evlilik uyumu arasında bir ilişki bulunamamışken, Kansız ve Arkar (20011)' in araştırmasında, evlilik uyumu puanının, ödül bağımlılığı mizaç boyutu ile anlamlı düzeyde pozitif korelasyon gösterdiği ve eşlerin evlilikteki genel uyumunun yüksek oluşunun, ödül bağımlılığı kişilik özelliklerinin yüksek olması ile ilgili olduğu sonucu elde edilmiştir.

V. 2. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Yenilik Arayışı (YA) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmada, cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin Yenilik Arayışı puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin yenilik arayışı puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin yenilik arayışı puan ortalamalarında evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Ayrıca evlilik uyumu ve cinsiyetin yenilik arayışı alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Araştırmalar incelendiğinde, doğrudan evlilik uyumu ve cinsiyetin yenilik arayışı alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin, benzer çalışma grubu üzerinde incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu araştırmada çalışılan gruptan farklı bir grupla alışan Erdoğan (2007), genel olarak depresyon tanısı olan kişilerin sağlıklı kontrollere göre yenilik arayışı (YA) skorlarının dūřuk olduğu sonucuna varmıştır.

V. 3. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Zarardan Kaçınma (ZK) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin zarardan kaçınma (ZK) puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin zarardan kaçınma puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin zarardan kaçınma puan ortalamalarında evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiştir.

Evliliđi uyumlu olan bireylerin Zarardan Kaçınma alt ölçeği puan ortalaması evliliği uyumsuz olan bireylerden daha dūřuk çıkmıştır.

Cinsiyet ana etkisinin anlamlı olduğu tek alt ölçek Zarardan Kaçınmadır. Kadın ve erkeklerin Zarardan Kaçınma puanları istatistiksel açıdan farklıdır.

Evliliği uyumsuz olan kadınlar, Zarardan Kaçınma alt ölçeği puan ortalaması en yüksek olan bireyler olmuştur. En düşük Zarardan Kaçınma alt ölçeği puan ortalamalarına ise evliliği uyumlu olan erkekler sahiptir.

Ayrıca, evlilik uyumu ve cinsiyetin Zarardan Kaçınma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Zarardan kaçınma puanı yüksek olan bireyler tedbirli, dikkatli, endişeli, sınırlı, çekingen, şüpheli, bezgin, güvensiz, pasif, diğer insanları endişelendirmeyen sıradan durumlarda negativistik veya kötümser olma eğilimindedirler. Bu bireyler sosyal ortamlarda sıklıkla utangaç ve çekingen davranmaktadırlar. Enerji düzeyleri düşüktür, kronik bir yorgunluk hissetmekte veya kolaylıkla tükenmektedirler. Diğer insanlardan daha fazla güvence ve teşvik edilme istemelerinin bir sonucu olarak eleştiri ve cezaya karşı daha duyarlıdırlar. Bu durumun avantajı, bu kişilerin olası tehlikeleri sezinyip daha tedbirli ve dikkatli davranmalarındır. Ancak tehlike olası değilse, sadece sezinyeniyorsa, kötümserlik özellikleri bu kişilerin gereksiz bir endişe duymalarına yol açmaktadır. Bu da bu durumun dezavantajıdır (Arkar, 2004; Cloninger, 1987; Köse, 2003).

Buna karşın zarardan kaçınma puanları düşük olan bireyler kaygısız, gevşek, cesur, korkusuz, sakin, diğer insanları endişelendiren durumlarda iyimser olma eğilimindedirler. Bu bireyler sosyal ortamlarda sempatik, cüretkar, kendine güvenen kişiler olarak tanımlanmaktadırlar. Enerji düzeyleri yüksektir ve dinamik, canlı, dinç kişiler olarak diğerlerini etkilemektedirler. Bu durumun avantajı bu kişilerin, tehlikeli veya şüpheli durumlarla karşılaştıklarında kendilerine güvenmeleri ve biraz sıkıntı duysalar da, iyimser

ve enerjik bir çaba sarf etmeleridir. Dezavantajı ise bu kişilerin tehlike karşısında, tepkisiz kalacak kadar rahat olabilmeleridir (Arkar, 2004; Cloninger, 1987; Köse, 2003).

Bu araştırmada çalışılan gruptan daha farklı bir grupla çalışan Erdoğan (2007) araştırmasında evli bireylerden oluşan hasta grubu ile kontrol grubunu karşılaştırmıştır. Buna göre kadınlarda zarardan kaçınma toplam skorunun hasta grubunda kontrol grubuna göre anlamlı olarak yüksek olduğunu belirtmiştir. Zarardan kaçınma puanının yüksek değerleri, literatürde depresyonla ilişkili olarak görülmüştür.

Erdoğan (2007), yoğun değersizlik ve yetersizlik duygularının yaşandığı depresif ruh hali içerisinde hem fiziksel hem de zihinsel açıdan kendini yorgun hisseden bireylerin, yaşamdan aldıkları zevkin de giderek azalmasının var olan haliyle evliliklerine de olumsuz yansıtacağını belirtmiştir.

Açık (2008) da çalışmasında, güvenli bireylerin sevgi ilişkilerini, mutlu, arkadaşça ve güvenli olarak tanımlamakta olduklarını, eşlerini eksikliklerine rağmen kabul etme ve destekleme yeteneklerinin, kaçınan ya da kararsız bireylerin ilişkilerine göre daha uzun ilişkiler sürdürmelerini sağlamakta olduğunu belirtmiştir. Ayrıca araştırma bulgularına göre; evliliği uyumlu ve uyumsuz olan katılımcıların kaygı boyutu açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta olduğunu, uyumluların kaygı puanlarının, uyumsuzlara göre daha düşük olduğunu, bunun yanında uyumluların kaçınma puanlarının, uyumsuzlara göre daha düşük olduğunu belirtmiştir.

Fidanoğlu (2006)' nun araştırma sonuçlarına bakıldığında da kadının kaygı düzeyinin yüksek olmasının evlilik uyumunu olumsuz etkilediği görülmüştür.

Bu araştırmanın bulgularına göre; evliliği uyumlu olan bireylerin zarardan kaçınma alt leği puan ortalaması, evliliği uyumsuz olan bireylerden daha düşüktür. Literatürdeki bulguların, bu araştırmadaki bulgularla tutarlı olduğu söylenebilir.

V. 4. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin dl Bağımlılığı (B) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin ödül bağımlılığı puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin ödül bağımlılığı puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin ödül bağımlılığı puan ortalamalarında evlilik uyumuna göre anlamlı düzeyde fark elde edilmiştir ancak cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Evlilik uyumu ve cinsiyetin ödül bağımlılığı alt leği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Araştırma bulguları incelendiğinde ödül bağımlılığı alt leğinden en yüksek puanı alan grubun, evliliği uyumlu olan erkekler olduğu; en düşük puana sahip olan grubu ise evliliği uyumsuz olan erkeklerin oluşturduğu görülmüştür.

Ödül bağımlılığından yüksek puan alan bireyler, yufka yürekli, şefkatli ve samimi, hassas, diğerlerine kendini adayan, bağımlı ve sosyal olma eğilimindedirler. Ödüllendirilme beklentisiyle doyumlarını erteleyebilirler. Sosyal ilişki ararlar ve diğer insanlarla iletişime açıktırlar. Bu durumun temel avantajı bu bireylerin, yakın sosyal ilişkiler kurmayı ve diğerlerinin duygularını anlamayı kolaylaştıran sosyal işaretlere duyarlılıklarının olmasıdır. Dezavantajı ise bağımlı insanların bakış açılarının ve duygularının diğer insanlar tarafından kolaylıkla etkilenmesidir. Bu durum kişinin objektifliğinin kaybolmasına neden olmaktadır (Arkar, 2004; Cloninger, 1987; Köse, 2003).

Ödül bağımlılığı puanı düşük olan bireyler pratik, inatçı, soğuk ve sosyal açıdan duygusuz olarak tanımlanmaktadır. Yalnız olmaktan hoşnuturlar ve nadiren diğerleriyle iletişim başlatırlar. Diğerleriyle aralarındaki mesafeyi korumayı tercih ederler ve tipik olarak diğer insanlarla ortak noktalar bulmakta zorluk yaşarlar (Cloninger, 1987; Köse, 2003). Para gibi somut ödüllere yanıt verirlerken, “aferin” gibi sözel sosyal pekiştirmeye duyarsızdırlar. Onlara fazla doyum vermeyen ilişkilerden veya etkinliklerden kolaylıkla vazgeçip, o ilişki veya etkinliği sonlandırabilirler (Arkar, 2004). Bu durumun avantajı, duygusal düşünceden bağımsız olan bu bireylerin olaylara pratik ve objektif bakış açılarıyla yaklaşabilmeleridir. Bu sosyal ayrılma, sosyal iletişimdeki hassasiyet eksikliği ile yakın ilişki kurmaya yönelik yetiştirme tarzı çatıştığında, bir dezavantaj olabilmektedir (Cloninger, 1987).

Erdoğan (2007) çalışmasında, hasta ve kontrol grubundaki erkeklerin MKE skorlarını karşılaştırmış, ödül bağımlılığı skorunun kontrol grubunda hasta grubuna göre

istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, evlilik uyumu açısından olumlu bir özellik olarak görülen güvenli bağlanmaya sahip bireylerin, yakınlık gösterebilme, güven sağlayabilme, iyimserlik ve sorunlarla baş edebilme gibi özelliklerinin olduğunu ve bu özelliklerdeki yetersizliğe işaret eden bağlanma puanlarındaki düşüklüğün evlilik sorunları ile birebir ilişki içerisinde bulunduğunu aktarmıştır.

Kansız ve Arkar (2011)' in çalışmalarına göre, ödül bağımlılığı mizaç özelliğinin yüksek oluşunun eşler arasındaki memnuniyet-doyum, fikir birliği, bağlılık ve genel evlilik uyum düzeylerini doğrudan yordamaktadır. Araştırma sonuçları, sosyal açıdan duyarlı olma, eşe şefkat gösterme, duyguları dikkate alabilme gibi ödül bağımlılığına yüklenen özelliklerin, eşlerin ilişkileri konusunda ortak noktada buluşabilme, fikir birliği ve dolayısıyla ilişkilerinden memnuniyet duyma konularında önemli olduğu göstermektedir.

Bu araştırmanın bulgularına göre; evliliği uyumlu olan bireylerin Ödül Bağımlılığı alt ölçeği puan ortalaması, evliliği uyumsuz olan bireylerden daha yüksektir. Literatürdeki bulguların da, bu araştırmadaki bulgularla tutarlı olduğu söylenebilir.

V.5. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Sebat Etme (SE) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin sebat etme puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin sebat etme puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin sebat etme puan ortalamalarında evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Sebat etme puanları yüksek olan bireyler becerikli, çalışkan, ısrarcı ve engellenme ve yorgunluğa rağmen sebatkar olma eğilimindedirler. Yapılması gereken bir şey olduğunda gönüllü olurlar ve verilen görev üzerinde gayretle çalışırlar. Engellenme ve yorgunluğu kişisel bir meydan okuma olarak algılama eğilimindedirler. İşleriyle ilgili eleştirildiklerinde veya bir hatayla karşılaştıklarında yaptıkları işten kolaylıkla vazgeçmezler, bunun yerine daha fazla çalışırlar. Beklenilenden daha başarılı olmak için hırslıdırlar ve bunun için birçok fedakarlık yapabilirler. Mükemmeliyetçi ve işkolik olma eğilimindedirler. Ödül alma ihtimali kalıcı olduğunda, ödüller aralıklı da olsa davranışsal stratejilerle bu duruma uyum gösterirler (Cloninger, 1987).

Sebat etme puanları düşük olan bireyler ise tembel, hareketsiz, güvenilmez, tutarsız olma eğilimindedirler. Bu kişilerin görüşmeciler tarafından değerlendirilmelerinde ve kendi kendilerini değerlendirdikleri (self-report) ölçeklerde tutarsız oldukları gözlenmiştir. Ödül alma olasılığı belirlediğinde dahi o iş üzerinde nadiren çabalarlar. Bu kişiler nadiren bir işi yapmak için gönüllü olurlar ve tipik olarak bir işe başlama konusunda yavaşlardır. Engellenme veya eleştiriyle karşılaştıklarında, yorulduklarında, kolaylıkla vazgeçme eğilimindedirler. Genellikle elde ettikleri başarılarıyla tatmin olurlar ve daha iyisini yapmak için çabalamazlar (Cloninger, 1987; Köse, 2003).

Analiz sonucunda ayrıca, evlilik uyumu ve cinsiyetin Sebat Etme alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Araştırmalar incelendiğinde, doğrudan evlilik uyumu ve cinsiyetin sebat etme alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin, benzer çalışma grubu üzerinde incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bulgulara benzer sonuçları içeren araştırmalar bulunmaktadır. Kansız ve Arkar (2011)'in evli çiftlerle gerçekleştirdikleri araştırmada, sebat etme ile evlilik uyumu arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı sonucu elde edilmiştir.

V. 6. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Yönetme (KY) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini yönetme puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini yönetme puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin kendini yönetme puan ortalamalarında evlilik uyumuna göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiş ama cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir. Evliliği uyumlu olan bireylerin kendini yönetme alt ölçek puan ortalamalarının evliliği uyumsuz olan bireylerden yüksek olduğu görülmüştür.

Ayrıca araştırma bulguları incelendiğinde evlilik uyumu ve cinsiyetin kendini yönetme alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Kendini yönetme puanları yüksek olan kişiler, olgun, güçlü, kendi kendine yeten, sorumluluk sahibi, güvenilir, amaç yönelimli ve yapıcı olarak tanımlanmaktadır. Liderlik yapma fırsatı yakaladıklarında oldukça iyi örgütlenirler. Özsaygı ve özgüvenleri yüksektir. En belirgin özellikleri ise bireysel seçimleri ve amaçları ile uyum içinde, davranışlarını buldukları ortama göre uyarlayabilmeleridir. Otorite konumundaki kişilerin emirlerini izlemeleri gerektiğinde asi ve sorun çıkarıcı olarak görülebilirler çünkü otorite konumundaki kişinin amaç ve değerlerine meydan okurlar (Cloninger ve ark., 1993).

Buna karşın kendini yönetme puanı düşük olan bireyler olgunlaşmamış, güçsüz, kırılabilir, suçlayıcı, yıkıcı, sorumsuz ve güvenilmez olarak tanımlanmaktadır. Çoğunlukla klinisyenler tarafından olgunlaşmamış veya kişilik bozukluğu olan bireyler olarak tanımlanırlar. İçsel örgütlenme ilkelerinden yoksun gibi görünmektedirler. Bu durum onları anlamlı amaçlar belirlemede, amaçları tanımlamada ve izlemede beceriksiz kılar (Cloninger ve ark., 1993).

Araştırmalar incelendiğinde, doğrudan evlilik uyumu ve cinsiyetin kendini yönetme alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin, benzer çalışma grubu üzerinde incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Erdoğan (2007) tarafından yapılan, depresyon tanısı alan evli bireyler ile sağlıklı evli kontrollerin karşılaştırıldığı araştırmada genel olarak depresyon tanısı olan kişilerin sağlıklı kontrollere göre kendini yönetme skorlarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çeşitli nedenlerle bozulan evlilik uyumunun dolaylı olarak kişinin ruhsal durumunu olumsuz yönde etkileyerek depresyona neden olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, sağlıklı kontrollerin lehine yüksek çıkan kendini yönetme puanının, bu araştırmanın bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

V. 7. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin İşbirliği Yapma (İB) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin işbirliği yapma puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin işbirliği yapma puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin işbirliği yapma puan ortalamalarında evlilik uyumuna göre anlamlı düzeyde fark elde edilmiştir ancak cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Evlilik uyumu ve cinsiyetin işbirliği yapma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür.

İşbirliği yapma alt boyutundan yüksek puan alan bireyler empatik, olaylar karşısında toleranslı, merhametli, destekleyici, centilmen ve ilkeli olarak tanımlanmaktadır. Başkalarına hizmet etmekten hoşlanırlar ve onlarla mümkün olduğunca işbirliği yapmaya

çalışırlar. Başkalarının tercihlerine ve ihtiyaçlarına karşı duyarlıdırlar. Buna karşın işbirliği yapma alt boyutundan düşük puan alan bireyler bencil, hoşgörüsüz, eleştirel, kinci ve fırsatçı olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler öncelikle kendilerini düşünürler. Başkalarının doğrularına ve duygularına duyarsız olma eğilimindedirler. Eğer bir sosyal lider kendini yöneten ancak işbirliği yapmayan biriye, genellikle zalim ve görgüsüz olarak nitelendirilir. Çünkü empatiden, merhametten ve ahlaki ilkelerden yoksundur (Cloninger ve ark., 1993).

Araştırma bulguları incelendiğinde işbirliği yapma alt ölçeğinden en yüksek puanı alan grubun evliliği uyumlu olan erkekler olduğu, en düşük puana sahip olan grubu ise evliliği uyumsuz olan erkeklerin oluşturduğu görülmüştür.

İşbirliği yapma alt boyutunun içeriğine baktığımızda, empatik, olaylar karşısında toleranslı, merhametli, destekleyici, centilmen ve ilkeli olma, başkalarına hizmet etmekten hoşlanma ve onlarla mümkün olduğunca işbirliği yapmaya çalışma, başkalarının tercihlerine ve ihtiyaçlarına karşı duyarlı olma gibi özelliklerin, evlilik yaşantısında evlilik uyumunu arttırdığını, bu sonuçlara bakarak söyleyebiliriz. Tutarel-Kışlak ve Çabukça (2002) araştırmaları sonucunda empati ve evlilik uyumu ilişkisi arasındaki bağı olumlu yönde olduğuna işaret eden bulgular elde etmişlerdir. Buna göre, eşin bencil yönleri davranışlarına ne kadar az yansır evlilik uyumu da buna bağlı olarak artmaktadır. Literatürdeki bu bulgunun, araştırmamızdaki bulguları desteklediği görülmektedir.

Araştırma sonucumuzda işbirliği yapma ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde bir ilişkinin olduğu görülürken, Kansız ve Arkar (2001)' in araştırmasında, araştırmamızda

elde edilen sonuçtan farklı olarak, İşbirliği yapma puanı ile evlilik uyumu puanı arasında herhangi bir ilişki görülmemiştir.

V. 8. Cinsiyetleri ve Evlilik Uyumu Farklı Bireylerin Kendini Aşma (KA) Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Araştırmada cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini aşma puan ortalamalarının farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini aşma puan ortalamaları üzerinde yapılan varyans analizi sonucunda evli bireylerin kendini aşma puan ortalamalarında evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir.

Ayrıca evlilik uyumu ve cinsiyetin kendini aşma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Kendini aşma özelliğine sahip kişiler mütevazı, halinden memnun, hoşgörülü, yaratıcı, özverili ve ruhani olarak tanımlanmaktadırlar. Bu kişiler Doğu toplumlarında aydın ve bilge olarak tanımlanırken, Batı toplumlarında bu özellik naiflik/saflik olarak tanımlanmaktadır. Bu kişilerin belirsizlik ve şüpheyeye karşı toleranslı oldukları gözlenmiştir. Sonucunu bilmedikleri ve kontrolleri dışında gelişen eylemlerden daha fazla keyif almaktadırlar. Kendini aşma puanları yüksek olan bireyler, ilerleyen yaşla birlikte kişi için karşılaşılmaması kaçınılmaz olan acı ve ölümlerle karşılaştıklarında uyum avantajına sahiptirler (Cloninger ve ark., 1993).

Buna karşın kendini aşma puanı düşük olan bireyler gururlu, hoşgörüsüz, yaratıcı olmayan, materyalist ve tatminsiz olma eğilimindedirler. Şüpheli ve belirsiz durumlar, sürprizler karşısında toleranslı değildirler. Bunun yerine her şeyi kontrol etmeye çalışırlar. İddialı, kendini beğenmiş, hiçbir şeyden memnun olmayan kişiler olarak diğerleri üzerinde baskı kurmaya çalışırlar. Bu kişiler akılcı, bilimsel ve materyalist başarılarından ötürü Batı toplumlarında takdir edilmektedirler. Ancak acı ve ölümle karşılaştıklarında, uyum sağlamada güçlük yaşarlar (Cloninger, Przybeck ve Svrakic, 1993).

Araştırma bulgularına göre cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini aşma puan ortalamalarında evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir. Yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde, doğrudan evlilik uyumu ve cinsiyetin kendini aşma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin, benzer çalışma grubu üzerinde incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Benzer bir araştırmada Kansız ve Arkar (2011) kendini aşma (KA) ile evlilik uyumu arasında herhangi bir ilişki bulunmadığı sonucunu elde etmişlerdir. Bu bulgu araştırmamızdaki sonucu destekler niteliktedir. Erdoğan (2007) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise erkeklerde kontrol grubunda, hasta grubuna göre anlamlı ölçüde yüksek kendini aşma (KA) toplam skorlarına rastlanmıştır.

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

VI.1. Sonuç

Bu araştırmada mizaç ve karakter özellikleri, evlilik uyumu ve cinsiyet açısından incelenmiştir. Bulgulara göre Mizaç ve Karakter Envanteri'nin ikinci mizaç boyutu olan zarardan kaçınma (ZK) ile evlilik uyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca Mizaç ve Karakter Envanteri'nin birinci karakter boyutu olan kendini yönetme (KY) ve Mizaç ve Karakter Envanteri'nin ikinci karakter boyutu olan işbirliği yapma ile evlilik uyumu arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Buna karşın Mizaç ve Karakter Envanterinin birinci mizaç boyutu olan yenilik arayışı (YA), üçüncü mizaç boyutu olan ödül bağımlılığı (ÖB) ve dördüncü mizaç boyutu olan sebat etme (SE) ile evlilik uyumu arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca Mizaç ve Karakter Envanterinin üçüncü karakter boyutu olan kendini aşma (KA) ile evlilik uyumu arasında da bir ilişki bulunamamıştır.

Bununla birlikte, cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerde, MKE' nin her bir alt ölçeği için anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Buna göre; evli bireylerin yenilik arayışı (YA) puan ortalamalarında, evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir. Ayrıca evlilik uyumu ve cinsiyetin, yenilik arayışı alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı

görülmüştür. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin zarardan kaçınma (ZK) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiştir. Evliliği uyumlu olan bireylerin zarardan kaçınma (ZK) alt ölçeği puan ortalaması evliliği uyumsuz olan bireylerden daha düşük çıkmıştır. Cinsiyet ana etkisinin anlamlı olduğu tek alt ölçek zarardan kaçınmadır. Kadın ve erkeklerin zarardan kaçınma (ZK) puanları istatistiksel açıdan farklıdır. Evliliği uyumsuz olan kadınlar, zarardan kaçınma (ZK) alt ölçeği puan ortalaması en yüksek olan bireyler olmuştur. Buradan yola çıkarak, zarardan kaçınma (ZK) alt ölçeği puan ortalaması yüksek olan kadınların, endişeli, sinirli, çekingen, şüpheli, bezgin, güvensiz, pasif, diğer insanları endişelendirmeyen sıradan durumlarda negativistik veya kötümser olma gibi özelliklere sahip olmalarının, evlilik yaşantılarında, evlilik uyumlarını azalttığı söylenebilir. En düşük zarardan kaçınma (ZK) alt ölçeği puan ortalamalarına ise evliliği uyumlu olan erkekler sahiptir. Zarardan kaçınma (ZK) puanları düşük çıkan evliliği uyumlu olan erkeklerin ise, kaygısız, gevşek, cesur, korkusuz, sakin, diğer insanları endişelendiren durumlarda iyimser olma gibi özelliklere sahip olmalarının, evlilik yaşantılarında, evlilik uyumlarını arttırdığı söylenebilir. Evlilik uyumu ve cinsiyetin zarardan kaçınma (ZK) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı da görülmüştür. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin ödül bağımlılığı (ÖB) puan ortalamalarında, evlilik uyumuna göre anlamlı düzeyde fark elde edilmiştir ancak cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir. Evlilik uyumu ve cinsiyetin ödül bağımlılığı (ÖB) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre ödül bağımlılığı (ÖB) alt ölçeğinden en yüksek puanı alan grubun, evliliği uyumlu olan erkekler olduğu; en düşük puana sahip olan grubu ise evliliği uyumsuz olan erkeklerin oluşturduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak, ödül bağımlılığı (ÖB) alt ölçeği puan ortalaması

yüksek olan evliliği uyumlu erkeklerin, yufka yürekli, şefkatli ve samimi, hassas ve sosyal olma, diğerlerine kendini adama gibi özelliklere sahip olmalarının, evlilik yaşantılarında, evlilik uyumlarını arttırdığı söylenebilir. En düşük puanlara sahip olan evliliği uyumsuz erkeklerin ise inatçı, soğuk ve sosyal açıdan duygusuz olma gibi özelliklere sahip olmalarının, evlilik yaşantılarında, evlilik uyumlarını azalttığı söylenebilir. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin, sebat etme (SE) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir. Ayrıca, evlilik uyumu ve cinsiyetin sebat etme (SE) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini yönetme (KY) puan ortalamalarında, evlilik uyumuna göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmiş ama cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir. Evliliği uyumlu olan bireylerin kendini yönetme (KY) alt ölçek puan ortalamalarının evliliği uyumsuz olan bireylerden yüksek olduğu görülmüştür. Kendini yönetme puanları yüksek olan kişilerin, olgun, güçlü, kendi kendine yeten, sorumluluk sahibi, güvenilir, amaç yönelimli lider özelliklerine sahip, yapıcı, yüksek özgüven ve özsaygıya sahip oldukları düşünüldüğünde, bu bireylerin bahsedilen özelliklere sahip olmalarının, evlilik yaşantılarında, evlilik uyumlarını arttırdığı söylenebilir. Evlilik uyumu ve cinsiyetin kendini yönetme (KY) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin ise istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin işbirliği yapma (İY) puan ortalamalarında evlilik uyumuna göre anlamlı düzeyde fark elde edilmiştir ancak cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir. Evlilik uyumu ve cinsiyetin işbirliği yapma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre işbirliği yapma alt ölçeğinden en yüksek puanı alan grubun evliliği uyumlu olan erkekler olduğu, en düşük

puana sahip olan grubu ise evliliği uyumsuz olan erkeklerin oluşturduğu görülmüştür. Buradan yola çıkarak, işbirliği yapma (İY) alt ölçeği puan ortalaması yüksek olan evliliği uyumlu erkeklerin, işbirliğine yatkın, empatik, olaylar karşısında toleranslı, merhametli, destekleyici, centilmen ve ilkeli olma gibi özelliklere sahip olmalarının, evlilik yaşantılarında, evlilik uyumlarını arttırdığı söylenebilir. En düşük puanlara sahip olan evliliği uyumsuz erkeklerin ise bencil, hoşgörüsüz, eleştirel, kinci ve fırsatçı olma gibi özelliklere sahip olmalarının, evlilik yaşantılarında, evlilik uyumlarını azalttığı söylenebilir. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin kendini aşma (KA) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir. Ayrıca evlilik uyumu ve cinsiyetin kendini aşma alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin de istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür. Cinsiyetleri ve evlilik uyumu farklı bireylerin, kendini aşma (KA) puan ortalamalarında evlilik uyumuna ve cinsiyete göre anlamlı düzeyde bir fark elde edilmemiştir. Ayrıca, evlilik uyumu ve cinsiyetin kendini aşma (KA) alt ölçeği puan ortalamaları üzerindeki ortak etkisinin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Sonuçlara genel olarak bakıldığında, evlilik uyumu ve cinsiyetin, sadece ödül bağımlılığı (ÖB) ve işbirliği yapma (İY) alt ölçekleri puan ortalamaları üzerindeki ortak etkilerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmektedir. Bu iki alt ölçekten de en yüksek puanı alan grubun evliliği uyumlu olan erkekler olduğu, en düşük puana sahip olan grubu ise evliliği uyumsuz olan erkeklerin oluşturduğu görülmüştür. İki farklı alt ölçekten alınan bu benzer sonuçlar oldukça anlamlıdır. Ödül bağımlılığı, mizaç boyutunun alt ölçeği, işbirliği yapma ise karakter boyutunun alt ölçeğidir. Mizaç boyutlarının daha çok doğuştan varolan genetik yapıyı, karakter boyutlarının ise öğrenme sonucu gelişen kişilik

özelliklerini temsil ettiği düşünüldüğünde, doğuştan sahip olduğumuz özelliklerimiz kadar içinde yaşadığımız sosyokültürel ortamın etkileri sonucu edindiğimiz özelliklerin de dikkate alınması gerektiği görülmektedir. Gelecekte yapılacak olan çalışmalarda ilişkilerdeki özelliklerin biyolojik ve sosyolojik temellerinin de göz önünde bulundurulması bu bakımdan anlamlı olacaktır.

Yurt içinde ve yurt dışında evlilik uyumuyla ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Ancak evlilik uyumuyla mizaç ve karakter özelliklerini inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Mizaç ve karakter özellikleri konusunda daha çok psikiyatrik rahatsızlığı olan bireylerle çalışıldığı görülmüştür. Gerçekleştirilen bu araştırmanın bu yönüyle Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanında yapılan diğer çalışmalara katkı sunabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda gelecekte yapılacak uygulamalar için bazı öneriler sunulmuştur.

VI.2. Öneriler

- 1- Bu araştırmanın çalışma grubu Hatay ilinde yaşayan 200 evli bireylerden oluşmaktadır. Bu ise bulguların genellenebilirliği açısından sınırlama getirmektedir. Çalışma grubunun genişletilerek farklı şehirde yaşayan bireylerle yapılacak çalışmalar, elde edilen bulguların genellenebilirliğini arttırabilir.
- 2- Farklı örneklem gruplarıyla gerçekleştirilecek araştırmaların, hipotezlerin test edilebilirliğini sağlayacağı düşünülmektedir.

3- Gerek evlilik danışmanlığında, gerekse çift terapisinde eşlerin mizaç ve karakter özelliklerinin irdelenerek, sorun yaratabilecek farklılıkların yönetilmesi konusunda gerekli müdahalelerin yapılmasının daha olanaklı hale gelebilmesi ve burada yapılan yorumların geçerliliğinin sınanması için daha geniş kapsamlı benzer çalışmalara ihtiyaç vardır. Aile terapileri boyutunda, özellikle çalışmamızda anlamlı olduğu görülen zarardan kaçınma boyutu ile ödül bağımlılığı boyutunun dikkate alınması, bu alandaki çalışmalara katkı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Açık, Ö. (2008). *Evlilik uyumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik (Uygulamalı) Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Akar, H. (2005). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile yardım talebi olmayan ve boşanma aşamasında olan çiftlerde; çift uyumu ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin karşılaştırılması*. Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi. Uzmanlık tezi.

Akiskal, H. S., Hirschfeld, M. A., ve Yerevanian, B. I. (1983). The relationship of personality to affective disorders. *Arch Gen Psychiatry*, 40, 801-810.

Akiskal, H. S., ve Mallya, G. (1987). Criteria for the soft bipolar spectrum: treatment implications. *Psychopharmacology Bulltein*, 23, 68-73.

Aktaş, A.M. (2004). Aile terapisinde sosyal hizmet yaklaşımı. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2 (7), 33-43.

Arkar, H. (2004). *Cloninger'in psikobiyolojik kişilik kuramının Türk örnekleminde sınanması*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Arkar, H. (2005). Cloninger'in Psikobiyolojik Kişilik Kuramı. *Türk Psikoloji Bülteni*, 36, 82- 95.

Arkar, H. (2008). Cloninger'in Mizaç ve Karakter Boyutları ile Kişilik Bozuklukları Arasındaki İlişki. *Klinik Psikiyatri*, 11, 115-124.

Aslan, S., ve Sayın, A. (2005). Duygudurum bozuklukları ile huy, karakter ve kişilik ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16 (4), 276-283.

Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E. , Bem, D. J., ve Noel-Hoeksema, S. (2002). *Hilgard's introduction to psychology 12th edition. (Psikolojiye giriş)*. 2. basım. Ankara: Arkadaş.

Baron, K.G., Butner, J., Hawkins, M., Moore, J., Smith, T.W., ve Uchino, B.N. (2007). Hostility, Anger, and Marital Adjustment: Concurrent and Prospective

Associations with Psychosocial Vulnerability .*Journal of Behavioral Medicine*,
30 (1),1-10.

Baymur, F. (1994). *Genel psikoloji*. İstanbul: İnkılap. (s.252).

Berk, M. (2009). *Evli öğretmenlerin yükleme tarzları ve evlilik doyumu algılarının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Blum, J. S., ve Mehribian, A. (1999). Personality And Temperament Correlates Of Marital Satisfaction. *Journal Of Personality*, 67, 93–125.

Boran, F. (2003). *Aşk ve evlilik*. İstanbul: Epsilon. (s.9-10).

Burger, M. F.(2006), *Kişilik*, dr(İ. Sarıoğlu, Çev.),(2. baskı), İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Burley, K.A. (1995). Family variables as mediators of the relationship between work family conflict and marital adjustment among dual career men and women. *The Journal of Social Psychology*, 135 (4), 483-497.

Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (11. baskı) Ankara: Pegema.

Carter, R.E. ve Carter, C.A. (1993). 'Individual and Marital Adjustment in Spouse Pairs Subsequent to Mastectomy', *The American journal of family therapy*, 21 (4), 291-300.

Chen, Z., Tanaka, N., Uji, M., Hiramura, H. ve Shika, N. (2007). The role of personalities in the marital adjustment of japanese couples. *Social behavior and personality*, 35 (4), 561-572.

Cloninger, C.R. (1987). A systematic method for clinical description and classification of personality variants. A proposal. *Arch Gen Psychiatry*, 44, 573–588.

Cloninger, C. R, Przybeck, T.R., ve Svrakic, D. M., (1993). A psychobiological model of temperament and character. *Arch Gen Psychiatry* ,50, 975–989.

Cloninger, C.R., Przybeck, T.R., Svrakic, D.M., ve Wetzel, R.D. (1994). The Temperament and Character Inventory (TCI): a guide to its development and use. Washington University, St. Louis: Center for Psychobiology of Personality.

Cloninger, C.R., ve Svrakic, D.M. (1997). Integrative psychobiological approach to psychiatric assessment and treatment. *Psychiatry*, 60, 2.

Cloninger, C. R., Bayon, C. ve Svrakic, D. M. (1998). Measurement of temperament and character in mood disorders: a model of fundamental states as personality types. *Journal of Affective Disorders*, 51, 21-32.

Cole, C.L., Cole, A.L., ve Dean, D.G. (1980). Emotional maturity and marital adjustment: A decade replication. *Journal of Marriage & Family*, 42 (3), 533-539.

Cutler, H.A., ve Radford, A. (1999). Adult children of alcoholics: adjustment to a college environment. *The Family Journal Counseling and Therapy For Couples and Families* ,7,148-153.

Creamer, M., ve Campbell I.M. (1988). The role of interpersonal perception in dyadic adjustment. *Journal of Clinical Psychology*, 44 (3), 424-430.

Çelik, M. (2006). *Evlilik doyum ölçeği geliştirme çalışması*. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Çoban, A., Nehir, S., Demirci, H., Özbaşaran, F., ve İnceboz, Ü. (2008). Klimakterik Dönemdeki Evli Kadınların Eş Uyumları ve Menopoza İlişkin Tutumlarının Menopozal Yakınmalar Üzerine Etkisi. *F.Ü. Sağ. Bil. Derg*, 22 (6), 343-349.

Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte Uyumun Demografik Özelliklere Göre İncelenmesi*. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Doğan, H. (2010). *Evli bireylerin sosyotropik-otonomik kişilik özellikleriyle evliliklerinde çatışma yaşama durumları arasındaki ilişki*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek lisans tezi.

Doksat, M.K. (2008). Kişilik bozuklukları. *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri Sempozyum Dizisi*, 62 (3), 239- 254.

Dehle, C., ve Weiss, R.L. (2002). Associations between anxiety and marital adjustment.

The Journal of Psychology, 136 (3), 328-338.

Düzgün, (2009). *Evli kişilerde depresyon, ilişkiye ilişkin inanç, kendini ayarlama düzeyinin*

evlilik uyumu ile ilişkisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji

(uygulamalı psikoloji) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., ve Alpkın, R.L. (2005). Evlilik uyumu.

Düşünen Adam, 18(1), 39-47.

Erbek, E., Beştepe, E., Akar, H., Alpkın, R.L. ve Eradamlar, N. (2005). Cinsellik ve Çift

Uyumu Arasındaki İlişki: Üç Grup Evli Cifte Karşılaştırmalı Bir Çalışma.

Düşünen Adam, 18 (2), 72-81

Erdoğan, S. (2007). *Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç*

ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Gazi Üniversitesi Tıp

Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı. Uzmanlık Tezi.

Ergin, N.G. (2008). *Evli ve boşanmış kişilerin evlilik uyumu ve cinsiyetçilik açısından*

karşılaştırılması. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal

Psikoloji) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Everett, C.A. (1990). The field of marital and family therapy. *Journal of Counselling and Development*, 68, 498-502.

Ficher, I.V., Zuckerman, M., ve Steinberg, M. (1988). Sensation-seeking congruence in couples as a determinant of marital adjustment: A partial replication and extension. *Journal of Clinical Psychology*, 44 (5), 803-809.

Fidanoğlu, O. (2006). *Evlilik uyumu mizah tarzı ve kaygı düzeyi arasındaki ilişki*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Psikolojik Danışman ve Rehberlik Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Fidanoğlu, O. (2007). *Evlilik uyumu ile eşlerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ilişki ve diğer sosyodemografik değişkenler açısından karşılaştırılması*. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk sağlığı Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Gaunt, R. (2006). Couple similarity and marital satisfaction are similar spouses happier? *Journal of Personality*, 74 (5), 1401-1420.

Gladding, S.T. (2002). *Family Therapy. History, Theory and Practice*. (s, 3-26). Second Edition, Merrill Prentice Hall.

Goldsmith, H.H., Buss, A.H., Plomin, R., Rothbart, M.K., Thomas, A., Chess, S. Hinde, R.A., ve Mccall, R.B. (1987). What is temperament? Four approaches. *Child Development*, 58, 505-529.

Gülerce, A. (1996). *Türkiyede ailelerin psikolojik örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi. (s,4).

Gülsün, M., Ak, M., ve Bozkurt, A.(2009). Psikiyatrik açıdan evlilik ve cinsellik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 1, 68-79.

Güngör, H. C., ve İlhan, T. (2008). Evlilik Uyumu ve Mizah Tarzları Arasındaki ilişkiler. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4, (13), 97-107.

Güvenç, B. (1984). *İnsan ve kültür*. (4. Basım). İstanbul: Remzi. (s.275).

Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional relationship beliefs in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33 (4), 313-328.

Heitler, S. (2008). *Evlilikte mutluluk. İkinci gücü*. (Çev:Gülden Tümer). Ankara:Hyb

Isaac, R., ve Shah, A. (2004). Sex roles and marital adjustment in indian couples. *International Journal of Social Psychology*, 50 (2), 129-141.

İnanç, Y. B. ve Yerlikaya, E. E. (2008). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi

Jones E. (1994). Developments In The Milan-Systemic Therapies. *Family Systems Therapy*. (John Wiley ve Sons. Inc. New York). (s. 1-30).

Kalkan, M. (2002). *Evlilik ilişkisini geliştirme programının evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Doktora Tezi.

Kalkan, M., ve Kaya, S.N. (2007). Evlilik Öncesi ilişkileri Değerlendirme Ölçeğinin (EÖiDÖ) Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3 (11), 35-41.

Kansız, M., ve Arkar, H. (2011). Mizaç ve karakter özelliklerinin evlilik doyumu üzerine etkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 12, 24-29.

Karakaş, S. (2009). *Çalışan gençlerde depresyon ve anksiyetenin yordayıcısı olarak kişilik özellikleri*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Keskin-Gürbüz, Ş. (2007). *İnfertil çiftlerde evlilik uyumu ve depresif durumun in vitro fertilizasyon-embriyo transferi (ivf-et) sonuçlarına etkisi*. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Kinnunen, U., ve Feldt, T. (2004). Economic stress and marital adjustment among couples: analyses at the dyadic level. *European Journal of Social Psychology*, 34, 519-532.

Kitamura, T., Aoki, M., Fujino, M., Ura, C., Watanabe, M., ve Fujihara, S. (1998). Sex differences in marital and social-adjustment. *Social Psychol. The journal of social psychology*, 138 (1), 26-32.

Kocadere, M. (1995). *İyi ve kötü evliliklerin özelliklerini belirlemeye yönelik betimsel bir çalışma*. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

- Köse, S. (2003). A psychobiological model of temperament and character: TCI. *Yeni Symposium*, 41 (2), 86-97.
- Köse, S., Sayar, K., Ak, İ., Aydın, N., Kalelioğlu, Ü., Kırpınar, İ., Reeves, R. A., Przybeck, T.R. ve Cloninger, C.R. (2004). Mizaç ve karakter envanteri (Türkçe: TCI)' nin geçerlik ve güvenilirliği ve faktör yapısı. *Bulletin of Clinic Psychopharmacology*, 14 (3), 107-131.
- Levy-Shiff, R. (1994). Individual and contextual correlates of marital change across the transition to parenthood. *Developmental psychology*, 30 (4), 591-601.
- Larson, J.H., ve Holman, T.B. (1994). Predictors of marital quality and stability. *Family relations*, 43, 228-237.
- Möller, A.T., ve Zyl, P.D.V. (1991). Relationship beliefs, interpersonal perception and marital adjustment. *Journal of Clinical Psychology*, 47 (1), 28-33.
- Morell, M.A., ve Apple, R.F. (1990). Affect expression, marital satisfaction and Stress reactivity among premenopausal women during a consuetudinal marital discussion. *Psychology of Women Quarterly*, 14, 387-402.

Nazlı, S. (2001). *Aile danışmanlığı*. Ankara: Nobel yayınları. (s. 17).

Nemecek, S., ve Olson, K.R. (1999). Five factor personality similarity and marital adjustment. *Social Behavior and Personality*. 27 (3), 309-318.

Okanlı, A., ve Ekinci, M. (2008). Meme kanserli hasta ve eşlerinin yaşam doyumları duygu kontrol düzeyleri ve evlilik uyumlarının mastektomi öncesi ve sonrası karşılaştırılması. *New Yeni/symposium journal*, 46 (1), 9-14.

Özbalcı, N. (2009). Evlilik Öncesi İlişkiler. Haluk Yavuzer (Ed.), *Evlilik Okulu*.(3. baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi. (s.50).

Özgüven, İ. E. (1992). *Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı*. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik ve Eğitim Merkezi Yayınları.

Özgüven, İ.E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDREM.

Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: PDREM.

Özgüven, İ. E. (2009). *Evlilik ve aile terapisi*. (2. Baskı). Ankara: PDR.

Öztürk, M. O. (2004). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. (10. Baskı)Ankara: Nobel tıp.

Özüğurlu, K. (1990). *Evlilik raporu*. İstanbul: Altın kitaplar.

Polat, D. (2006). *Evlü bireylerin evlilik uyumları, aldatma eğilimleri ve çatışma eğilimleri arasındaki ilişkilerin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Sabatelli, R. M. (1988). Measurement issues in marital research:a review and critique of contemporary survey instruments. *Journal of Marriage and the Family*. 50, 891-915.

Sardoğan, M.E., ve Karahan, T.M. (2005). The effect of human relation skill training program for married couples on the level of marital adjustment of married

couples. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 38 (2), 89-10.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim. Kuramdan uygulamaya*. (10. Baskı) (s. 72). Ankara: Gazi.

Sorias, S. (1998). *Kişilik bozuklukları: Psikiyatri Temel Kitabı*, Güleç, C. Köroğlu, E. (Ed.), (725- 726). Ankara.

Spanier, G.B. (1979). The measurement of marital quality. *Journal of Sex&Marital Therapy*, 5, 3.

Spanier, G. (1976). Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*.38, 15-28.

Sternberg, R.J. (1986). A Triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119-135.

Svrakic, D.M, Draganic, S., Hill, K., Bayon, C., Przybeck, T.R., ve Cloninger, C.R. (2002). *Acta Psychiatr Scand*, 106, 189–195.

Şener, A., ve Terzioğlu, G. (2008). Bazı Sosyo-ekonomik ve demografik değişkenler ile iletişimin eşler arası uyuma etkisinin araştırılması. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4 (13), 7-21.

Şener, A., ve Terzioğlu, R.S. (2002). Ailede eşler arasında uyuma etki eden faktörlerin araştırılması. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.

Taysi, E. (2010). Evlilikte Bağışlama: Evlilik Uyumu ve Yüklemelerin Rolü, *Türk Psikoloji Dergisi*, 25 (65), 40-52.

Tuncay, E. (2006). *Mükemmeliyetçiliğin evlilik uyumu üzerindeki yordayıcı rolü*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Bölümü. Yüksek Lisans Tezi.

Tutarel-Kışlak, Ş. (1999). Evlilikte uyum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *3P dergisi*, 7(1), 50-57.

Tutarel-Kışlak, Ş. (2002). İlişkilerde mutluluk ölçeği: güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Kriz dergisi*, 10(1), 37-43.

Tutarel-Kışlak, Ş., ve Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2 (5), 32-38.

Tutarel-Kışlak, Ş., ve Çavuşoğlu, Ş. (2006). Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3 (9), 61-68.

Tüzer, V., Tuncel, A., Göka, S., Bulut, S.D., Yüksel, F.V., Atan, A., ve Göka, E. (2010). Marital adjustment and emotional symptoms in infertile couples: gender differences. *turk j med sci*, 40 (2), 229-237.

Uçar, T., ve Uzun, Ö. (2008). Meme kanserli kadınlarda mastektominin beden algısı, benlik saygısı ve eş uyumu üzerine etkisinin incelemesi. *Meme Sağlığı Dergisi*, 4(3), 162-168.

Yaşar, F. (2009). *İlköğretime devam eden öğrencilerin anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 4(4) , 48-57.

White, B., Booth, A. ve Edvard, J. (1986). Children and Marital Happiness Why the Negative Correlation? *Journal of family*, 7,131-147.

Wunderer, E., ve Schneewind, K.A. (2008). The relationship between marital standards, dyadic coping and marital satisfaction. *European Journal of Social Psychology*, 38, 462–476.

http://www.dbe.com.tr/Assets/Documents/yetiskin_sunumlar/16PF_DAS.pdf